MI SE SPUNE DULGHERU

ROMAN

UPTON SINCLAIR

(THEY CALL ME CARPENTER)

IN ROMÂNEŞTE DE

ST. FREAMĂT

SOCEC & Co. S.A.R.
FONDAT 1856

UPTON SINCLAIR

Mi se spune Dulgheru

(„They Call Me Carpenter")

În românește de

ȘT. FREAMĂT

ROMAN

EDITURA SOCEC & Co., S. A. R., BUCUREȘTI

CUVÂNT INAINTE

Upton Sinclair este, fără îndoială, cel mai curajos scriitor contemporan. Sunt alții mai talentați ca el poate, mai literari, dar niciunul nu e mai puțin convențional, mai nesilit, mai veridic. Și de aceea e și cel mai cetit autor din zilele noastre.

Romanele lui Sinclair se întemeiază pe realități. S'ar putea spune despre ele că sunt reportaje literaturizate, — reportaje de mare anvergură, îmbrățișând câmpuri vaste, care afectează vieața a zeci și sute de mii de oameni. Petrolul, aurul, cărbunele, lemnul, alcoolul, marile industrii trustiere — începând cu a automobilului și sfârșind cu a filmului — toate au fost disecate de el, cu mână de somitate pe tărâmul chirurgiei sociale.

America — în speță Statele Unite — „țara tuturor posibilităților", a prosperității, a „self-made-men"-ilor, i-a furnisat lui Sinclair materialul pentru romanele sale. Căci acolo unde e multă lumină e și multă umbră. Industrialismul împins până la extrema limită, goana după îmbogățire, antagonismul dintre clase ia aspectele cele mai crude. Sinclair a văzut și descris totul, simplu, cinstit, fără reticențe.

Ostracizat din pricina aceasta, el n'a pregetat să-și vândă singur cărțile încărcate într'un cărucior, pe străzile orașelor americane, atunci când niciun editor nu vroia să i le tipărească, și când pentru nepublicarea *lor*

i se ofereau milioane de dolari, de către acei care-şi simţeau tronurile clătinându-se sub nemiloasele sale lovituri.

El s'a văzut apoi izolat şi în diferite leprozerii politice europene, alături de alţi extremişti ai condeiului, căci pacifismul lui agresiv — îngăduie-mi-se acest paradox aparent ! — sunetele sale de trâmbiţă pentru justiţia socială, trezeau pe unii din somn, iar pe alţii nu-i lăsau să doarmă.

Din însingurarea sa californiană, Sinclair priveşte azi înapoi asupra unei opere de o fecunditate aproape balzaciană. Câteva zeci de romane strict sociale, printre care se strecoară timid două sau trei volume de versuri sau esseuri — alcătuesc opera sa. Numeroase din aceste cărţi au văzut lumina tiparului în mai toate ţările civilizate ale Globului. Şi sexagenarul cu chip blând — aşa cum ni-l arată ultima fotografie primită dela el — continuă să lucreze neostenit în laboratorul în care sunt analizate toate marile probleme care au preocupat şi vor preocupa încă un timp omenirea, până la definitiva lor rezolvare.

* * *

In „Mi se spune Dulgheru" Sinclair scoate bandajul de pe una din rănile civilizaţiei noastre: prăpastia dintre creştinismul pur şi cel oficial, adică denaturat. Câmpul de observaţie e, fireşte, tot America, dar datele şi concluziunile sunt valabile pentru orice altă regiune a pământului. Căci pretutindeni blândul Iisus este răstignit în fiecare zi, socialismul lui veritabil este repudiat, biserica sa este monopolizată şi pusă în slujba unor scopuri opuse celor pentru care a militat el.

„Folosind un meşteşug artistic împrumutat dela tehnica ficţiunii expresioniste moderne" — ne spune unul din criticii săi, privitor la această lucrare — „el

a reuşit să îmbine un realism brutal, cu o neobişnuită putere de închipuire, în care figura lui Hristos nu apare mai improprie ca în cugetele a sute de mii de evlavioşi creştini“.

E o carte pentru vremurile noastre, acţiunea desfăşurându-se în epoca haotică de după primul războiu mondial, asemănătoare superlativului ei de azi. Sinclair ni-l aduce în scenă pe Mântuitor, care deschide ochii asupra unei lumi bolnave, unde totul e altfel de cum ar trebui să fie. Mizeria şi arbitrarul de care se loveşte la fiecare pas, decadenţa moravurilor, cruzimea şi egoismul, înspăimântă pe acela care a visat ca oamenii să trăiască în pace şi bună învoire, părtaşi egali la bunuri, în sânul unei democraţii fără lustru aristocratic.

Şi autorul ne lasă să tragem singuri concluziile, aşa cum face în mai toate scrierile sale.

* * *

Publicul cetitor românesc îl iubeşte pe Sinclair. El şi-a mărturisit această dragoste chiar în perioada autodafeurilor culturale, iniţiată de acea monstruozitate politico-socială care a fost „al treilea Reich“, — autodafeuri care şi-au înălţat apoi vâlvătăile ori pe unde au bocănit cizmele naziste, în goana lor sălbatică spre cucerirea lumii.

Mulţi au fost la noi aceia care, îndărătul ferestrelor camuflate, în tristele nopţi ale războiului, îşi îngemănau speranţele cu pacifismul, umanitarismul şi spiritul de justiţie socială din cărţile lui Sinclair, tăinuite pe vreun fund de cufăr sau sub duşumele. Şi acest public îl iubeşte şi astăzi pe marele scriitor american, pe care stările de lucruri din lume nu l-au „demodat“ încă, din nefericire.

Am cinstea să fiu unul din traducătorii în românește ai lui Upton Sinclair. Prietenul lui de aci, Eugen Relgis, mi-a încredințat această sarcină, pe care mă străduesc s'o îndeplinesc cu pietate. Căci, — fără să afectăm alte domenii — putem spune că literatura lui face parte din „cărțile sfinte" ale omenirii.

St. Freamăt

I

Ciudata aventură a început prin aceea că m'am dus să văd un film realizat în Germania. Dela sfârşitul încăierării dintre popoare trecuseră trei ani şi s'ar fi putut crede că locuitorii din Western City se vindecaseră de psihoza războiului. După cât se vedea însă, lucrurile nu stăteau chiar aşa, căci în faţa cinematografului se înghesuia norodul, împiedecând lumea să intre.

Inainte de toate daţi-mi voie să vi-l prezint pe doctorul Karl Henner, cunoscutul critic din Berlin, care se afla pe atunci la Western City. Doctorul Henner mă îndemnase să mă duc să văd filmul, şi dacă veţi avea puţintică răbdare, veţi vedea cum gândurile pe care le-a stârnit în mine spectacolul acesta, au devenit punctul de plecare al nespus de ciudatei mele păţanii.

Se prea poate să nu ştiţi nimic despre aceşti străini de înaltă cultură. Manierele lor seamănă cu cea mai fină catifea, şi când stai de vorbă cu dânşii, ai sensaţia pe care trebue s'o aibă o pisică atunci când e mângâiată. Ei au cetit toate cărţile din lume, vorbesc cu o siguranţă desăvârşită — şi sunt bătrâni, foarte bătrâni, căci în sufletele lor stau îngrămădite suferinţele a generaţii întregi. Eu, membru al celui mai select club din Western City şi al celei mai distinse asociaţii studenţeşti din ţară, m'am pomenit dintr'odată că nu simţeam nici cea mai mică dorinţă să amintesc că dădusem partea mea de contribuţie la dobândirea victoriei din munţii Argoni.

Străinul mă întrebă ce gândeam despre războiu, la care-i răspunsei că, de vreme ce acesta se sfârşise, nu mai păstram niciun fel de simţiminte duşmănoase, dar mă bucuram, fireşte, că militarismul prusac fusese nimicit.

— O operaţie dureroasă — replică el. — Nădăjduim cu toţii că pacientul îi va supravieţui şi că chirurgul nu se va fi molipsit el însuşi.

Fireşte că-l întrebai pe d-rul Henner ce gândea el despre America. Imi răspunse că noi, Americanii, izbutiserăm să producem cu tona mijloacele materiale ale civilizaţiei, pe când alte naţiuni le produceau doar cu kilogramul.

— Măsuraţi cu unitatea voastră de măsură, noi, intelectualii Europei, am fost totdeauna săraci. Noi menţinem în vieaţă multe idei, cu puţină hrană, pe când d-v aveţi o cantitate nelimitată de hrană şi... ceea ce căutăm noi la d-v sunt tocmai ideile, închipuindu-ne că, prin analogie, ele ar trebui să existe...

— Şi nu le găsiţi? întrebai eu, râzând.

— Am venit încoace ca să le caut.

In timpul convorbirii străbăteam Broadway-ul din Western City. Era o după-amiază senină de toamnă din anul 1921. Vorbeam despre filmul pe care doctorul Henner mă sfătuise să-l văd, film care avea titlul „Cabinetul doctorului Caligari“ şi era o producţie futuristă, o stranie fantezie cinematografică înfăţişând coşmarul unui dement.

— Pentrucă eşti American — spuse doctorul Henner — te vei întreba care e folosul unui astfel de film. Căci crezi, de sigur, că orice operă de artă trebue să urmărească un scop etic.

Şi, după o scurtă pauză, adăugă:

— Filmul acesta ar fi fost cu neputinţă să fie produs în America, chiar dacă ar fi numai pentru faptul că toate personajele dintr'însul sunt cât se poate de costelive.

Spusese asta cu un zâmbet imperceptibil, apoi urmă:

— Nu există niciun actor de cinema american care să fie într'un astfel de hal. Iubeşte oare Americanul îndeajuns arta ca să rişte a flămânzi da dragul ei?

La epoca aceea aveam în America câteva milioane de şomeri şi mulţi din ei aproape că mureau de foame. Spusei că printre ei trebuiau să fie şi câţiva intelectuali, la care criticul replică:

— Atunci aceştia au flămânzit atâta timp până s'au obişnuit şi acum se pricep să tragă foloase din foamea lor, sau cel puţin s'o transforme într'o artă oarecare. Nu e oare piatra de încercare a artei adevărate, faptul că ea se purifică în focul suferinţei? In felul acesta au început toate marile mişcări spirituale ale omenirii; de pildă creştinismul originar. D-v Americanii însă, aţi făcut din Hristos, dulgherul...

Râsei. Tocmai ne aflam în faţa bisericii Sf. Bartolomeu, o clădire monumentală din piatră sură, aşezată la unul din colţurile parcului.

— Acolo înăuntru — spusei — poţi vedea deasupra altarului pe Hristos, dulgherul, îmbrăcat în veşminte de coloarea ametistului, împodobind unul din vitralii. Dar dacă stai şi te gândeşti bine, va trebui să admiţi că nu noi Americanii am început prin a face asta dintr'însul.

— Nu — răspunse el, râzând la rândul lui — dar aţi făcut din el un simbol al distincţiei, idolul prostiei respectabile.

Tot vorbind ajunserăm la colţul străzii şi zărirăm în faţă ţinta drumului nostru, cinematograful „Excelsior". Şi acolo văzurăm şi gloata.

II

Văzând îmbulzeala, mă gândii că e vorba de obişnuiţii clienţi ai cinematografelor şi spusei, zâmbind:

— E totuşi cu putinţă ca publicul american să fie atât de nesimţitor faţă de artă, cum crezi d-ta?

Apoi băgai de seamă însă că mulţimea aceea tălăzuia încolo şi încoace şi zării în acelaşi timp şi multe uniforme.

— Ei! exclamai. — Ce-o fi asta?

Văzduhul vuia de răcnete sălbatice, uniformaţii păreau să-i bruscheze şi să-i împingă înapoi pe civili. Când ne apropiarăm, întrebai pe unul din cei care făceau „galerie“:

— Ce s'a întâmplat?

— Păi, dumnealor nu vor ca lumea să intre la cinematograf.

— Pentru ce?

— E un film nemţesc, propagandă hunică.

Nu trebue să treceţi cu vederea că eu contribuisem la dobândirea victoriei şi asta e ceva care nu se şterge atât de uşor din memorie. O bănuială se născu deodată în mintea mea şi privii la tovarăşul meu, criticul de înaltă cultură din Berlin. Nu era oare cu putinţă ca omul acesta elocvent să mă tragă pe sfoară, încercând să strecoare ceva în primitivul meu creier american, fără ca eu să bag de seamă? Dar atunci îmi amintii de descrierea pe care mi-o făcuse el asupra filmului, care

ci-că era „artă pură, numai de dragul artei", şi-mi spusei în acelaşi timp că războiul se sfârşise de trei ani şi, în definitiv, eram şi eu în stare să gândesc cu propria mea minte.

D-rul Henner luă cel dintâi cuvântul:

— Cred c'ar fi mai cuminte din partea mea să nu intru la cinematograf.

— Prostie! spusei. — Eu nu mă las dus de nas de o ceată de idioţi.

— Ei da, d-ta eşti American şi poţi să-ţi îngădui asta, eu însă sunt German...

Observai amărăciunea din cuvintele lui, dar nu i-o luai în nume de rău.

— Asta-i copilărie, doctore Henner. Eşti oaspetele meu şi nu permit...

— Ascultă-mă, prietene, — mă întrerupse el — fără îndoială că d-ta vei izbuti să intri neîmpiedecat, eu însă voiu stârni cu siguranţă mânia oamenilor şi n'am niciun chef să mă las stâlcit în bătaie pentru nimic. Afară de asta, am văzut filmul de câteva ori, aşa că voiu putea sta de vorbă cu d-ta despre el.

— Mi-e ruşine de mine însumi şi de ţara mea! strigai aproape.

— Nu, nu! Lucrul era de aşteptat, şi la asta mă gândeam când am spus că chirurgul se putea să se fi molipsit şi el. Noi intelectualii germani ştim ce înseamnă războiul şi suntem deprinşi cu astfel de lucruri.

Imi întinse mâna:

— La revedere.

— Merg cu d-ta, — îi spusei.

Dar el se împotrivi, spunând că asta i-ar fi penibil, şi stărui să mă duc să văd filmul, pentrucă l-ar interesa să-mi cunoască părerea asupra lui.

Plecă repede şi se pierdu în mulţime, în timp ce eu rămăsei acolo, şovăitor şi indispus.

In cele din urmă, mă îndreptai spre intrarea cine-

matografului. Unul din uniformaţi mi se puse în drum.

— Nu se poate intra!

— Pentru ce?

— E un film german: nu permitem.

— Ascultă-mă, camarade (era un soldat) — îi spusei, nu prea prietenos — e drept că nu port uniforma, am însă acelaşi drept asupra ei ca şi d-ta. Am fost în Argoni...

— Atunci de ce vrei să vezi propaganda asta hunică?

— Poate că mă interesează.

— O fi, dar nu poţi intra. Noi am venit încoace ca să împiedecăm reprezentaţia.

In timp ce vorbea, eu mă dădui puţin în lături. El mă apucă de braţ, dar mă smulsei brusc.

— Stai! strigă dânsul, încercând să mă oprească.

Eu însă alergai prin mulţime spre casa de bilete. In hall erau peste o sută de civili, iar foşti soldaţi se aflau numai treizeci sau patruzeci. Cei mai norocoşi, printre care eram şi eu, izbutiseră să-şi croiască drum înăuntru. Cumpărai un bilet, intrai în sală şi-l întrebai pe plasator:

— Cine a pus la cale chestia asta?

— Nu ştiu. N'am putut încă afla nimic.

— Te pomeneşti că o fi chiar un film de propagandă?

— Aş, de unde! Adevărul e că vor să ne împiedece să reprezentăm filme germane, pentrucă sunt mai ieftine. Se tem că le vor lua locul filmelor americane, şi asta nu le prea convine.

— Aha! făcui eu şi începui să pricep cum stau lucrurile.

Imi amintii atunci de cuvintele d-rului Henner, despre menţinerea în vieaţă a multor idei, cu puţină hrană; era adevărat, industria de filme americană avea

toate motivele să se teamă de o astfel de concurenţă. Mă gândii la bătrânul T. S., cum e numit de cei din lumea cinematografică regele filmului — mă gândii la guşile de grăsime care-i atârnau peste guler, la bărbia lui în trei etaje, şi mă mai gândii la Mary Magna, milionăreasa regină a filmului, care născoceşte pentru preţioasa-i persoană exerciţii fizice şi diete speciale, şi se cântăreşte cu tremurici în fiecare zi, ca să vadă dacă nu cumva se îngrăşase.

III

Mă aşezai în fotoliu şi iată-mă printre cele două duzini de spectatori, în prezenţa cărora avu loc premiera „Cabinetului doctorului Caligari".

In film intervin un număr de crime, pe care un tânăr încearcă să le descopere; în cele din urmă toate indiciile duc la un bătrân medic şi vrăjitor. La sfârşitul dramei iese la iveală că medicul acesta este şeful unui ospiciu de alienaţi, iar tânărul unul din pensionarii lui, aşa că, până la urmă, toate aventurile au la bază fanteziile unui nebun.

Decorurile şi întreg jocul erau futuriste, stranii şi de un efect extraordinar. Văzui totul în lumina expunerii d-rului Henner, ca un produs al unei culturi vechi, prea maturizată poate. Fără îndoială că în America un asemenea film n'ar fi putut fi realizat. Dar dacă ar fi fost să aleg între el şi schimonoselile erotice al Mary-ei Magna, nu ştiu zău... In orice caz, d-rul Caligari m'a interesat tot timpul, iar Mary Magna mă interesează numai atunci când n'o văd pe pânză. In fiecare an trebue să aleg între a o jigni de moarte, şi a mă plictisi asistând la apariţiile ei în rolurile-i strălucite.

Am cetit multe romane şi am văzut unele piese în care eroul se trezeşte la sfârşit şi aflăm atunci că văzusem doar visul lui. Imi amintesc de „Visul unei nopţi de vară" şi de „Privire retrospectivă" a lui Bellamy. Un truc vechiu, foarte vechiu şi totuşi mereu de efect.

Aci însă am participat pentru întâia oară la visul unui nebun. Da, spectacolul era interesant, nu se poate tăgădui — dătător de fiori, viu și admirabil jucat. Cum l-ar mai fi gustat Edgar Allan Poe!

Preocupat de asemenea gânduri mă îndreptai spre ieșire, împinsei ușa... și auzul îmi fu lovit de niște sbierete, care ar fi putut veni foarte bine din ospiciul doctorului Caligari.

— Ho, ho, bu, bu, propagandă nemțească! Dați banii voștri Hunilor, dați-i! Să vă fie rușine! Pe proprii voștri compatrioți îi lăsați să flămânzească, și banii îi dați dușmanului!

Mă oprii și șoptii: „Dumnezeule!“ Timp de un ceas sau mai mult, în vreme ce eu pluteam pe aripile fanteziei, acești nătărăi urlaseră în fața cinematografului, împiedecând lumea să intre și ajungând ei înșiși într'o stare vecină cu turbarea. O clipă mă gândii să le vorbesc, să le spun că greșeau, că filmul nu cuprindea nimic despre războiu, nimic împotriva Americii. Imi dădui seamă însă că aveam de-aface cu oameni certați cu rațiunea. Nu-mi rămânea altceva de făcut decât să-mi văd de drum și să-i las să urle mai departe.

Dar aveam să aflu curând că lucrul nu era atât de simplu cum îmi închipuiam. La intrare stătea soldățoiul acela care mă prinsese de braț și văzui că mă observase. El arătă cu degetul spre mine și urlă ca o sirenă de ceață:

— Uite un trădător! Spunea c'a fost pe front și acum îi sprijină pe Huni!

Incercai să mă strecor, dar el mă apucă iar de braț; alții îi veniră în ajutor, îmi urlară în urechi, mă ghiontiră și mă țintuiră locului.

— Iți fărâm capul, Hun afurisit!

Neîncetat plouau asupra mea înjurături dintr'astea — și totuși fusesem pe front!

Căutai să scap, să-mi văd de drum, dar soldatul

îmi puse piedecă, mă făcu să cad şi mă svârli apoi în rigolă. Fireşte, trebuia să mă apăr; eram însă neputincios şi abia ridicasem pumnul, că mă şi pomenii în plină faţă cu un bobârnac sdravăn. Nu ştiu dacă mă lovise o mână sau o armă — simţii numai izbitura, apoi o ameţeală, în timp ce ghionturi şi lovituri de picior curgeau din toate părţile.

Vă rog să mă credeţi că în Argoni n'am dat bir cu fugiţii. Mi-am făcut datoria, am fost rănit şi am fost „citat pe ordin de zi". Acolo însă aveam şi şanse, pe când aci nu era niciuna, eram ameţit, trupul meu reacţionă fără voie şi... începui să fug cât mă ţineau picioarele. Lovituri sdravene şi ghionturi îmi iuţiră fuga, până văzui în faţă câteva trepte largi de piatră. Alergai în sbor spre ele, ajunsei la o uşă mare deschisă, intrai ca o furtună printr'însa şi mă pomenii într'o încăpere întunecoasă şi rece, clătinându-mă pe picioare ca un om beat. Dar acum nu mai eram bătut şi, după cât se părea, nici urmărit. Simţeam că nu mă mai ţin picioarele, dibuii în jurul meu, atinsei ceva şi mă prăbuşii pe o bancă.

IV

Mă refugiasem în biserica Sf. Bartolomeu. Când îmi revenii, trebue să mărturisesc că mă comportai jalnic: începui să plâng. Nu cred că durerile dela cap şi faţă să-mi fi stors lacrimi, ci plângeam de furie şi ruşine, plângeam la gândul că eu, care contribuisem la dobândirea victoriei, am fost nevoit să fug din faţa unei cete de bătăuşi laşi. Fapt e că mă ghemuisem pe banca de lemn din biserică şi plângeam de ţi se rupea inima.

In cele din urmă ridicai capul şi, urmând să mă ţin încleştat cu o mână de bancă, privii în jurul meu. Biserica părea pustie. Vedeam ganguri întunecoase şi în faţa mea se înălţa altarul strălucitor. Sus de tot, printr'o fereastră pictată, intra soarele. Cunoaşteţi cred figurile de pe ferestrele pictate de biserică, aşa zisele vitralii. Un bărbat în veşminte largi albe, purpurii şi aurii, cu barba neagră şi chipul blând şi trist, având în jurul capului un nimb strălucitor. Spumegând de furie şi durere, strânsei pumnii şi luai hotărîrea să părăsesc biserica, să mă iau după bestiile acelea şi să fărâm scăfârlia soldăţoiului.

Dar acum începe partea stranie a aventurii mele: deodată, făptura aceea strălucitoare întinse spre mine braţele, ca şi cum m'ar implora să renunţ la astfel de gânduri de răzbunare.

Fireşte că mi-am dat seama îndată ce înseamnă

asta: tocmai văzusem un film în care era vorba de halucinațiile unui nebun, fusesem lovit apoi în cap și acum aveam halucinații eu însumi.

Fără îndoială că eram grav rănit; ascunzându-mi în mâni capul care-mi zumzăia, plângeam cu sughițuri, ca un copil, fără să mă rușinez. Uitasem cu totul de namila aceea și de mutra ei, pe care avusesem de gând s'o terciuesc; simții rușine, zăpăceală, și mă aflam într'o ciudată stare de isterie, în care se amestecau senzații stranii. Povestea doctorului Caligari, ospiciul de nebuni...; suferisem o fractură a bazei craniului — îmi ziceam — și niciodată nu voiu mai fi în toate mințile...

Stătui astfel ghemuit și tremurând, până simții o mână punându-mi-se pe umăr și auzii un glas dulce spunându-mi:

— Nu-ți fie teamă! Eu sunt.

Nu vreau să pierd vremea descriindu-vă cât de uimit eram. Mult timp n'am putut crede în ceea ce se întâmpla cu mine și mă gândeam că înnebunisem. Ridicai privirea și văzui, în respectabila biserică a Sf. Bartolomeu, stând în fața mea făptura de pe fereastra pictată și ținând o mână pe capul meu. Mă uitai la ea odată, de două ori, apoi privii în sus la fereastră. Acolo unde se aflase făptura era acum o gaură mare prin care intra soarele.

V

Cunoaştem cu toţii puterea sugestiei, care se manifestă cu deosebire atunci când sunt răscolite adâncurile subconştientului, în care zac îngropate amintirile noastre din copilărie. Crescusem într'o familie religioasă, de aceea mi se şi păru foarte firesc ca în timp ce mâna lui se odihnea pe capul meu, să dispară ciocăniturile din tâmple, durerea, ba chiar şi frica. Devenii cât se poate de liniştit şi eram mulţumit să pot sta acolo, sub vraja aceea blândă.

— De ce plângi? întrebă glasul.

— Cred că de ruşine — răspunsei, şovăind.

— Ai făcut ceva?

— Nu, mi s'a făcut mie ceva.

— Cum poate fi ruşinat un om prin fapta altuia?

Pricepui ce vroia să spună şi acum nu-mi mai era ruşine.

Străinul vorbi din nou:

— Gloata e ceva orb, mai rău decât nebunia. E animalul din om, care o rupe de fugă cu stăpânul lui.

Mă întrebai de unde putea şti el ce mi se întâmplase? Apoi însă îmi dădu în gând că văzuse poate cum fusesem alungat în biserică. Deodată mă cuprinse dorinţa ciudată să-i scuz pe soldaţii aceia şi spusei:

— Am avut de susţinut o luptă aprigă. Şi ştiţi, de sigur, cum înrâureşte războiul asupra spiritului.

— Da — răspunse străinul — ştiu, ştiu chiar prea bine.

Vroiam să-i lămuresc tot ce se întâmplase, dar îmi dădui seama că nu era cu putinţă. Cum să-i explic despre filme, despre concurenţa germană şi despre foştii combatanţi deveniţi acum şomeri?

După o scurtă pauză el întrebă:

— Te poţi ridica acum?

Incercai şi izbutii. Falca tot mă mai durea, dar durerea aceasta părea să fie ceva din afara mea. Ochii mei vedeau limpede şi cu agerime şi numai două lucruri nu mi se păreau în regulă: străinul care stătea lângă mine şi golul din fereastră, unde-l văzusem în atâtea dimineţi de duminecă.

— Vrei să pleci acum? mă întrebă el.

Şi pentrucă şovăii cu răspunsul, adăugă, plin de tact:

— Dacă îmi îngădui, merg cu d-ta.

Asta era, fireşte, o propunere uimitoare. Imbrăcămintea lui, păru-i lung... — avea o notă prea personală, care nu s'ar fi potrivit de loc pe Broadway, la ora cinci după amiază. Dar ce puteam să-i spun? Ar fi fost nepoliticos să-i atrag atenţia asupra acestui lucru, aşa că îngăimai doar atât:

— Credeam că locul d-v e în biserică...

— Serios? replică el, oarecum turburat. — Eu nu-s sigur de asta. M'am întrebat adesea: e nevoie într'adevăr de mine aci? Nu-s cu mult mai folositor afară, în lume?

— Un lucru e sigur — spusei eu — gaura aceea (şi arătai spre fereastră) bate foarte mult la ochi.

— Asta e adevărat.

— Şi dacă plouă, tot altarul se prăpădeşte, ceea ce l-ar îndurera nespus de mult pe venerabilul abate Lettuce-Spray. Doamna Elvina de Wiggs a lăsat bi-

sericii prin testament velniţa altarului şi numai Dumnezeu ştie câte milioane de dolari o fi costat ea.

— Da, ai dreptate; să încercăm dacă nu putem astupa gaura.

Străbătu nava bisericii şi păşi pe sacristie. Aci atârna pe perete portretul în mărime naturală al bătrânului Algernoon de Wiggs, preşedintele Camerei de Comerţ din Western City şi directorul lui „Imperium National Bank".

— Ia să vedem dacă nu poate ocupa el locul meu — spuse străinul.

Urcă pe un scaun şi, spre uimirea mea, scoase tabloul uriaş de pe perete, purtându-l fără nicio greutate prin toată biserica.

Urcă apoi pe altar şi ridică tabloul spre fereastră. Cum izbuti să-l aşeze acolo, nu ştiu, căci eram prea uimit ca să dau atenţie amănuntelor. In orice caz, tabloul părea să se potrivească de minune în locul acela şi efectul fu de necrezut. Ca să-l guşti în întregime, trebuia să-l cunoşti pe bătrânul Wiggs, trebuia să fi văzut fălcile lui rotunde, buhăite, care, în lumina soarelui, semănau cu două mere uriaşe. Cel mai mare bancher al nostru era îmbrăcat în negru, ca de obiceiu dumineca, numai că într'un loc soarele îi lumina trupul, în dreptul pieptului. Nu-mi putui înfrâna curiozitatea şi întrebai:

— Ce-i sclipirea asta aurie?

— Cred că e inima lui.

— Nu se poate, căci e pe partea dreaptă şi are formă ovală, de parc'ar fi o pungă de bani.

— Acolo unde e comoara, trebue să fie şi inima — răspunse străinul.

VI

Ieşirăm în stradă şi în faţa noastră se întindea Broadway-ul. Un simţimânt neplăcut puse stăpânire pe mine, când mă văzui, în gând, umblând alături cu făptura aceasta ciudată, prin forfoteala oraşului. Oamenii vor privi după noi, haimanalele ne vor urmări şi, în cele din urmă, se va produce o îmbulzeală care va face necesară intervenţia poliţiei.

Astfel mă gândeam, în timp ce coboram treptele, dar teama mea se dovedi neîntemeiată, căci începurăm să umblăm şi nimeni nu se luă după noi; abia dacă vreunul întorcea privirea.

Explicaţia acestui fapt o căpătai îndată: clima bună a oraşului nostru atrage tot felul de vizitatori străini. Avem astfel Swami indieni îmbrăcaţi în mătase galbenă; pe una din coline se înalţă un templu teosofic; şi mai locuesc aci oameni care trăiesc după legile naturii, mergând cu picioarele goale vârîte în sandale; unul din ei poartă chiar un toiag de păstor. Imi amintii că în urmă cu câţiva ani, mătuşa mea Carolina, care mereu e în căutare de ceva care să-i potolească simţurile, se alătură uneia din aceste secte ciudate, şi într'o bună zi, spre groaza valetului, apăru la uşa casei ei un profet cu ochii blânzi şi veşmânt larg, ţinând în mână un pacheţel. El răsturnă în faţa mătuşii mele conţinutul acestuia: trei morcovi şi două cepe arătoase, bine spălate — roadele binecuvântate ale pământului, cultivate de însuşi profetul cu pricina. Bătrâna mea mătuşă fu adânc mişcată, căci vizitatorul ei era un prooroc, au-

torul unei cărţi masive, care poate fi găsită în bibliotecile publice şi care poartă titlul: „Biblia eternă“.

Astfel se făcu că putui umbla nesupărat de nimeni, alături de ciudatul meu tovarăş. Il văzui rotind privirea în toate părţile şi mă aşteptam să-mi puie întrebări; eram curios să aud ce va spune. Imi închipuiam că automobilele şi tramvaiul electric vor face asupra lui o impresie puternică şi nici nu-mi dădu în minte că se va gândi mai mult la sufletele oamenilor.

In cele din urmă îl auzii întrebând:

— Acesta e un oraş mare?

— Are cam vreo jumătate milion de locuitori.

— In ce cartier ne aflăm?

— In cel comercial.

— Partea aceasta a oraşului e izolată?

— Izolată? Ce vreţi să spuneţi cu asta?

— Din câte se vede, sunt aci numai prostituate.

Nu mă putui opri să râd.

— Ciudăţeniile modei vă induc în eroare — îi spusei. — Fireşte că pe acestea n'aveţi de unde să le cunoaşteţi...

— Ba, le cunosc foarte bine. In tinereţea mea am învăţat cuvintele Profetului: „Pentrucă fiicele Sionului sunt trufaşe şi umblă cu gâtul în sus, cu chipurile sulemenite şi cu paşi alintaţi, şi poartă în picioare ghete drăgălaşe, Domnul va pleşuvi capetele fiicelor Sionului şi Domnul le va lua giuvaericalele. In ziua aceea Domnul va lua podoabele dela ghetele drăgălaşe şi va lua de asemenea agrafele, brăţările, lănţuleţele, cerceii, boneţelele, fluturaşii, tivurile de blană, şnuruleţele, inelele, panglicuţele, rochiile de gală, mănţăluţele, vălurile, pungile, guleraşele, găitanele, şalurile; atunci va fi duhoare în loc de miros, funie în loc de brâuleţe, chelie în loc de păr cârlionţat, şi în loc de mantilă largă va fi un sac strâmt; toate astea în loc de frumuseţea ta“ [1]).

---

[1]) Citat de profetul Isaiia.

Din punct de vedere literar, cuvintele acestea poate să fi avut valoare mare, însă era cel puţin ceva neobişnuit ca ele să fie rostite în colţul format de Broadway cu Fifth Avenue, în ceasurile cele mai însufleţite ale zilei. Afară de asta, tovarăşul meu, stăpânit de duhul cuprins în ele, începuse să le şi cânte, şi în timp ce ridica glasul tot mai mult, chipul îi strălucea, transfigurat:

„Oamenii tăi vor cădea de sabie şi războinicii tăi vor pieri în luptă. Şi porţile tale vor jeli şi se vor tângui şi jalnic va sta ea pe pământ".

— Atenţie! — îi şoptii eu. — S'ar putea să vă audă oamenii.

— Ei şi! De ce să nu m'audă? făcu el, privindu-mă cu mirare. — Oamenii nu pot decât să se bucure de cuvintele mele.

Şi adăugă:

— Oamenii drepţi.

La această latură a aventurii mele nu mă gândisem încă.

„Dumnezeule! — îmi dădu în minte. — Ce mă fac dacă începe acum să predice la colţul străzii!"

Şi eram sigur că o va face chiar.

Mă cuprinse spaima şi-mi spusei că nu-mi rămânea decât s'o iau la fugă.

Incepui să vorbesc repede:

— Trebue să trecem strada acum; agentul de circulaţie s'a întors spre noi.

Vroiam să-i explic sistemul minunat al reglementării circulaţiei din oraşul nostru, dar el mă întrerupse:

— De ce să trecem strada, de vreme ce n'avem nicio ţintă spre care ne-am propus să mergem?

— Ba da, vreau să vă duc într'un loc unde vă voiu face cunoştinţă cu un prieten de-al meu. Să trecem pe partea cealaltă!

Şi în timp ce-l călăuzeam printre maşini, îmi mun-

ceam mintea cum să găsesc o ieşire din impasul în care mă aflam. Cine va primi să găzduiască pe acest străin peste noapte, cine-i va face rost de îmbrăcăminte ca lumea şi va fi în stare să-l oprească să ţie predici la colţuri de stradă? Mă aflam într'o situaţie ciudată. Ce făcusem, pentru ca străinul acesta să se agaţe de mine? Cât timp îl voiu avea pe cap? Imi amintii de cântecul acela pentru copii, în care e vorba de Mary şi mieluşelul ei, care o însoţeşte pretutindeni.

Destinul mă încolţise, fără să-i dea în gând măcar să-mi ceară părerea.

Făcusem câţiva zeci de paşi, când auzii deodată în spatele meu:

— Alo, Billy!

Mă întorsei şi... Doamne Dumnezeule! Tocmai pe omul acesta trebuia să-l întâlnesc!... Edgerton Rosythe, critic cinematografic la ziarul „Times“ din Western City, cel mai cinic şi mai nerespectos dintre toţi reprezentanţii unei profesiuni cinice şi nerespectoase! Şi dăduse peste mine aci, ziua 'namiaza mare, alături de o făptură care tocmai pogorîse de pe unul din vitraliile bisericii Sf. Bartolomeu!

VII

— Alo, Billy, cine-i frumosul tău prieten?

Ce puteam să-i răspund?

— E... e...

Străinul mă scoase din încurcătură:

— Mi se spune Dulgheru — zise el.

— Incântat de cunoştinţă, domnule Dulgheru — răspunse criticul, strângându-i călduros mâna. — Sunteţi în turneu?

— Turneu? făcu străinul şi Rosythe slobozi spre mine o săgeată de râs.

Poate că cunoştea extravaganţele mătuşii mele Carolina; în orice caz, se va pricepe el să ticluiască despre mine o poveste sensaţională şi s'o exploateze aşa cum ştia dânsul. Incercai să-mi apăr demnitatea, spunând:

— Domnul Dulgheru tocmai a sosit...

— Serios? Tocmai a sosit, zici? Oviparus, vivparus sau oviviparus?

Ridică mâna şi, încântat de gluma lui, vru să-l bată pe umăr pe străin.

Dar rămase cu mâna în aer, când văzu expresia de pe chipul lui Dulgheru.

— Taci! porunci acesta.

Apoi:

— La râs se întovărăşeşte oricine, dar cine se întovărăşeşte la jelanii?

— Cum? întrebă Rosythe.

Şi acum era rândul meu să râd.

— Domnul Dulgheru mi-a făcut mai adineaori un mare serviciu — spusei eu. — Am fost maltratat de mulţime...

— Oh! exclamă criticul. — La cinema „Excelsior“, de sigur. Erai în înghesuială? Am fost şi eu de faţă şi am văzut totul.

— Tot mai sbiară oamenii?

— Fireşte.

— O bandă de idioţi... — începui eu.

— Idioţi? Câtuşi de puţin. Ce anume îţi închipui că fac ăia acolo?

— Vor să ne salveze de propaganda Hunilor — aşa cel puţin mi-au spus.

— Aşi! Puţin le pasă de propaganda Hunilor. Ei câştigă câte cinci dolari de cap.

— Cum ai spus?

— Chiar aşa cum ai auzit.

— Ştii sigur asta?

— Cât se poate de sigur. Aseară Peter Dailey a fost la o şedinţă a „Asociaţiei directorilor de case de filme“, unde s'a hotărît să fie angajaţi oamenii. Mulţimea e alcătuită din vagabonzi, care dau un adevărat spectacol de masă în plină stradă.

— Să mă ia dracu' dacă mai înţeleg ceva! Dar poliţia...

— Poliţia! râse criticul. — De ce-ar lucra poliţia de geaba, atunci când soldaţii sunt plătiţi? Sfinte Iisuse...

— Poftim! spuse Dulgheru.

— Da... ce... — îngăimă Rosythe, apoi amuţi, năucit cu totul.

— Să nu blestemi — zisei eu, cu toată seriozitatea. — Trebue să-ţi explic mai departe: mulţimea s'a năpustit asupra mea şi eram complet ameţit, când dom-

nul acesta a dat peste mine şi m'a vindecat în chip miraculos.

— Oh! făcu criticul, nespus de interesat. — Vindecaţi pe cale spirituală? Ce metodă?

Tocmai vroiam să-i răspund eu, însă Dulgheru mi-o luă înainte.

— Metoda iubirii — spuse el cu blândeţe.

— Ascultă, Rosythe — zisei, căutând să pun capăt convorbirii — nu mai pot rămâne aci, căci mă simt iarăşi foarte rău. Voiu lua un taxi.

— Nu, vino mai bine cu mine. Mă duc s'o iau pe nevastă-mea; e aci îndată după colţ. Te vei putea odihni acolo.

Şi fără să mai aştepte răspunsul meu, mă luă de braţ şi mă duse cu el.

In fond era un om bun, şi felul lui cam brutal nu era decât una din armele profesiunii sale.

Intrarăm într'o clădire mare şi urcarăm cu ascensorul. Nu cunoşteam nici casa, nici birourile spre care ne îndreptam. Rosythe deschise o uşă şi atunci văzui în faţa mea o odaie spaţioasă, în care stătea pe jilţuri moi păsăret feminin din paradis, dacă se poate spune aşa. Criticul mă duse spre o canapea de pluş, pe care mă prăbuşii, cu un oftat de uşurare.

Străinul stătea lângă mine şi din nou îmi puse mâna pe cap. Ca prin farmec vuietul din ţeasta mea încetă şi mă simţii cuprins de o pace adâncă. Se vede că pe chipul meu se întipărise simţimântul acesta, căci criticul cinematografic al lui „Times“ se uită la mine cu un zâmbet vesel. Ii ghiceam gândurile, de parcă le-ar fi exprimat cu glas tare: „Pe legea mea, asta-i adevărată hipnoză!“.

VIII

Mă simţeam atât de bine încât îmi era indiferent ce se întâmpla. O clipă închisei ochii, apoi îi deschisei iar şi privii obosit în jur. Băgai de seamă atunci că toate femeile se uitau la Dulgheru. Intorseseră capetele şi toţi ochii erau atinţiţi asupra lui. Imi spusei că omul acesta trebue să aibă noroc la femei, ca Indienii cu pielea moale arămie şi cu ochii mari negri ca de vită.

Domnea linişte adâncă, apoi deodată se auzi un geamăt. Dulgheru tresări şi-şi retrase mâna de pe capul meu. In odaia în care ne aflam dădeau vreo douăsprezece uşi închise. Geamătul venise dindărătul uşii celei mai apropiate de noi.

— Ce-i asta? îl întrebai pe Rosythe.

— Ştie Dumnezeu. Nu poţi şti niciodată ce se întâmplă în locul acesta de tortură.

Tocmai vroiam să-l întreb ce fel de loc de tortură era acela, când răsună din nou geamătul, mai puternic, mai prelung: O... o... o... o... oh... — terminându-se într'un soiu de explozie, ca şi cum omul cu pricina ar fi plesnit.

Dulgheru se întoarse, se îndreptă spre uşa aceea, dar se opri, şovăind. Il urmării cu ochii, apoi privirea mi se aţinti asupra criticului care, cu un rânjet larg pe faţă, îl observa pe străin.

Geamătul se auzi din nou, mai tare, mai dureros. El se repetă la intervale regulate, sfârşind mereu cu

explozia aceea. Mă uitai la Dulgheru: semăna cu un cal care aude plesnind biciul deasupra lui, și care devine tot mai neliniștit, tresare speriat la fiecare pocnitură, totuși e năucit, nu știe ce înseamnă larma din jurul său, nu știe încotro să alerge.

Dulgheru privea dela unul la altul, cercetând chipurile noastre. Se uită și la femeiuștile din fotoliile încăpătoare; pe fața niciuneia nu se mișca un mușchiu, afară de mușchii aceia de care aveau nevoie ochii ca să-l urmărească pe el. Tortura aceea, orice ar fi pricinuit-o, părea că nu le interesează, deși era, totuși, vorba de vaietul unei femei supuse la casne: O... o... o.. o... oh!

Dulgheru dădu să deschidă ușa. Intinse mâna, dar și-o retrase apoi. Frământat de două imbolduri potrivnice, începu să umble prin odaie încolo și 'ncoace, și prinse să murmure ca pentru sine. Din când în când prindeam câte o frântură de frază: „Soarta femeii“, sau „Prețul vieții“. Apoi auzeam iarăși acel exploziv O... o... o... o... o... oh!, care părea să smulgă o rugă din sufletul lui Dulgheru: „Fie-ți milă, Doamne!“

La început criticul încercase să-și ascundă veselia, dar încetul cu încetul pe tot chipul lui se așternu un rânjet monstruos; arăta aproape drăcește. Asta îl întărîta tot mai mult pe Dulgheru, care aruncă o privire asupra lui Rosythe, apoi își întoarse ochii, scârbit. In cele din urmă se sili să-și stăpânească simțimintele, se apropie de criticul lui „Times“ și spuse, blând:

— Prietene, pentru fiecare om care trăiește pe lume, o femeie a plătit prețul vieții.

— Prețul vieții? repetă Rosythe, fără să înțeleagă.

Dulgheru arătă cu un gest spre ușă și urmă:

— Stăm în fața acestei enigme veșnice, a acestei groaze veșnice; nu se cuvine să-ți bați joc.

Rânjetul păli de pe chipul celuilalt. El încruntă fruntea și zise:

— Nu te pricep, dragul meu. Ce poate face un bărbat în cazul de față?

— Poate cel puțin să-și încline inima, plătind astfel tributul său femeilor.

— Asta ar fi prea mult. Zănaticele acelea nu sunt silite de nimeni, e libera lor alegere.

— Nu te-ai gândit însă c'ar putea fi alegerea lui Dumnezeu? întrebă Dulgheru.

— Drept să spun, asta nu mi-a dat niciodată în gând.

In clipa aceasta se deschise una din uși. Rosythe se întoarse și exclamă:

— Ah, Madame Planchet! Vino te rog și povestește-ne ce se întâmplă acolo.

IX

O femeie grasă, desprinsă parcă dintr'un jurnal parisian de modă, intră legănându-se în odaie și zâmbi în chip de salut.

— Ah, domnul Rosythe!

Din urechi îi atârnau cercei negri, chipul îi era alb ca laptele, buzele erau două dungi de un roșu aprins. Ea întinse criticului amândouă mânile, iar el spuse surâzând:

— Te rog să răspunzi, doamnă Planchet: Dumnezeu le aduce pe cocoane în locul acesta?

— Firește, domnule Rosythe. Dumnezeul frumuseții le aduce la noi. Și acel zeu mic cu săgeata de aur, cu obrajii bucălați și gropițe... gropițele acelea pe care le fabricăm noi pentru două sute de dolari bucata. El le aduce pe cocoane la noi, da, domnule.

— O... o... o... o... o... o... oh! se auzi iar vaietul.

— Domnul Dulgheru crede că pricinuiți dureri prea mari conițelor — spuse Rosythe. — Asta îl face să sufere.

— Ah! cocoanelor le e totuna. Dureri? Ce e durerea? Conița care geme nu se poate mișca, de aceea se tânguie. E și puțin cam răsfățată și ar vrea ca totul să meargă după voia ei. Dar durerile vor dispare, ea va fi frumoasă, soțul ei o va iubi mai mult ca până acum și va fi fericită.

— O... o... o... o... o... oh! se auzi din odaia cealaltă și doamna Planchet îi dădu înainte:

— Eu spun mereu: țipați cât vă ține gura, căci

vă ajută. Nimeni nu se va speria de asta, pentrucă aci ne închinăm cu toţii zeului Frumuseţii şi suntem gata să îndurăm toate suferinţele pe care le cere el dela noi. Nu-i aşa, domnule Dulgheru?

Dulgheru se uită ţintă la ea. Nu văzusem până atunci o astfel de concentrare pe chipul lui. Incerca să priceapă, dar se vede că-i venea greu.

— Vă voiu trăda un secret — spuse Madame Planchet, pe ton confidenţial. — Coniţa pe care o auziţi gemând este doamna T. S. Il cunoaşteţi, cred, pe domnul T. S., regele filmului?

Dulgheru nu răspunse.

— Toate vin la mine, alea din film, — la mine, vrăjitoarea, reprezentanta zeului Frumuseţii. Vine Polly Pretty şi Dolly Dimple, vine Lucy Love şi Betty Belle Bird. Vin la mine pentru păr, pentru ochi, pentru ten. Vei fi fiind şi d-ta unul dintr'aceia care fac minuni, dar poţi face ceea ce fac eu? Poţi reînnoi toată pielea? Poţi face din bătrân tânăr?

— O... o... o... o... o... o... oh!

— Mary Magna a venit la mine şi mi-a adus-o pe bătrâna ei bunică. „Doamnă — spusese ea — fă-o nouă dela talie în sus, căci nu se poate şti niciodată cum va fi moda, ce anume va trebui să fie arătat". Hahaha, e spirituală, fermecătoarea Mary. Şi am luat-o în lucru pe bătrâna doamnă; sbârciturile ei vor dispare, pielea ei va fi moale ca a unui copilaş, în obraji va avea două gropiţe adorabile şi va dansa cu tineri filfisoni, care nu vor putea s'o deosebească de nepoata ei. Hahaha! Nu-i oare asta minune?

Ştiam acum unde mă aflam. Auzisem adesea despre institutul de înfrumuseţare al doamnei Planchet. Stătui fără să scot un cuvânt, întrebându-mă dacă n'ar fi fost mai bine să-l iau pe Dulgheru de braţ şi să plec cu el de acolo. Sau să-l las să ducă singur lupta cu civilizaţia modernă?

— O... o... o... o... o... o... oh!

Doamna Planchet se întoarse deodată spre mine:

— Te cunosc, domnule Billy, te-am văzut odată cu domnişoara Magna. Ah, craiule! Ai păr fin, mătăsos, pe care ar trebui să-l laşi să crească lung, apoi să vii la mine să-ţi fac „ondulaţii permanente". Vin mulţi tineri la mine pentru „ondulaţii permanente", cred că ştii asta? Vezi, domnul Dulgheru şi-a lăsat să-i crească părul, are ondulaţii permanente naturale, care n'ar fi putut fi mai frumoase chiar dacă i le-aş fi făcut eu. Am eu o vorbă: opera mea e mai bună decât Natura, eu recunosc Natura după lipsurile ei.

Nu ştiu dacă ceea ce se petrecu acum era de dragul meu sau a lui Dulgheru: reprezentanta zeului Frumuseţii pe pământ era dispusă să ne facă părtaşi la o revelaţiune uriaşă.

— N'aţi dori să vedeţi — spuse ea — procesul de fabricaţie al „ondulaţiei permanente"? Vă voiu arăta pe doamna T. S. Dar nu trebue să vorbiţi, căci i-ar fi neplăcut să fie văzută în halul acesta de nişte bărbaţi. Stă cu spatele la uşă şi nu se poate mişca. Nu îngăduim cocoanelor să vadă aparatul, căci arată sinistru şi le-ar putea înfricoşa. Imi făgăduiţi că veţi fi liniştiţi?

— Nu vom scoate o şoaptă — făgădui Rosythe pentru toţi trei.

— Mai întâi — lămuri doamna Planchet — părul e învălătucit strâns de tot în jurul unor beţişoare. E un lucru foarte ostenitor, căci fiecare fir de păr trebue să stea întins de tot, niciunul nu trebue să fie mai lung decât celălalt. Asta cere timp mult — cam două ceasuri la păr lung — şi doare, pentrucă părul trebue să fie strâns învălătucit. Fiecare buclă e învelită într'o pânză umedă, apoi întrebuinţăm electricitate... şi după câteva ceasuri părul iese gata copt, adică ondulat. Aşa dar, linişte, vă rog!

Zicând aceasta ea deschise încetişor uşa.

X

In fața noastră se înălța ceva pe care nu l-aș putea numi altfel decât un munte de carne roșie de femeie. Muntele acesta de carne fusese probabil la început acoperit de lingerie brodată de mătase, care acum era străbătută de umezeală și transparentă ca foița de țigarete. Capul muntelui de carne oferea o priveliște ciudată: părea chel cu totul și din craniul pleșuv porneau un număr de bețișoare subțiri, lungi ca de vreo șase șchioape. Bețișoarele se înălțau în toate direcțiile, și fiind din metal lucios, dădeau capului înfățișarea unui Apollo, sau al unei bachante sălbatice, acoperită cu solzi de nickel, sau poate al unui fioros zeu modern al războiului, care dintr'o pădure de retorte chimice dă drumul unor gaze otrăvitoare. Deasupra muntelui de carne trona un dom sclipitor de metal, cu care bețișoarele erau în legătură; un neinițiat n'ar fi putut deosebi dacă muntele de carne susținea domul, sau dacă acesta atârna de dânsul. Era ca o operă simbolică a unui artist dement, a cărei semnificație n'o poate tălmăci nimeni.

Din dom țâșnea căldură, din porii muntelui de carne șiruia nădușeală. Pârâiașe de sudoare se împreunau alcătuind râuri, curgeau de-a-lungul muntelui, vărsându-se în marea de sudoare de pe podea. Probabil că munții de carne supuși înrâuririi căldurii nu pot rămâne în picioare prin propria lor putere, amenințând să se topească și să se fleșcăiască, așa că masa lor tre-

bue sprijinită, sarcină pe care şi-o luaseră trei amploaiate ale institutului de înfrumuseţare; două o ţineau pe femeie sub braţe, a treia îi sprijinea bărbia. Cam din treizeci în treizeci de secunde, muntele de carne gemea: „O... o... o... oh!“ Apoi se prăbuşea. Se părea că ameninţă cu o prăvălire, iar cariatidele vii numai cu greu se ţineau pe picioare.

Madame Planchet ne şopti:

— Slujba divină a tânărului zeu al Frumuseţii.

Fantezia mea începu să se înalţe pe aripi uşoare, văzui vestale mândre întreţinând focul sacru în templele albe de pe insulele greceşti îmbăiate de marea viorie, îl văzui pe Akolyt cădelniţând tămâie şi preoţi bărboşi, cu coroniţe de mirt, păşind grav în cortegiu. Şi mă întrebam dacă dela facerea lumii încoace, tânărul zeu al Frumuseţii privise vreodată de pe tronul lui de cristal o asemenea slujbă divină înfiorătoare?

Ne îndreptarăm în tăcere spre uşă, pe care doamna Planchet o închise în urma noastră. Gemetele deveniră mai slabe, la fel şi mirosul de amoniac. Nu puteam vedea chipul lui Dulgheru, căci şi-l întorsese dela noi. Rosythe îmi zâmbi şi şopti:

— După cât s'arată, pe prietenul d-tale nu-l prea interesează frumuseţea.

Apoi întrebă:

— Dar ce-a vrut să spună cu flecăreala aceea a lui despre „preţul vieţii“ şi „alegerea lui Dumnezeu“?

— N'ai înţeles?

— Nu.

— Dragul meu, nu ne-ai spus ce fel de loc e acesta şi Dulgheru credea că e o Maternitate.

Criticul cinematografic al lui „Times“ îmi aruncă o privire sălbatică, apoi din gâtlejul lui ieşi un sunet asemănător behăitului unei oiţe, căreia i se face un rău. Dulgheru tresări, Madame Planchet se sperie şi chiar păsăretul acela feminin dădu un semn de vieaţă, pen-

tru întâia oară de când ne aflam acolo. „Oaia“ mai behăi de două ori, apoi, roşie ca focul la faţă şi gata să se înnăbuşe după cum se părea, o sbughi afară din încăpere.

Luându-mă deoparte doamna Planchet mă întrebă:

— Spune-mi te rog, domnule Billy, e adevărat că domnul acesta e un „tămăduitor“? Că se pricepe, adică, să „gonească durerile“?

— Cu mine cel puţin a făcut-o — răspunsei.

— E un bărbat frumos, nu, domnule Billy?

— Asta-i adevărat.

— Am o idee, o idee minunată.

Se întoarse spre prietenul meu şi spuse:

— Domnule Dulgheru, aud că sunteţi în stare să tămăduiţi durerile. Ar fi foarte bine dac'aţi vrea să veniţi în Salonul meu şi să vă ocupaţi de cocoane, în timp ce eu le fac permanentul, gropiţele şi zâmbetul acela dulce. Suferă atât de mult în timpul acesta, sărmănuţele! Dac'aţi sta cu ele şi aţi vrea să le ţineţi mânuşiţele, le-ar face plăcere. Ar veni în fiecare zi aci iar d-v. aţi deveni celebru, domnule Dulgheru, celebru şi bogat. Şi aţi avea prilejul să cunoaşteţi cocoane atât de frumoase! Cele mai distinse persoane din oraş vin la mine şi toate v'ar idolatriza, domnule Dulgheru. Ce spuneţi de ideea mea?

Imi păru deodată ciudat că doamna Planchet nu auzise încă glasul lui Dulgheru. Acum îl sili să vorbească, ce-i drept, dar nu izbuti să-l silească s'o şi privească. Privirea lui alunecă deasupra ei, ca şi cum ar contempla o viziune. Incetişor, cântând, el recită:

— Pentrucă fiicele Sionului sunt trufaşe şi umblă cu gâtul în sus, cu gâturile sulemenite şi cu paşi alintaţi, şi poartă în picioare ghete drăgălaşe, Domnul va pleşuvi capetele fiicelor Sionului şi Domnul le va lua giuvaericalele.

— Sfinte Dumnezeule! exclamă Madame Planchet.

— In ziua aceea Domnul va lua podoabele dela ghetele drăgălaşe şi va lua de asemenea agrafele, brăţările, lănţuleţele, cerceii, boneţelele, fluturaşii, tivurile de blană, şnuruleţele, inelele, panglicuţele, rochiile de gală, mântăluţele, vălurile, pungile, guleraşele, găitanele, şalurile; atunci va fi duhoare în loc de miros, funie în loc de brâuleţe, chelie în loc de păr cârlionţat, şi în loc de mantilă largă va fi un sac strâmt; toate acestea în loc de frumuseţea ta.

In clipa aceasta uşa se deschise brusc şi intră Mary Magna.

XI

— Dumnezeule, de cine dau aci? Billy, ticălosule, nu te-am văzut de două luni! Vrei să mă părăsești cu totul, numai pentrucă te-ai îndrăgostit de o fată din lumea bună, o fată cu chip de păpușă japoneză? Dar ce-i cu mine — îmi pierd adoratorii mai repede decât îi găsesc! Edgerton Rosythe, hai înăuntru! Ai o scuză bună; eu mă tem de nevasta d-tale aproape tot atât ca și d-ta. Aș vrea totuși să am odată posibilitatea să mă satur de un bărbat. Alo, Planchet, cum îi merge bunicuței, în dughiana d-tale de scalpare? Vă puteți închipui că o jumătate duzină de femei din tribul Sioux trebue să muncească trei zile în șir pentru a jupui unei bătrâne pielea de pe spate? Și o săptămână ca să-i ridice colțurile gurii și să-i dea un zâmbet veșnic? „Bunicuțo — i-am spus — ar fi mai ieftin să-l tocmești pe Charlie Chaplin, pentru ca să se plimbe în fața ta restul zilelor pe care le mai ai de trăit". Dar... cine-i dumnealui? De ce nu-mi faceți cunoștință cu domnul acesta? E un prieten al tău, Billy?... Dulgheru?... Mă iertați, domnule Dulgheru, dar noi ăștia din film suntem deprinși să vorbim pe față despre mutrele și felul nostru și n'am prilejul să întâlnesc zilnic două milioane de dolari umblând pe două picioare... Pentru cine lucrează domnul?

Mary Magna tăcu o clipă, în care timp ne privirăm țintă unul pe altul.

— Cum? Nu-i la nicio casă de filme? Și stați cu toții ca proștii și nu se iscălește niciun contract? Edgerton, de ce n'ai telefonat societății „Orașul Etern"? Dar

nu face nimic, T. S. va fi peste cinci minute aci, nevastă-sa se supune din nou unui tratament de înfrumusețare. Dă-mi voie să-ți dau un sfat, domnule Dulgheru: nu iscăli încă niciun contract astăzi; atâta timp cât rămâi rezervat, prețul se va urca cu câteva sute pe săptămână.

Mary tăcu iarăşi, ceea ce era uimitor, căci de obiceiu înceta să vorbească atunci când ceva sau cineva o silea să facă aceasta. Dar Dulgheru părea s'o fi vrăjit.

— Dumnezeule, dar de unde vine el? Imi aminteşte de... nu, nu, asta nu se poate... Ascultă, Billy, poți să mă crezi sau nu, însă acum câteva săptămâni am fost la biserică, la nunta Roxanei Riddler cu marele duce, ştii tu. La biserica cea mare, de lângă Parc, a Sf. Bartolomeu, sau cum i-o fi spunând. Contemplam o veche fereastră pictată şi, crede-mă Billy, aş putea jura că domnul Dulgheru s'a desprins de acolo.

— Poate că aşa şi e, Mary.

— Nu glumesc, îți spun că e aidoma întruchiparea aceluia. Dar nu l-am auzit scoțând niciun cuvânt până acum. Ia spune, domnule Dulgheru, ai glas, sau eşti doar o figură mută din „Ben Hur"? Vorbeşte ceva, ca să-mi dau seama!

Mă întrebai din nou cum va întâmpina Dulgheru provocarea aceasta. Va apleca în pământ capul şi se va lăsa copleşit de grindina obrăzniciilor femeieşti, sau va izbuti ea să-l vrăjească, aşa cum face cu orice bărbat care-i iese în cale? Ori poate că acestui om îi va reuşi ceea ce nu i-a reuşit încă niciunuia: s'o facă să amuțească!

El zâmbi blând, ceea ce însemna că, într'o măsură oarecare ea îl vrăjise: va fi politicos.

— Mary — spuse apoi — cred că porți de toate, afară de belciuge la nas.

— Belciuge la nas? Ce idee! Cum ai ajuns la asta?

— Când ai intrat înăuntru, tocmai îl citeam pe

Profetul Isaiia. Din vremea lui, Mary, au trăit pe pământ cam vreo optzeci generaţii de femei; ele au cucerit dreptul de vot, dar după cât se pare n'au putut găsi nimic nou de adăugat podoabelor lor. Unele din cuvintele Profetului îţi vor apare poate ciudate; dar dacă le adânceşti, vei vedea că ai tot ce înşiră el: „agrafele, brăţările, lănţuleţele, cerceii, boneţelele, fluturaşii, tivurile de blană, şnuruleţele, inelele, panglicuţele, rochiile de gală, mănţăluţele, vălurile, pungile, guleraşele, găitanele, şalurile".

In timp ce înşira pomelnicul acesta, ochii alunecau asupra toaletei ţipătoare a Mary-ei Magna. Ea stătea în faţa lui, făptura aceea provocatoare, plină de vieaţă, pe care o cunoaştem ca „Cleopatra", „Dubarry", „Ana Boleyn" şi alte multe regine şi curtezane vestite. Dar nu numai în film te vrăjeşte, căci e o brunetă frumoasă şi poartă pe ea toate colorile care există pe lume, iar când trece pe stradă ai impresia că priveşti o procesiune cu steaguri. Aş putea pune rămăşag că, în după amiaza aceea — scăzând cele câteva bijuterii de care nu ştiu dacă sunt veritabile sau false — purta pe ea giuvaericale de vreo cinci mii de dolari. O pălărie mare neagră, pe una din părţile căreia era o adevărată grădină cu flori, în timp ce pe cealaltă o întreagă colivie îşi golise locatarii şi... — dar de ce să mai repet pomelnicul lui Isaiia!

— Toate, afară de belciuge la nas — repetă Dulgheru — dar şi astea ar putea fi moderne săptămâna viitoare.

— Unde-s oglinzile? întrebă Rosythe, luând gluma de bună.

— Mary — spusei şi eu, ca să viu în ajutorul prietenului — ia arată-ne ce ai în geantă!

— Şi agrafele de păr?

— Păi alea tocmai ni le-a arătat doamna Planchet.

In tot timpul acesta Mary nu-şi luase ochii dela Dulgheru.

— Eşti aşa dar cu adevărat unul din oamenii aceia religioşi! exclamă ea. — Vei fi ştiind bine ce ai de făcut, fără nicio îndrumare din partea cuiva. De necrezut!

Şi în această cea mai favorabilă clipă, uşa se deschise şi T. S. intră în odaie, legănându-se ca o raţă.

XII

Fără îndoială că cunoaşteţi stelele de cinema, dar poate că nu ştiţi nimic despre corpurile cereşti mai mari, despre astrele acelea întunecate, mute, invizibile, dela care stelele sclipitoare primesc strălucirea lor. Ingăduiţi-mi deci să vă fac cunoştinţă cu domnul T. S., al cărui nume întreg nimeni nu şi-l poate memoriza. Chiar şi secretarii lui îl au notat pe o bucată de hârtie deasupra maşinii de scris: Tszchniczklefritsch. In urmă cu câţiva ani venise în America din Rutenia, Rumelia sau România — din una din acele ţări unde consoanele joacă un rol mai însemnat decât vocalele. Acei care sunt la fel de bogaţi ca el îl numesc Abey, ceilalţi îi spun „Mr. T. S.“, ceea ce dânsul ia drept o dovadă a americanizării sale.

E mai mic de statură ca mine, şi deoarece a descoperit că nu-i stă în putere să crească în înălţime, creşte în schimb orizontal, la nesfârşire. Imbrăcămintea nu-l poate cuprinde în întregime, iar grăsimea se revarsă mereu peste guler. Are faţa gălbuie, care se colorează lesne în roşu, şi nişte ochi mici, strălucitori. Englezeasca pe care o vorbeşte e de-a-dreptul respingătoare şi cultura lui n'o întrece pe a unei maimuţe păroase. In schimb se pricepe să adulmece banii şi scormoneşte în căutarea lor ca un porc în copaie.

— Ei, voi toţi ăia! Madame, unde-i baba mea?

— Tocmai o îmbracă fetele...

— Să se grăbească! N'am timp. Trebue... Sfinte Iisuse!

— Foarte adevărat! — spuse Mary Magna — nu te-ai înşelat.

— Oh! Caută un angajament, de sigur. Ce-i asta? Vreţi să vă bateţi joc de mine?

Zicând acestea aruncă priviri bănuitoare dela unul la altul.

— Nu — răspunse Mary — e veritabil, pe Dumnezeul meu.

— Şi l-aţi adus aci ca să găsească un angajament? Nu închei nicio afacere în afara biroului meu. Să ia contact mâine dimineaţă cu Lipsky.

— Dar nu caută niciun angajament — spuse Mary.

— Serios? Atunci ce caută aci? Şi-a făcut ondulaţii permanente? Hahaha!

— Incetează, Abey! făcu Mary Magna. — E un gentleman, cu care trebue să te porţi cuviincios.

Iar către celălalt:

— Domnule Dulgheru, îmi dai voie să ţi-l prezint pe domnul T. S.

— Dulgheru? Păi, domnule Dulgheru, dacă fac cu d-ta un film, trebue să învestesc un milion de dolari — la un subiect dintr'ăsta nu poţi face un film ieftin, trebue ceva de soiu. E nevoie de costume, — nu e ca la o înmormântare de clasa treia. Eu cheltuiesc toţi banii şi voi actorii vă închipuiţi după aceea că câştig milioane de dolari cu d-voastră...

— Destul, Abey! îl întrerupse Mary. — Domnul Dulgheru n'a pretins doar nimic dela d-ta.

— N'a pretins nimic, ai? Aşa dar ăsta-i trucul lui. Bine, când o fi dispus să discute despre afaceri, ştie acum unde e „Oraşul Etern". Dar ce s'a întâmplat, Madame? Baba mea a îngheţat pe scaun?

— Mă duc să văd, domnule T. S.

Şi doamna Planchet ieşi repede din odaie.

Mary se apropiă de magnatul filmului şi-i spuse:

— Ascultă, Abey, eşti pe cale să faci cea mai mare greşeală din vieaţa d-tale. Omul acesta n'a fost încă descoperit, după cât se pare. Ştii ce se va întâmpla, îndată ce va fi descoperit.

— De unde vine?

— Nu ştiu. Billy l-a adus aci. Eu cred că trebue să fi pogorît de pe una din ferestrele pictate ale bisericii Sf. Bartolomeu.

— Ohohoho! făcu T. S.

— In orice caz, este ceva nou şi prea bun pentru a rămâne mult timp nedescoperit. Ziarele îl vor lua în primire. Ia te uită numai la el!

— Bine, bine, Mary, dar poate juca?

— Dacă poate juca? Sfinte Dumnezeule, dar nici n'are nevoie să joace! E de ajuns să se uite la cineva şi îndată îi cade la picioare. Fii drăguţ cu el şi caută de aflǎ cât cere.

Marele om de afaceri se uită cercetător, cântărind parcă făptura străinului, apoi se apropie de el şi-i spuse:

— Ascultă, domnule Dulgheru, eu pot să te fac celebru. Nu ţi-ar place asta?

— Nu m'am gândit niciodată să deviu celebru — răspunse celălalt.

— Atunci gândeşte-te acum. Dacă te angajez eu, fac din d-ta cel mai mare actor al lumii. Fac cu d-ta filme de propagandă religioasă, care vor fi reprezentate în China şi la triburile de Cafri. Incheiu cu d-ta un contract pe zece ani, îţi plătesc cinci sute de dolari pe săptămână, indiferent dacă joci sau nu, şi nu vei avea mult de lucru, căci nu pot produce în fiecare săptămână un film de un milion de dolari, având ca protagonişti pe atotputernicul Dumnezeu şi îngeraşii lui. Poate că vei izbuti să dai peste vreun producător de filme de

mâna treia care să-ţi ofere mai mult, dar acela vinde apoi filmul fratelui soţiei sale şi dă faliment, şi atunci ce te faci? Mary Magna îţi poate spune că ea are cu bătrânul Abey un contract care preţuieşte tot atâta cât acţiunile Imprumutului Libertăţii. In fiecare săptămână transmit acestei frumoase femei un cec în valoare de trei mii cinci sute de dolari, semnat de propria mea mână; te rog să mă crezi că mi se pun cârcei în degete când trebue să iscălesc un ordin de plată atât de mare, dar totuşi o fac. Uită-te la inelele, la brăţările, la rochiile, la toate lucrurile pe care le-a cumpărat cu aceşti bani. Arată ca vitrina unui bijutier şi a unui magazin cu jucării, împreună.

— Domnul Dulgheru tocmai mă dojenea pe chestia asta — spuse Mary. — Cred că dacă-i vei plăti un onorariu îl va împărţi săracilor.

— Din moment ce-i plătesc — replică T. S. — sunt banii lui şi n'are decât să-i cheltuiască şi pentru hrana păsărelelor, dacă-i face plăcere. Ei, ce spui, domnule Dulgheru?

Aşteptam plin de curiozitate răspunsul lui, dar în clipa aceasta se deschise uşa „camerei de tortură" şi se auzi glasul doamnei Planchet:

— Uite-o!

Şi muntele de carne îşi făcu apariţia, sprijinit de două cariatide.

XIII

— Dumnezeule! gemu doamna T. S. — Mor!

— Aşa dar iar ai făcut-o! spuse soţul ei, rânjind.

— N'o voiu mai face niciodată... crede-mă!

Regele filmului râse.

— Aşa spui de fiecare dată. Linişteşte-te, mamă, acum a trecut şi timp de şase luni nu mai trebue să-ţi ondulezi părul.

— Vreau să mă întind puţintel. Mor, Abey, mor! Lăsaţi-mă pe sofa!

— Nu, mamă, trebue să mergem la masă.

— Nu pot mânca.

— Cum? făcu T. S. şi glasul său trăda spaimă. Nu poţi mânca? Doar trebue să iei prânzul, căci nu poţi trăi dacă nu mănânci. Haide, mamă, haide!

— O... o... o... o... o... o... o... oh!

T. S. se înfipse în faţa soţiei sale şi un rânjet larg i se ivi pe faţă.

— Admirabil! Ia te uită la ondulaţiile astea frumoase, Mary! Priveşte, Billy! arată iar ca un copil, nu? Madame Planchet, eşti o perlă. Furnizezi totdeauna marfa în stare perfectă.

Doamna Planchet strălucea de mândrie şi muntele de carne păru ceva mai liniştit.

— Iţi place, Abey? întrebă ea.

— Mai e vorbă dacă-mi place! E admirabil. Cred că am o comoară nouă. Acum haide, trebue să mergem

să mâncăm, apoi să participăm la filmarea scenelor de noapte. Nu uita că pentru astă seară plătim la două mii de oameni câte cinci dolari de cap şi trebue să ne scoatem banii.

Apoi se întoarse spre Mary Magna:

— Vii cu noi, Mary?

— Trebue s'o aştept pe bunica.

— Lasă maşina pentru ea aci şi hai cu noi! Vom merge să cinăm, apoi ne vom duce să vedem cum sunt filmate scenele cu plebea. Vino şi d-ta, domnule Dulgheru, vreau să mai stăm de vorbă. Şi d-ta, Billy, şi d-ta, Rosythe, veniţi cu toţii!

— Trebue s'o aştept pe nevastă-mea — răspunse criticul. — Avem întâlnire.

— Bine! spuse T. S. şi se apropie de el. — Fă-mi plăcerea, Rosythe, şi nu vorbi încă nimic despre Dulgheru ăsta. Mă ocup eu de el acum: îl voiu îndopa şi-l voiu aduce într'o dispoziţie bună, apoi închei cu el un contract şi atunci vei putea avea toată povestea pentru pagina întâia a ziarului d-tale. Ai înţeles?

— E în regulă.

— Aşa dar, discreţie! încheie regele filmului şi ieşi.

Cele două cariatide ridicară muntele de carne de pe sofa şi-l purtară târîş până la ascensor. In urmă venea Mary cu Dulgheru, iar eu încheiam grupul.

Maşina lui T. S. aştepta în faţa casei. Maşina aceasta e ceva cu totul deosebit; e lungă ca un camion şi în întregime din metal strălucitor; roţile enorme sunt şi ele din metal; în totul seamănă cu un automobil militar. De fiecare parte mai e câte o roată de rezervă şi în spate atârnă alte două roţi. Şoferul poartă livrea, iar servitorul care deschide portiera e şi el uniformat. Banchetele sunt ca sofalele cele mai moi din Institutul doamnei Planchet — te cufunzi în ele, te simţi mângâiat

de ceva blănos, pluşat şi-ţi vine să oftezi de satisfacţie: Aaah!

— La „Princiar"! porunci T. S. şoferului şi palatul pe roate se puse în mişcare.

Eram uimit că T. S. nu se simţea stingherit să-l ia pe Dulgheru într'un restaurant de lux. Ii ghiceam însă gândurile: toţi vor crede că fusese cu una din „stelele" sale la o reprezentaţie. Şi dacă nu.. — la naiba! nu e el oare Abey Tszchniczklefritsch?

— Wrrrrr! Wrrrrr! fornăi claxonul maşinii, şi pricepui prea bine ce vroia să spuie cu asta: „Eu sunt automobilul lui Abey Tszchniczklefritsch, regele industriei filmului, viitorul rege al lumii; faceţi loc, la naiba, faceţi loc!"

Gonirăm astfel prin străzile însufleţite şi pietonii sburau dinaintea noastră ca frunzele veştede care pică toamna din copaci.

— Dumnzeule, mi-e o foame! făcu T. S. — Dela prânz n'am luat nimic în gură... Cum te simţi, mamă? Mai bine? Da, te vei simţi cât se poate de bine, îndată ce vei avea ceva în stomac.

Ajunserăm la „Princiar", unde avurăm un mic incident. In faţa restaurantului se adunase o mulţime tălăzuitoare, valurile negre inundau jumătate de stradă, poliţia încerca să facă ordine. Deasupra capetelor mulţimii pluteau pancarte luminate, acoperite cu inscripţii.

—Alo! strigă T. S. — Ce-i asta?

Deodată îmi adusei aminte de ceea ce cetisem în ziarele de dimineaţă şi anume că personalul vestitului restaurant se pusese în grevă şi erau de temut turburări. Impărtăşii asta lui T. S., care mormăi:

— Drace! N'avem destule neplăceri cu muncitorii noştri cinematografişti? Mai era nevoie să ne strice cheful şi nătărăii ăştia?

Valetul sări dela locul său, ţinu portiera deschisă

şi magnatul filmului coborî. In clipa aceasta mulţimea urlă:

— Să vă fie ruşine! Să vă fie ruşine! Nu intraţi! Ăia îi lasă pe salariaţii lor să moară de foame! Ne luaţi pâinea dela gură! Galbeni, galbeni ce sunteţi!

Coborîi şi eu şi văzui în faţa mea chipuri supte; rugăminţi şi ameninţări răsunară, câţiva pumni se încleştară. Văzui şi poliţia care brusca mulţimea cu mânile şi bastoanele. Un prăpădit, un chelner probabil, întinse braţele şi strigă cu accent străin:

— Luaţi pâinea dela gura copiilor mei!

In clipa următoare vâna de bou a unui poliţist se abătu asupra capului lui. O auzii pe Mary scoţând un ţipăt şi mă întorsei tocmai la timp ca să-l văd pe Dulgheru sărind din maşină, alergând la poliţist şi strigând la el:

— Opreşte!

Nu era timp de pierdut cu vorbe. Il apucai pe Dulgheru de braţ iar Mary se atârnă de cealaltă parte a lui. Mary e o femeie voinică, având în vedere că trebue să se antreneze pentru tot soiul de exerciţii corporale, în filme în care e vorba să cucerească dragostea împăraţilor şi altor puternici ai pământului. Băgarăm de seamă, atunci când ne atârnarăm de Dulgheru, că el era numai piele şi oase. Il ridicarăm aproape pe sus şi-l împinserăm în restaurant. După primele momente el încetă să se împotrivească şi se lăsă purtat printre mese, în urma lui T. S. Intr'o nişă era rezervată o masă şi acolo îl târîrăm pe oaspele nostru, apoi aşteptarăm să aflăm ce anume făcusem.

XIV

Dulgheru se întoarse spre mine; ochii săi trişti, expresivi, scânteiau când spuse:

— Ţi-ai îngăduit prea mult, prietene.

— Nu se putea altfel — căutai să mă scuz. — Dacă aţi cunoaşte tot atât de bine ca mine poliţia din Western City şi metodele ei, nu v'ar da în gând să vă împotriviţi ei.

Mary Magna îmi veni în ajutor:

— Ţi-ar fi turtit faţa, domnule Dulgheru.

— Faţa? repetă el. — Nu-i oare omul mai mult decât o biată faţă?

— Cum? izbucni T. S. — Abia ţi-am oferit cinci sute de dolari pentru faţa aceasta şi d-ta vrei să laşi să ţi-o turtească? Şi asta de dragul unei bande de păduchioşi, care nu vor să muncească pentru lefuri omeneşti şi nu-i lasă nici pe alţii să lucreze! Ei, domnule Dulgheru, dacă ţi-aş povesti ce lucruri se petrec cu prilejul grevelor în meseria noastră, sunt sigur că ţi-ar pieri pofta să-ţi pui în joc obrazul pentru câinii aceia râioşi...

— Taci, Abey, nu vorbi atât de ordinar! zise „mama“, păzitoarea bunelor maniere, care fusese trasă de valet afară din maşină şi condusă la masă.

— Da, domnule Dulgheru, d-ta nu ştii cum nătărăii ăştia...

— Stai jos, Abey! porunci bătrâna doamnă. — N'am comandat cuvântări electorale la masă.

Luarăm loc. Dulgheru întoarse spre mine ochii lui negri şi spuse:

— Văd că aveţi în oraşul d-v. diferite categorii de prostime şi că poliţia se ocupă numai de unele din ele.

— Dumnezeule! strigă T. S. — Doar nu se poate îngădui ca tâlharii aceştia să atace oameni care vor să se ducă să mănânce!

— Domnul Rosythe spunea — replică Dulgheru — că poliţia lucrează numai atunci când e plătită. Imi daţi voie să întreb cine plăteşte aci munca ei? Proprietarul restaurantului?

— Dar ce, nu trebue oare să-şi apere localul? exclamă T. S.

— După cele cetite azi dimineaţă în „Times" — spusei eu, râzând — în cazul de faţă cel care plăteşte e un vechiu cunoscut al domnului Dulgheru.

Oaspele nostru mă privi întrebător, iar eu continuai:

— Domnul Algernoon de Wiggs, preşedintele Camerei de Comerţ, a dat o proclamaţie în care atitudinea poliţiei faţă de grevişti e aspru criticată şi se cere ajutorul Camerei de Comerţ. Vă amintiţi, cred, de domnul de Wiggs şi unde l-am părăsit?

— Da, îmi amintesc — răspunse Dulgheru şi zâmbirăm amândoi de farsa pe care o făcusem împreună.

T. S. ciuli urechile.

— Cum? îl cunoaşteţi pe de Wiggs? întrebă el.

— Ai rămâne uimit aflând cât de bine cunoaşte domnul Dulgheru lumea bună.

— De ce n'ai spus-o dela început? făcu T. S. şi ghiceam ce gândea în clipa de faţă: „Un altul i-a oferit o sumă mai mare".

Glasul „mamei" se făcu auzit:

— Dar ce Dumnezeu, nu mai mâncăm azi?

In felul acesta problema Proletariat şi Capital fu înlăturată din discuţie pentru câtva timp. Lângă masa noastră stăteau doi chelneri, care păreau extrem de nervoşi din pricina grevei. T. S. smulse din mâna unuia din ei lista de bucate şi ceti de pe ea un şir întreg de mâncăruri, pe care chelnerul şi le notă. „Mama“, care începuse nu de mult să studieze principiile fundamentale ale etichetei, întinse cealaltă listă Mary-ei Magna, care dădu comanda, apoi comandă şi „mama“ şi eu; numai Dulgheru rămase pe dinafară.

Şedea liniştit pe locul lui şi doar ochii îi umblau de colo-colo prin sală.

Trebue să ştiţi că restaurantul „Princiar“ este extrem de fastuos, prea fastuos pentru gustul meu. E aproape tot atât de aurit ca unul din cinematografele lui T. S. Tocmai în faţa lui Dulgheru şedea o cocoană cu spatele decoltat, cu un colier de perle în jurul gâtului, o diademă de diamante pe cap, iar ceva mai departe erau alte cocoane şi domni în toalete de seară, oameni cu chipurile bine hrănite şi care acum înfulecau de zor. Noi suntem deprinşi cu astfel de privelişti, dar pe un străin l-ar putea revolta văzând atâţia oameni consumând mâncăruri aşa de scumpe.

— Ce doreşti să comanzi, domnule Dulgheru? întrebă T. S.

Aşteptam plin de curiozitate răspunsul lui. Ce va comanda omul acesta, în restaurantul de lux în care ne aflam?

Dulgheru luă lista din mâna amfitrionului său şi începu s'o studieze. Se vede că nu-i veni greu să descopere mâncărurile cele mai hrănitoare.

— Aş dori — spuse el — rasol de vacă şi jigot de berbec cu sos de capere, şi curcan şi pateuri de ficat şi friptură de bibilică.

Chelnerul notă, fireşte, totul.

— Şi beefsteak şi cotlete...

— Dumnezeule! exclamă T. S.

— Şi friptură de gâscă şi de miel...

— Sfinte Sisoie, domnule Dulgheru, doar nu vrei să mănânci toate astea?!

— Fireşte că nu.

— Atunci ce-ai de gând să faci cu ele?

— Să le duc oamenilor flămânzi de afară.

Se făcu deodată atâta linişte în jurul nostru de parcă pământul ar fi încetat să se învârtească în jurul soarelui. Cei doi chelneri scăpară aproape din mână carnetul şi şervetele — în orice caz îşi lăsară bărbia în piept. Ondulaţiile permanente ale „mamei" părură să se turtească brusc.

— Drace! exclamă în cele din urmă T. S. — Asta nu poţi s'o faci!

— Nu pot? De ce?

— Poţi doar comanda ceea ce doreşti să mănânci singur.

— Atunci nu vreau nimic; nu mi-e foame.

— Dar nu poţi sta aci ca o marionetă, omule!

Şi întorcându-se spre chelner, T. S. spuse:

— Adu-i la fel ca mie! S'a înţeles? Şi repede! Mor de foame!

Chelnerul se răsuci în călcâie şi dispăru cât ai clipi din ochi.

XV

Proprietarul „Oraşului Etern“ îşi şterse cu şervetul fruntea brobonată de sudoare şi începu să converseze puţintel cam repede. Ghicii că vroia să se pregătească pentru a gusta în voie supeul pe care-l comandase şi între timp să discute numai despre lucruri agreabile.

— Vreau să-ţi povestesc ceva, domnule Dulgheru, despre filmul ale cărui exterioare le vom vedea după masă. Aş dori să-ţi dai seama pe ce scară lucrăm când e vorba de teme mari. Turnăm o scenă de noapte, o scenă de mase, cu norod mult... prostime.

— Prostime? întrebă Dulgheru. — Aveţi atâta prostime în lumea voastră?

— Fireşte — răspunse T. S. — Trebue să iei lumea aşa cum este, nu poţi schimba firea omenească. Dar ceea ce vei vedea astă seară este un film cu prostime, pricepi?

— Tocmai asta e ceea ce-mi pare atât de ciudat — spuse celălalt, dus pe gânduri. Prostimea vă place atât de mult încât faceţi şi imitaţii după ea.

— Vezi că publicul ţine să vadă în film norod mult, şi afară de asta el cere acţiune. Dacă vrei să faci un film mare, trebue să cheltueşti bani.

— De ce nu iei pentru asta oamenii care stau aci în faţa uşii?

— Hahaha! Cu ăştia n'am putea face mare lucru,

domnule Dulgheru. Totul trebue să iasă bine, şi dacă te foloseşti de adevărata prostime, se întâmplă adesea să nu iasă ceea ce ai dorit. Afară de asta, pentru scenele de noapte e nevoie de luminaţia potrivită, ş. a. m. d. Nu, nu, trebue să avem propria noastră prostime; am angajat două mii de oameni...

— Sunt aceştia oamenii aceia pe care d-l Rosythe îi numeşte figuranţi?

— Da, dintr'ăştia putem căpăta zece mii, dacă am avea loc pentru ei. Filmul se numeşte „Istoria a două oraşe“ şi acţiunea se petrece pe vremea revoluţiei franceze. E vorba de un individ care ia locul unui alt individ şi căruia i se taie capul. E o peliculă emoţionantă. Când mi-a fost adus manuscrisul, am întrebat: „Cine-i autorul?“ „Unul de-i zice Charles Dickens“. „Dickens! Lucrarea îmi place. Care-i adresa lui?“ Şi Lipsky mă lămuri: „Locueşte la Catedrala Westminster din Londra“. „Bine“ — spusei eu — „să-i trimitem o cablogramă, întrebându-l cât cere pentru dreptul de filmare“. Trimiserăm deci o cablogramă lui Charles Dickens, Catedrala Westminster, Londra, Anglia, dar nu primirăm niciun răspuns. Şi artiştii mei se prăpădiră de râs pe socoteala bătrânului Abey, pentrucă Dickens acela e un individ din alte vremuri şi numai osemintele lui locuesc la Catedrala Westminster din Londra. N'au decât să râdă. Cum naiba poate un om ca mine să găsească timp pentru a afla ceva despre scriitori? Nu-s decât doisprezece ani de când „mama“ şi eu trăgeam un căruţ pe care erau pantaloni vechi de vânzare şi nu ştiam care-i partea de sus şi care cea de jos a unei cărţi. Nu-i aşa, „mamă“?

„Mama“ confirmă, dar pe un ton mai puţin entusiast decât soţul ei. Existau cinci progenituri T. S., dintre care vreo doi destul de mărişori, şi de dragul lor, socotea ea, ar fi bine ca trecutul să nu fie desgropat

din Catedrala Westminster sau pe unde o mai fi înmormântat.

Chelnerul aduse mâncarea. T. S. îşi legă şervetul de gât, luă cuţitul şi furculiţa în mână, răsuflă adânc şi spuse:

— Rămâneţi cu bine, dragii mei! Vă voiu revedea mai târziu.

Şi se puse pe lucru.

XVI

Timp de cinci minute nu se auzi alt sgomot decât acela făcut de operația introducerii mâncărurilor în gură și a înghițirii lor. Apoi omul care îndeplinea această operație se opri brusc, își sprijini mânile de masă în așa fel că furculița și cuțitul stăteau ridicate în sus, și exclamă:

— Dar bine, domnule Dulgheru, d-ta nu mănânci nimic!

Străinul, care părea să fi fost cufundat într'un vis, se întoarse deodată la realitate. Privi la mulțimea de bucate de pe masă și spuse, cu glas rugător:

— Dacă mi-ați îngădui să duc puțin din astea oamenilor de afară...

T. S. bătu poruncitor în masă.

— Mănâncă, domnule Dulgheru, mănâncă, îți spun!

Vorbea pe un ton de parcă s'ar fi adresat unuia din micii T. S. Și — lucru ciudat! — Dulgheru se supuse. Luă o bucată de pâine și începu să muște din ea, în timp ce T. S. se puse din nou pe lucru.

După alte cinci minute de tăcere, regele filmului se opri iar din mâncat, și pe chipul lui se întipări o expresie de groază.

— Dumnezeule! Plânge! exclamă el.

Intr'adevăr, două boabe mari de lacrimi se rosto-

goliseră de pe obrajii străinului, pe pâinea din care tocmai muşcase.

— Ascultă, domnule Dulgheru — i se adresă T. S. — dacă e din pricina greviştilor...

— Iertaţi-mă, însă...

— Dar bine, omule, de ce să-ţi strici cheful de dragul unei bande de tâlhari păduchioşi?

— Abey, cum poţi vorbi aşa în faţa mosafirilor tăi? îl dojeni „mama".

Şi acum luă cuvântul Mary Magna. Era ciudat — deşi abia mai târziu îmi bătu la ochi asta: Mary, sburdalnica Mary, nu rostise niciun cuvânt de când părăsisem Institutul de înfrumuseţare. Mary, care dăduse totdeauna vieaţă tuturor festivităţilor, şedea ca o femeie care privise fantoma unui copil mort; ochii ei erau aţintiţi asupra lui Dulgheru, părând că încearcă să-i pătrundă gândurile.

— Abey — spuse ea cu o patimă pe care n'o observasem încă la dânsa — uită pentru o clipă mâncarea; aş vrea să-ţi spun ceva. E aci un om a cărui inimă este plină de iubire pentru ceilalţi oameni, în timp ce d-ta şi eu ne gândim numai cum am putea scoate cât mai mulţi bani dela ei. Un om care are cu adevărat o religie — şi din care d-ta vrei să faci o păpuşă de cinematograf. Incearcă să te pătrunzi de asta, Abey!

Ochii lui T. S. se holbară.

— Sfinte Sisoie, Mary, ce-i cu tine?

Apoi, strigând aproape:

— Ia te uită, plânge şi ea!

— Nu, nu plâng — spuse Mary, dar obrajii ei erau umezi şi trebui să-şi şteargă lacrimile. — Mă ruşinez doar puţintel şi atâta tot. Noi stăm aci şi în faţa noastră se află de trei ori atâta mâncare cât putem consuma, în timp ce oraşul întreg e plin de nenorociţi care n'au nimic, n'au hrană, n'au casă... Nu ştii oare că aşa e, Abey? Nici d-ta nu ştii, mamă?

— Ascultă, copila mea — replică regele filmului — ştii ce se va întâmpla dacă-ţi munceşti mintea cu astfel de lucruri? Vei căpăta sbârcituri. Uite că ţi s'a şi şters fardul.

— Dar bine, Abey — interveni „mama“ — ce te priveşte pe tine asta? Ocupă-te de propriile tale treburi!

— Propriile mele treburi? Propriile mele treburi, ai spus? Aş vrea să ştiu ce numeşti tu treburile mele? Când semnez un contract pentru trei mii cinci sute dolari pe săptămână, plătesc cu banii aceştia o fată pentru figura ei şi nu vreau să capete sbârcituri. Poţi întreba un juriu dacă chestia asta nu mă priveşte. Şi când un om îmi cântă o jelanie de dragul unor vagabonzi împuţiţi şi bolşevici şi lasă să-i curgă lacrimi în supă...

Se pornise rău, dar Mary îl cunoştea bine pe Abey, şi-apoi văzu că „mama“ începuse şi ea să plângă, astfel că spuse:

— N'are niciun rost să cauţi să mă înşeli, Abey. Ştii la fel de bine ca mine că în oraşul nostru sunt nenumăraţi flămânzi, şi nu din vina lor. Mai ştii şi că tu mănânci de două ori atâta cât ar trebui — l-am auzit într'un rând pe doctorul spunându-ţi asta. Nu te dojenesc mai mult decât pe mine însumi, pe mine, cu cele două maşini ale mele şi toată vitrina pe care o port pe trup.

Şi întorcându-se brusc spre Dulgheru:

— Ce putem face?

— Aci oamenii se îndoapă peste puterile lor, în timp ce în Rusia îşi mănâncă morţii — răspunse el.

T. S. lăsă să-i cadă din mână cuţitul şi furculiţa. Nevastă-sa suspină amarnic, apoi exclamă:

— Dumnezeule!

— Acolo zece milioane de oameni sunt condamnaţi să moară de foame — urmă Dulgheru. — Copiii mănâncă iarbă, pântecele li se umflă, picioarele li se sub-

ţiază ca nişte cozi de mătură; cad prin şanţuri, şi alţi copii le jupoaie carnea de pe trup şi o înfulecă.

— O... o... o... o... o... o... oh! gemu „mama“.

Ceilalţi clienţi din local începură să privească spre masa noastră.

— Ascultă — strigă T. S., furios — nu-i frumos să te porţi aşa la un supeu, să fii invitatul cuiva şi să-i strici tot cheful. Uite ce-am de gând să fac, domnule Dulgheru: fii bun şi mănâncă-ţi mâncarea, ca să nu se strice, şi-ţi făgăduesc că mâine mă voiu duce la cartierul general al greviştilor şi voiu lăsa acolo un cec de o mie de dolari, pentru ca oamenii să-şi potolească puţin foamea, dacă porcii de conducători nu vor vârî ei în buzunar banii. Ceva mai mult: voiu trimite Comitetului de ajutorare pentru Rusia un cec de cinci mii de dolari. Ei, acum ce mai spui?

— Spun, domnule T. S., că eu nu pot fi gardianul conştiinţei altui om. Dar voiu încerca să mănânc, ca să nu par nepoliticos.

T. S. grohăi şi îşi îndreptă iarăşi atenţia spre bucatele din faţa sa. Străinul se prefăcu că mănâncă şi el, iar noi îi urmarăm pilda.

XVII

Am crescut într'o familie extrem de conştiincioasă şi care punea mare preţ pe bunele maniere. Pentru iubita mea mamă şi surorile ei nu există nimic mai grozav pe lume decât ceea ce numesc ele o „scenă". Numai ceea ce numesc dânsele o „situaţie" e şi mai grozav. Şi aci avusesem cu adevărat o „scenă" şi aveam încă o „situaţie". Imi frământam mintea în căutarea unui aproximativ subiect de discuţie, când îmi veni în gând că T. S. avusese succes cu povestirea sa despre filmul „Istoria a două oraşe" şi începui să vorbesc despre asta.

— Domnule Dulgheru, reprezentaţia pe care o veţi vedea astă seară este interesantă din punct de vedere artistic. Decorurile sunt opera unui mare pictor din Paris şi cei mai buni critici socotesc filmul drept o capod'operă, fiind de părere că va face epocă în tehnica cinematografică.

— Povesteşte-mi despre asta — mă rugă Dulgheru şi-i eram recunoscător pentru interesul său.

— Nu ştiu cât anume pricepeţi despre producerea unui film...

— Explică-mi totul.

— Domnul T. S. a pus să se construiască o scenă mare care înfăţişează Parisul din epoca aceea. A angajat o mie de oameni...

— Două mii — mă întrerupse T. S.

— In reclamele din gazete? spusei eu, zâmbind.

— Nu, nu, chiar în realitate. In reclame sunt cinci mii.

— Bine! Oamenii aceştia poartă costume pe care T. S. a pus să fie confecţionate pentru ei, şi dânşii urmează să înfăţişeze o gloată. Au făcut probe toată ziua, astfel că ştiu acum despre ce e vorba. Un om le urlă prin megafon ordine, reflectoare foarte puternice luminează scena, pentru ca să poată fi fotografiaţi. E un tablou cât se poate de viu, iar din punct de vedere istoric de mare valoare pedagogică...

— Şi ce se întâmplă cu oamenii după ce filmul e gata?

Nu era nimic de făcut cu omul acesta! Iarăşi ajunsesem la o temă primejdioasă.

— Ce vreţi să înţelegeţi cu asta? căutai să ocolesc întrebarea.

— Vreau să spun, cum trăiesc oamenii aceştia?

T. S. mi-o luă înainte cu răspunsul:

— Fiecare din ei capătă cinci dolari.

— Foarte bine, dar cu asta n'o pot duce mult timp. Cât costă supeul pe care tocmai l-am consumat noi?

Regele filmului se uită la străin, apoi izbucni în râs.

— Hohoho! Asta-i bună, zău aşa!

— Domnul T. S. vrea să spuie că există şi restaurante mai ieftine — intervenii eu repede.

— Atunci de ce nu ne-am dus într'unul din acelea? întrebă Dulgheru.

— Iţi pierzi vremea de geaba cu el, Billy. Dumnealui îşi închipuie că e datoria mea să ospătez pe toţi vagabonzii de pe lume. Nu-i aşa, domnule Dulgheru?

— N'aş putea spune asta, domnule T. S.; nu ştiu câţi flămânzi există şi nici cât de bogat eşti d-ta.

— In momentul de faţă sunt cinci milioane de şo-

meri în țara aceasta și dacă aș vrea să mă ruinez, i-aș putea hrăni o zi, poate două. Dar când aș fi ruinat, n'ar mai fi nimeni care să facă filme și cineva ar trebui să-l hrănească pe bătrânul Abey — sau „mama“ și eu am fi nevoiți să umblăm iarăși cu cărucul de pantaloni vechi. Te înșeli, domnule Dulgheru, dacă-ți închipui că nu mi-ar place să-i știu pe toți flămânzii sătui, dar eu am învățat un lucru: dacă te oprești în fața fiecărei mizerii de pe lume, nu ajungi prea departe.

— Și ce-ar însemna asta? întrebă Dulgheru.

Proprietarul „Orașului Etern“ ținea într'adevăr să pătrundă în mentalitatea acestui spirit anormal. El încruntă fruntea și chibzui încordat. In cele din urmă, spuse:

— Ascultă, domnule Dulgheru, cred că cu mine n'ai nimerit-o. Eu sunt un om bun, sunt la fel ca fiecare lucrător din întreprinderea mea. Muncesc din greu de o vieață de om, am început încă de copil, și dacă mă'nânc acum prea mult, este pentrucă n'am căpătat de ajuns când eram mic. Poate că am mai mulți bani decât ar trebui să am pe bună dreptate, știu însă un lucru: n'am avut niciodată destul ca să fac tot ce vroiam. Dar există oameni care au de zece ori mai mult ca mine și care n'au mișcat niciodată un deget. De ăștia ar trebui să te ții, domnul meu.

— Aș face-o, dac'aș ști cum — spuse Dulgheru.

— In restaurantul acesta sunt destui din ei.

Iar Mary adăugă:

— Intreabă-l pe Billy, el îi cunoaște pe toți.

— Mă lingușești, Mary — spusei eu.

— Ce, vrei să zici că nu-i așa? întrebă T. S.

— Ba nu; sunt câțiva în imediata noastră apropiere și, dacă nu mă înșeală anumite semne, ar fi foarte doritori să-l cunoască pe domnul Dulgheru.

— Unde-i vezi? întrebă T. S.

— Asta nu spun — replicai eu, râzând. — Căci atunci te-ai întoarce şi te-ai holba la ei.

— Fără îndoială c'ar face-o — se amestecă în vorbă „mama“. — De câte ori nu ţi-am spus, Abey, că n'ai maniere mai frumoase decât un cimpanzeu.

— Bine, bine! replică regele filmului cu un rânjet blajin. — Voiu mânca mai departe. Cine spuneai că se află aci?

— Doamna Parmelee Stebbins — răspunsei eu. — Se făleşte cu salonul ei literar şi e în căutare de celebrităţi. De când am intrat în restaurant, îl ţine sub observaţie pe domnul Dulgheru, căutând să descopere dacă e o celebritate sau doar un simplu actor. Dacă tenul lui ar avea coloarea mai închisă, l-ar lua drept un prinţ oriental, dar se teme că e de obârşie autohtonă şi în cazul acesta ar fi ceva vulgar. Şi societatea în care se află vorbeşte împotriva lui, dar... doamna Stebbins mi-a surprins de trei ori până acum privirea, nădăjduind că-i voiu da un semn. N'am făcut-o şi acum se pregăteşte de plecare.

— Ducă-se dracului! spuse T. S., ocupat mereu cu mâncarea, conform făgăduielii pe care o făcuse. — I-am oferit lui Parmelee Stebbins treimea cuvenită din beneficiul dramei „Mândria Pasiunii“, dar idiotul de el nici n'a vrut s'audă de aşa ceva. Şi când te gândeşti că filmul a adus până acum un milion şi un sfert câştig!

— Işi recuperează el paguba, n'avea teamă — spusei eu — prin aceea că îşi pierde ceasuri întregi noaptea încercând să cumpere autorităţile municipale pentru cea mai proaspătă speculaţiune de terenuri a sa; de aceea nici nu cinează azi aci cu preţioasa lui familie. O mai poţi vedea aci şi pe domnişoara Lucinda Stebbins, care e logodită cu Babcock, de meserie milionar, sportiv şi om de lume; dar el participă astăzi la un concurs aviatic în Rocky-Mountains şi de aceea se plictiseşte Lucinda. Ea ştie şi că nu va fi prea distractiv cabaretul

unde vor merge acum, totuşi nu vrea să facă cunoştinţă cu bufoni. Tocmai spunea mamei sale că nu pricepe cum o femeie de rangul ei nu se mulţumeşte cu cunoştinţa oamenilor din cercurile potrivite, ci mereu lansează o nouă idee trăsnită în gazete.

— Dumnezeule, Billy! strigă T. S. — Eşti în legătură telepatică cu oamenii aceştia?

— Nu, dar îi cunosc atât de bine încât le cetesc gândurile de pe faţă. Lucinda se gândeşte la noul palat de pe Grand Avenue şi pentru ea oricine care nu face parte din clica ei este un tâlhar care vrea s'o jefuiască. Şi Bertie Stebbins se gândeşte la noua formă de guler pe care a văzut-o azi anunţată şi ce impresie va face cu el asupra proaspetei sale cuceriri.

Mary Magna luă cuvântul:

— Il cunosc pe ştrengarul acela, l-am văzut dansând la „Palace“ cu Dorothy Doodles, sau cum s'o fi numind.

— Doamna Stebbins face parte din clica cea nouă — urmai eu. — Aceea care aleargă după sensaţiuni şi de care se vorbeşte atâta în ziare. Fireşte că asta costă o groază de parale, dar...

Imi curmai brusc vorba.

— Uite-o că vine!

XVIII

Auzii cum „mama" îşi oprise respiraţia şi cum soţul ei grohăi. Mă ridicai.

— Ce mai faci, Billy? gunguri un glas. — Ticălosule, de ce nu ne vizitezi niciodată?

— Aveam de gând să viu mâine — răspunsei, ştiind că nimeni nu mi-ar fi putut dovedi contrariul. — Dă-mi voie, doamnă Stebbins, să te prezint doamnei Tszchniczklefritsch.

— Incântată de cunoştinţă — spuse doamna Stebbins. — Soţul meu vorbeşte adesea de ai d-v. Cât de bine arătaţi, doamnă...

Se poticni. „Mama", care cunoştea de sigur pricina, se grăbi să spuie ceva plăcut:

— Da, ţara asta îmi prieşte. De când sunt aci nu fac decât să călătoresc şi să mănânc, asta-i tot.

— Şi domnul T. S. — continuai eu prezentările.

— Ce mai faci, domnule T. S.?

— Foarte bine, doamnă Stebbins — răspunse regele filmului, cu gura plină.

Ce ciudat lucru este prestigiul de clasă! Uite-o aci pe „mama" de pildă, o femeie cumsecade, care toată vieaţa ei muncise din greu şi până la urmă avusese un succes uimitor, de necrezut. Ea poseda tot ce se putea cumpăra cu bani; era coafată de cel mai bun frizer, purta o rochie confecţionată de cel mai bun croitor de dame, inelele şi brăţările ei erau dela cel mai mare

bijutier — şi cu toate astea totul la ea nu era aşa cum ar fi trebuit să fie, nicio putere din lume n'ar fi putut face să fie aşa, şi „mama" ştia asta foarte bine, era intimidată şi se simţea stingherită de conştiinţa aceasta. Pe de altă parte, iat-o tot aci pe doamna Parmelee Stebbins, care niciodată în vieaţă nu făcuse ceva folositor — dacă nu cumva alegerea unui soţ bogat ar putea fi considerată ca atare — şi la doamna Stebbins totul era în cea mai bună ordine, iar „mama" ştia şi asta, femeia aceea îi căşuna o spaimă de moarte, fiecare nerv al ei tremura. Şi la fel bătrânul T. S., care, dac'ar fi fost singur, ar fi trimis-o dracului pe doamna Stebbins, începu să tremure şi să înghită mâncarea cu noduri, pentrucă era căsătorit şi o iubea pe această femeie tremurătoare.

Doamna Stebbins face parte dintre acele Americane care nu îngădue căsătoriei şi maternităţii să lase asupra lor urmele lor vulgare. Rochia ei de un albastru pal s'ar fi potrivit tot atât de bine fiicei sale, ochii ei reci, albaştri priveau dintr'un chip fără sbârcituri, trădând un suflet care nu cunoştea niciun fel de griji. Ea preţuia arta şi intelectul, nu uita însă niciodată datoria ei principală: ridicarea prestigiului numelui de familie. Dacă făcea cunoştinţă cu o actriţă de cinematograf, era cât se poate de amabilă cu ea, dar nu uita o singură clipă să accentueze deosebirea dintre o actriţă şi o femeie de lume. Iar când îi era prezentat un bărbat care nu purta pantaloni ci un veşmânt larg, ea lua aceasta drept un lucru firesc şi nu manifesta nicio curiozitate vulgară.

Acum se apropie şi Bertie de masa noastră. Era un tânăr abia ieşit din găoace, cu tenul încă impur al tinereţii crude, preocupat mereu de îmbrăcămintea sa, cu care-şi dăduse atâta osteneală. Sora lui Bertie rămase locului, căci nu vroia să se compromită prin excentricitatea mamei sale; Bertie însă părea să aibă un mo-

tiv pentru venirea sa şi după ce-l prezentasem, recunoscui motivul acesta: Mary Magna. Bertie se şi vedea ca un soiu de prinţ în lumea filmului. Poziţia lui socială îi va înlesni succesul, căci el era oarecum ca un pom de Crăciun, de care atârnă daruri strălucitoare.

Stăteam în apropierea celor doi şi prinsei începutul convorbirii lor.

— Oh, domnişoară Magna, mă bucur nespus de cunoştinţa d-v. Am auzit atâtea despre d-v dela domnişoara Dulles!

— Domnişoara Dulles?

— Da, Dorothy Dulles.

— Imi pare rău, dar n'am auzit de ea până acum.

— Cum? Dorothy Dulles, actriţa de cinema?

— Nu, nu-mi pot aminti de ea.

— Dar... e totuşi o stea!

— Vezi d-ta, domnule Stebbins, sunt atâtea stele pe cer şi nu toate sunt vizibile cu ochiul liber.

Mă întorsei spre mama lui Bertie. Ea descoperise între timp că Dulgheru arăta din apropiere şi mai uimitor; el nu era numai o figură de scenă, ci o personalitate impresionantă, un om în stare să încânte coconetul „cluburilor artistice“ la lunch-urile lor care au loc odată pe lună, şi care e în măsură să sporească astfel prestigiul aceleia care l-a descoperit. De aceea ea invită acum tot grupul în loja ei la teatru, dar T. S. spuse că nu puteau merge, pentrucă trebuiau să participe la filmarea scenelor revoluţiei franceze; angajase pentru scopul acesta cinci mii de oameni. Observai, zâmbind, că se pomenise faţă de doamna Stebbins numărul apărut în reclamele din gazete.

In cele din urmă simandicoasa doamnă luă hotărîrea să renunţe la teatru şi să meargă cu noi pentru a vedea filmarea. T. S. nu isprăvise încă cu masa, totuşi spuse că asta nu face nimic, pentrucă nu vroia s'o lase să aştepte pe doamna Stebbins. Il chemă pe chelner,

scrise un nume vrăjit pe un cec şi dădu cinci dolari bacşiş. Doamna Stebbins îşi adună familia, se îndreptă spre uşă şi noi o urmarăm.

Mă aşteptam să-i văd şi acum pe grevişti în faţa localului, dar strada era curăţată, nu se vedeau decât poliţişti şi şoferi. Ştiam ce înseamnă asta: intervenţia brutală a poliţiei. Nu spusei însă nimic, nădăjduind că Dulgheru nu se va gândi la aşa ceva. Maşina Stebbins-ilor trase la scară şi acum îmi dădui seamă cum se făcea că soţia magnatului tramvaielor juca un rol de frunte în societate.

— Billy — spuse ea — d-ta cu d-l Dulgheru veniţi în maşina mea, căci am ceva de vorbit cu voi.

După cum vedeţi, era cât se poate de simplu; vroia ceva şi cerea.

Il luai pe Dulgheru de braţ şi-l împinsei în automobil. Bertie conducea, cu şoferul lângă el.

— Ţi-o vom lua înainte! strigă Bertie, cu impertinenţă, făcând semn cu mâna regelui filmului, când maşina acestuia se puse în mişcare.

XIX

Când cotirăm în Broadway, ne pomenirăm în îmbulzeala publicului care mergea la teatru şi în faţa lui „Empire Varieté“ furăm nevoiţi să oprim. Dacă cunoaşteţi Broadway-ul unui oraş american mai mărişor, vă puteţi lesne imagina cum arată lucrurile: orbitoarele reclame luminoase, pozele artiştilor, mulţimea care aşteaptă ca să ajungă la Casă, îngrămădeala de pe trotuare. Azi mai era de văzut ceva în plus: o bandă de tineri „urlători“, purtând drapele galbene şi roşii şi cu ochii aprinşi de ardoare războinică. Deoarece opriserăm, conducătorul lor făcu un semn şi din o sută de gâtlejuri răsună cântecul:

„Rickety zum, rickety zam,
Brickety, stickety, slickety slam!
Wallyball! Billybazall!
Noi suntem gata oricând de scandal —
Western City!“

Te asurzea, nu alta, cu atât mai mult cu cât şi Bertie al nostru se întovărăşi la cor.

— Alo — spusei eu — se pare c'am învins noi.

— Fireşte — răspunse Bertie, plesnind aproape de îngâmfare.

— In ce joc? întrebă Dulgheru.

— Football — răspunsei. — Echipa „Western City“ a jucat împotriva lui „Union Tech“.

Drapelele fâlfâiră, urletele deveniră tot mai puternice.

— Hura, hura pentru Jerry Wilson! Hura, hura, Harriman! Western City! Western City! *Western City!* WESTERN CITY!

Urletele lui Bertie se întorceau în urechile noastre după ce se izbeau de parbrizul maşinii, şi ne asurzeau literalmente. Când pornirăm mai departe şi larma se mai potoli, răspunsei la întrebările lui Dulgheru.

— Sunt studenţi, au învins echipa altei Universităţi şi acum sărbătoresc triumful.

— Dar cum pot striga atât de unitar, toţi deodată?

— Au făcut exerciţii, fireşte.

— Exerciţii? Vrei să spui cu asta că băieţii ăştia se întrunesc şi fac exerciţii de urlat?

— Da.

— Şi fac aceasta cu sânge rece?

Râsei.

— Sângele tinerilor e rareori cu adevărat rece. In timp ce exersează, îşi imaginează probabil victoria.

— Faceţi din copiii voştri mitocani, îi pregătiţi pentru aceasta — spuse Dulgheru, mai mult pentru sine.

— Lucrurile nu stau chiar atât de rău — căutai eu să le iau apărarea. — E un joc nevinovat.

— Da, da, însă ce altceva este jocul, decât antrenarea pentru realitate? Cum poate fi învăţată iubirea prin mijlocirea unor sălbatice dansuri războinice?

Se spune, în general, că de când cu războiul avem o nouă generaţie de tineri; o generaţie care gândeşte independent şi are propria ei voinţă. In abstract, sunt un apărător al acestei idei, acum însă, când întâlneam

forma concretă, eram puţintel cam confuz. Bertie se întoarse brusc spre noi şi întrebă, cu glas aspru:

— Dar unde naiba a crescut individul ăsta?

— Bertie, scumpule — i se adresă mama sa — nu fii nepoliticos!

— Nu sunt nepoliticos. Aş vrea numai să ştiu de unde-şi ia ideile lui idioate.

— Bertie, scumpule — spuse mamă-sa a doua oară şi ştiam acum cât se poate de bine că de optsprezece sau nouăsprezece ani tot aşa i se adresa, pe un ton în care se amesteca dojană uşoară cu nesăbuită admiraţie maternă.

Şi Bertie făcuse tot timpul ceea ce-i plăcuse, ştiind de sigur că mamă-sa, în sinea ei, admira firea lui dominatoare, considerând-o ca un atribut al măreţiei familiei Stebbins. Il vedeam aevea în frageda lui copilărie, cum tropăia din picioare, cum poruncea guvernantei să-i aducă batista şi svârlindu-i cu un pantof în cap dacă întârzia în îndeplinirea ordinului.

Şi acum veni Lucinda la rând. Ea continua să sufere de ofensa pe care i-o făcuse mamă-sa. Când Dulgheru urcase în maşină, dânsa se uitase de sus la el, întoarse apoi capul în altă parte şi nici nu ţinu în seamă încercarea mea de a i-l prezenta. De atunci rămase mută, rece şi mândră. Acum însă luă cuvântul:

— Mamă — întrebă ea — e oare nevoie să fim iar împreună cu acest Evreu greţos?

Doamna Stebbins era destul de inteligentă ca să-şi dea seama că nu era momentul acum pentru a explora sufletul unui eventual prinţ oriental. Incepu deci să vorbească despre un *garden-party*, pe care avea de gând să-l dea săptămâna viitoare în folosul acţiunii de ajutorare a Polonezilor.

— Polonia este zăgazul lumii împotriva bolşevismului — spuse ea şi adăugă: — Bertie, scumpule, nu crezi că goneşti prea tare?

Bertie întoarse capul:

— N'ai auzit că i-am spus bătrânului *Shenny*[1]) că i-o voiu lua înainte?

— Vezi, însă, Bertie, scumpule, că strada e foarte aglomerată.

— N'au decât să bage de seamă trecătorii.

Peste câteva minute se părea totuşi că fiul şi moştenitorul Stebbins-ilor catadixeşte să asculte de sfatul mamei sale. Maşina îşi încetini brusc goana, atât de brusc încât aproape că furăm svârliţi de pe locurile noastre. Frâna crâşni, roţile se izbiră de o piedecă, din spre trotuar se auzi un ţipăt sălbatic, căruia îi urmă o exclamaţie de groază a şoferului. Doamna Stebbins gâfâi:

— Oh, Dumnezeule!

Iar Lucinda strigă, supărată:

— Mamă!

— Ce s'a întâmplat? întrebă Dulgheru, privindu-mă năucit.

---

[1]) In argotul american: denumire pentru Evreu.

XX

Accidentul se întâmplase într'un cartier nu prea potrivit, într'una din acele mahalale supra-populate în care foiesc Mexicani, Italieni şi alte neamuri. Fireşte că numai într'un astfel de cartier se putea întâmpla, căci numai acolo forfotesc noaptea copiii pe străzi.

Un copil dintr'aceştia zăcea sub roţile dinainte ale maşinii, sdrobit în chip atât de îngrozitor încât abia dacă-l puteai privi, necum să-l atingi, iar un al doilea fusese svârlit în rigolă. O femeie bătrână stătea alături de micile victime şi scotea ţipete de spaimă şi furie atât de fioroase, cum nu mai auzisem în vieaţa mea. Ea trezi toată mahalaua cu ţipetele acestea ale ei, astfel că încă înainte ca vreunul din noi să se fi dat jos din maşină, dăduseră buzna oamenii din vreo douăzeci de case.

Cel dintâi care coborî fu Dulgheru. El aruncă o privire asupra copilului de sub roţi şi-şi dădu seama că nu mai era nicio speranţă, apoi alergă spre marginea trotuarului, ridică pe micuţul care zăcea acolo şi-l ţinu în braţe. Stătea cocoţat pe o piatră, privea obrăjorii micuţului care tremurau ca piftia, şi şoptea cuvinte blânde şi pline de tristeţe. In apropiere era un felinar aprins, astfel că se putea vedea chipul copilului precum şi trăsăturile lui Dulgheru.

O femeie, probabil mama copilului mort, se apropie şi, văzând cadavrul de sub roţi scoase un ţipăt şi căzu

leşinată. Apăru apoi un bărbat, probabil tatăl micuţului, după aceea veniră şi alte rubedenii, împresurând automobilul şi victima.

Mă apropiai de Dulgheru şi-l întrebai:

— E mort copilul?

— Cred că va trăi — răspunse el.

Văzând că mulţimea care se înghesuia ameninţa să înnăbuşe pe micuţ, el întrebă:

— Unde locuieşte copilul?

Cineva îi arătă casa şi dânsul duse povara înăuntru. Il urmai, şi asta fu norocul meu, căci numai aşa puteam face ceea ce îmi era hărăzit să fac.

Dulgheru aşeză copilul pe pat, îi puse mâinile pe frunte, închise apoi ochii şi păru că se cufundă în rugăciune. Auzii cum sporea larma dè afară, mă dusei la uşă, privii şi văzui că familia Stebbins se afla într'o situaţie extrem de critică. Oamenii smulseseră afară din maşină pe Bertie şi pe şofer şi le urlau ameninţări în faţă. Bietul Bertie răcnea şi el cât putea, spunând că nu fusese vina lui, că nu putuse evita nenorocirea... Ceilalţi însă erau de părere că ar fi putut totuşi evita să vie cu maşina lui mare şi elegantă în mahalaua lor; de ce nu umbla prin cartierul lui, omorând copiii bogătaşilor? Unul din mulţime îl izbi în faţă şi-l culcă la pământ. Doamna Stebbins scoase un ţipăt, sări din maşină ca să-i vie în ajutor, dar o jumătate de duzină de femei se năpustiră asupra ei, în timp ce câţiva bărbaţi se apropiară de şofer. Nu departe se afla un morman de cărămizi şi cu siguranţă că oamenii aceştia aveau în buzunare cuţite. Cred că tot grupul ar fi fost masacrat, dacă nu mi-ar fi dat în gând să-l chem pe Dulgheru.

Ce mă îndemnase s'o fac? Cred că faptul că văzusem cum mulţimea se dăduse în lături din faţa lui când pornise spre casă cu copilul în braţe. Ştiam că singur nu puteam face nimic, şi până să fi găsit vreun

poliţist, ar fi fost prea târziu. Ii împărtăşii lui Dulgheru ce se petrecea afară şi el alergă în stradă.

Ciudat! Acestor străini sărmani, care în cea mai mare parte erau catolici, el nu le apărea ca un actor de cinema, ci era pentru ei ceva de seamă, ceva care ţinea de miracol. El se adresă mulţimii, întinse braţele şi oamenii îi făcură loc să treacă; iar când ajunse la cei ameninţaţi, ţinu braţele întinse deasupra lor... şi asta fu totul.

Nu renunţă, însă, să ţie o cuvântare. Dat fiind că-i salvase vieaţa lui Bertie Stebbins, se cuvenea să fie lăsat să-şi facă voia, şi ca un membru al generaţiei noi să asculte în tăcere discursul lui, consideraţiunile politice şi sociologice pe care era nevoit să le facă în cursul ei. Şi Bertie ascultă într'adevăr; cred că n'ar fi spus ceva nici chiar dacă nu i-ar fi fost cu neputinţă să vorbească din cauza loviturii pe care o primise în faţă.

— Prieteni — începu Dulgheru — ce rost are să-i ucideţi pe aceşti păcătoşi? Lipitorile, care se hrănesc din sângele celor săraci, sunt atât de multe, încât n'ar putea fi stârpite de pe pământ numai prin lovituri. Mereu se nasc altele la loc. Şi ceea ce e mai rău: dacă-i ucideţi, nimiciţi în voi înşivă ceea ce vă înalţă deasupra lor, ceea ce vă dă dreptul la vieaţă. Nimiciţi virtuţile bunătăţii şi răbdării, care sunt giuvaierurile celor sărmani şi care fac dintr'înşii regi în împărăţia iubirii. Lăsaţi-ne să ne păstrăm cununa milostivirii şi nu să ne însuşim păcatele împilatorilor noştri. Să ne adăpăm cu cât mai multă înţelepciune, pentru ca să punem capăt sclaviei din lume, fără să fim nevoiţi să ne înjosim propriile noastre inimi. Atâtea veacuri am avut răbdare — să mai aşteptăm deci puţin, pentru a putea găsi drumul cel drept. O! norodul meu, scumpii mei oropsiţi, în solidaritatea celor împilaţi, în frăţietatea noastră e de găsit calea. Să-i lăsăm pe bogaţi să meargă

spre pierzania sigură care-i aşteaptă şi să nu ne mânjim mânile cu sângele lor!

Intinse iar braţele, cu un gest majestuos şi rosti:

— Daţi-vă înapoi! Lăsaţi-i să plece!

— Nu toţi pricepuseră cuvintele lui, aceia însă care-l înţeleseră, dădură pilda, retrăgându-se într'o tăcere mormântală din faţa automobilului. Cadavrul copilului fu acoperit cu o haină şi aşezat pe trotuar.

Dulgheru se adresă acum familiei Stebbins:

— Drumul e liber. Urcaţi!

Năuciţi, cei patru se supuseră şi Dulgheru ridică din nou glasul:

— Băutori de sânge omenesc, mâncători de trupuri omeneşti, vedeţi-vă de drum! Mergeţi în întâmpinarea pierzaniei, pe care Istoria a pregătit-o paraziţilor!

Motorul începu să zumzăie, maşina se puse în mişcare. Murmure înnăbuşite răzbătură în mulţime, un geamăt de furie şi desamăgire, dar niciun pumn nu se ridică.

Automobilul dispăru, în timp ce Dulgheru continua să stea în stradă, ţinând Dagos [1])-ilor şi Greasers [2])-ilor, o cuvântare socialistă.

---

[1]) In argotul american: denumire pentru Italieni.
[2]) In argotul american: denumire pentru Mexicani.

XXI

El continuă să vorbească, până când o femeie își croi drum spre dânsul și, prinzându-i una din mâni, spuse printre sughițuri:

— Domnule, copilașul meu... micuțul care a fost rănit...

Dulgheru se întoarse spre mulțime:

— Copilul bolnav are nevoie de mine. Trebue să plec.

Porniră toți după dânsul, el însă le spuse:

— Vă rog să nu intrați în odaie. Copilul are nevoie de aer.

Intră în cameră, se lăsă în genunchi în fața patului și puse copilului mânile pe frunte. Mama, o Mexicană slăbuță, tuciurie, ședea ghemuită la picioarele patului, necutezând să-l atingă nici pe străin, nici pe copil, ci holbându-se doar când la unul, când la altul și frângându-și mânile cu desnădejde.

Micuțul deschise ochii și privi în sus. Probabil că ceea ce văzu îi fu pe plac, căci un zâmbet i se ivi pe față, un zâmbet slab, nostalgic, tandru și nespus de trist, zâmbetul unui copil care în toată vieața lui nu fusese sătul nicio singură dată.

— Om bun — șopti el.

Auzind glasul copilului, femeia se repezi la mâna lui Dulgheru, i-o prinse într'a sa și lacrimile începură să curgă pe dânsa.

— Totul e bine — zise el. — Totul e bine. Copilul se va tămădui. Să n'ai nicio teamă.

Şi zâmbind la rândul lui micuţului, spuse:

— Te simţi mai bine acum, nu vei mai avea dureri.

Iar către mine:

— Există oare pe lume ceva mai frumos decât un copil?

Oamenii care stăteau în faţa uşii împărtăşiră celorlalţi ceea ce se petrecuse; se auziră exclamaţii, apoi un glas de femeie care ceru să fie lăsată să intre. Mulţimea făcu loc. Femeia purta în braţe o legăturică, din care, când fu desfăcută, ieşi la iveală un copil bolnav. Nu ştiu de ce anume boală suferea, nici mama nu ştia, probabil, iar lui Dulgheru lucrul părea să-i fie indiferent. Femeia îi căzu la picioare, îl imploră, el însă îi porunci să se scoale, luă copilul în braţe, îl privi în faţă şi începu să se roage. Când, după câteva clipe, dădu înapoi copilul mamei, aceasta îl privi. Ceva se întâmplase, sau cel puţin crezu dânsa că se întâmplase ceva, căci scoase un strigăt de bucurie, îngenunchiă din nou la picioarele lui Dulgheru, prinse marginea veşmântului lui şi începu s'o acopere de sărutări. Vestea se răspândi, din ce în ce mai mulţi oameni dădură năvală şi în curând odăiţa se umplu de damblagii, surzi şi orbi.

Cetisem nu de mult despre minunile dela Lourdes, ştiam la ce trebuia să mă aştept aci, ştiam că ştiinţa modernă justifică acest soiu de tămăduiri, prin aceea că dovedeşte că o influenţare puternică a subconştientului e în măsură să trezească noi forţe vitale, şi asta nu numai la isterici şi nevropaţi, ci şi în cazurile de boli trupeşti. Fireşte că ceea ce înrâurea mai mult asupra acestor Mexicani şi Italieni ignoranţi, era înfăţişarea ciudată a lui Dulgheru. Cum spuneam, pricepeam foarte bine despre ce era vorba, totuşi lucrul mă turbură peste măsură.

Şi aveam să capăt o tovarăşă în simţimintele pe

care le încercam; mulţimea făcu deodată loc şi Mary Magna intră în odaie. Fără să rostească un cuvânt, se aşeză într'un colţ şi aşteptă nemişcată. Oamenii o priviră cu coada ochiului şi, datorită frumuseţii ei exotice şi toaletei pe care o purta, o socotiră de sigur drept vreo prinţesă străină. Mă apropiai de ea şi o întrebai în şoaptă:

— Cum ai ajuns aci?

Imi explică pe scurt că, văzând că nu mai venim, se dusese acasă la Stebbins şi acolo aflase totul.

— M'au sfătuit să nu vin încoace — adăugă ea — spunându-mi că omul acesta e un bolşevic fioros şi că ţinuse mulţimii o cuvântare plină de venin. Ce-a spus, de fapt?

Tocmai vroiam să-i redau cuvintele lui, când un ţipăt asurzitor ne întrerupse. O tânără fată damblagită şi slabă fusese adusă în odaie şi aşezată pe pat. Dulgheru întinse mâna asupra ei şi, ce să vezi: fata se ridică brusc, rămase în picioare în faţa noastră cu braţele ridicate şi ţipând de fericire. Fireşte că mulţimea făcu cor cu ea. Dulgheru abia fu în stare să se apere de gloata aceea, care se înghesui în jurul lui, încercând să-l atingă şi vrând să cadă în genunchi în faţa sa.

El se apropie de noi şi zise:

— Ei, Mary, nu-i mai bine asta decât să joci teatru?

— Da, fireşte, dacă eşti în stare s'o faci.

— Toţi ar fi în stare, numai de-ar vrea.

— Serios? întrebă ea, cu patimă.

— Un Dumnezeu trăieşte în fiecare bărbat şi în fiecare femeie.

— De ce n'o ştiu atunci oamenii?

— Pentrucă nu trăieşte în ei numai un Dumnezeu, ci şi un animal. Animalul este de-ai casei şi puternic, Dumnezeul este străin, ciudat şi sperios. Şi din pricina aceasta îl ucide animalul.

— Ce fel de animal e?

— Numele lui este „Eu“ şi are nenumărate înfăţişări. La bărbaţi este lăcomia, la femei este vanitatea... le vezi împodobite cu zorzoane şi panglicuţe...

— Nu! exclamă actriţa, implorător. — Nu, te rog!

— Bine, Mary, bine!

Dar Mary era atât de nefericită, de parcă el ar fi înşiruit din nou tot pomelnicul din după amiaza aceea.

Acum dânsul se întoarse spre un bătrân, care intră şontâc-şontâc în odaie, sprijinit în cârji.

— Sărmane vechiu camarad, sărmane vechiu prieten! spuse Dulgheru, cu glas frânt de emoţie. — Te-au pus să te speteşti în munci grele ca pe un catâr bătrân, până ţi-a plesnit pielea şi ţi s'au fărâmat oasele, dar n'au fost faţă de tine la fel de buni ca faţă de un bătrân catâr, ci te-au lăsat să-ţi duci vieaţa mai departe şi să suferi.

Unei tinere femei palide, care se apoprie de el scuturată de tuse, i se adresă:

— Ce pot face pentru tine? Ei te lasă să flămânzeşti. Tu ai nevoie de hrană, dar eu n'am hrană ca să-ţi dau.

Apoi, cuprins de mânie, ridică braţele şi strigă:

— Aduceţi încoace pe stăpânii oraşului, care-i silesc să flămânzească pe săraci, în timp ce ei înşişi înnoată în belşug.

Dar membrii Camerei de Comerţ şi ai „Asociaţiei Bancherilor din Western City“ erau prea departe ca să-l poată auzi, iar pe de altă parte, de cele mai adeseori numele lor nu-s trecute în cartea de telefon.

Dulgheru îşi roti privirea prin odaie, care acum era plină de betegi şi bolnavi. Fuseseră de ajuns două ceasuri pentru ca toţi să fie mânaţi încoace, din odăiţele întunecoase şi pivniţele mucede ale cartierului. El privi dela un chip schimonosit la altul şi, cu un gest desnădăjduit, îşi apăsă mâna de frunte:

— Nu, nu, e zadarnic!

Şi din nou ridică glasul şi strigă stăpânilor oraşului:

— Voi faceţi mai repede schilozi decât îi pot eu vindeca. Voi îi faceţi cu maşina, şi, acela care vrea să ajute, trebue să nimicească maşina.

Se întoarse spre mine şi cuvintele pe care le rosti acum mă înfricoşară aproape:

— Ştiu că nu va fi uşor. Dar adu-ţi aminte: eu am nimicit imperiul roman.

Apoi furia i se potoli şi-l auzii şoptind:

— Nu mai pot... puterile m'au părăsit. Trebue să mă odihnesc.

Glasul i se frânse:

— Vă rog, plecaţi, nefericiţi sărmani ai acestei lumi! Am făcut azi pentru voi tot ce puteam face.

Muţi, răbdători, ca nişte făpturi care sunt deprinse să asculte de glasul pierzaniei, betegii şi ofticoşii se târîră afară din odaie.

XXII

Şedea pe marginea patului şi privea în gol, pierdut în visare. Mary şi eu ne uitam la dânsul, întrebându-ne dacă nu s'ar fi cuvenit să plecăm împreună cu ceilalţi. El însă părea că nici nu observă prezenţa noastră, aşa că rămaserăm.

In lumea noastră nu se obişnueşte ca oamenii să tacă atunci când se află în societate. Dacă se poticneşte conversaţia, căutăm repede în minte un subiect ca să-i insuflăm vieaţă.

Dulgheru nu părea să cunoască însă uzul acesta şi niciunul din noi nu făcu cu el şcoală în privinţa asta. In câteva rânduri privii pe furiş la Mary şi rămăsei uimit. Toată vieaţa ei fusese un adevărat vulcan de conversaţie, un vulcan în veşnică erupţie; acum însă părea că nu găseşte demne de a fi rostite propriile ei cuvinte.

In pervazul uşii apăru copilaşul care fusese svârlit de automobil la marginea trotuarului. O clipă el se uită la Dulgheru, apoi se apropie de dânsul. Străinul îi zâmbi, întinse braţul şi micuţul se lipi strâns de el. Alţi copii vârîră şi ei capul pe uşă şi în curând un mic grup de copii îl înconjurară pe Dulgheru, se aşezară pe genunchii lui şi alături de dânsul pe pat. Nu erau decât haimanale de uliţi, totuşi el se interesă de numele lor, de rubedenii, de jocurile lor, de ceea ce învăţau la şcoală. Cred că se gândea la matchul de football despre care auzise în seara aceea, când spuse:

— Intr'o zi veţi învăţa jocuri de prietenie şi de iubire, în loc de jocuri de războire şi de întrecere.

Veni şi mama. Ea se temea că pe marele om nu l-ar putea interesa vorbăria copiilor, cu atât mai mult cu cât avea ca tovarăşi de discuţie oameni bogaţi, ca mine şi Mary.

— O să-l supăraţi pe domnul — spuse ea pe spanioleşte.

Dulgheru păru să priceapă şi răspunse:

— Lasă copiii să rămâie la mine. Ei mă învaţă că lumea ar putea fi totuşi fericită.

Şi copiii sporovăiră mai departe, în timp ce mama rămase în uşă, iar în spatele ei stăteau alte femei, toate strălucind de mândrie. Ştiuseră doar ele totdeauna că copiii lor erau hărăziţi pentru ceva deosebit şi acum lucrul se adeverea. Când micuţii râdeau şi străinul făcea cor cu ei, să fi văzut cum începeau să strălucească chipurile tuciurii ale Mexicanelor!

După câtva timp unul din copii începu să-şi frece ochii. Mamă-sa îi spuse că se făcuse târziu şi era timpul să se ducă la culcare. Ea îi scoase afară din odaie, apoi se întoarse cu un pahar cu lapte şi o farfurie pe care se afla pâine şi o portocală.

— I-o fi foame domnului — spuse dânsa, făcând o plecăciune smerită.

Presupusese că Dulgheru va râvni la „mâncarea de oameni săraci", şi se vede că avusese dreptate, căci el mâncă cu poftă. Ceru femeii să ia loc alături de el, dar ea se sfii să şadă jos în prezenţa lui — sau poate că politeţea asta era pentru Mary şi mine? Cred că i-ar fi plăcut să stea de vorbă cu dânsul dacă, după socoteala ei, n'ar fi avut dreptul la întâietate în privinţa aceasta o stea a filmului şi un răsfăţat al cluburilor.

XXIII

Rămaserăm în odaie doar noi trei. Mary deschise larg ochii — ochii aceia atât de cunoscuți publicului — și întrebă:

— Domnule Dulgheru, ai fost vreodată îndrăgostit?

Rămăsei uimit în fața acestei întrebări, Dulgheru însă nu păru de loc surprins.

— Mary — răspunse el — am fost foarte întristat.

Și pentru a îndulci puțintel răspunsul cam aspru, adăugă:

— Dar d-ta, Mary, ai fost vreodată îndrăgostită?

— Nu — răspunse ea.

Nu știu dacă spusesem și eu ceva, dar de sigur că mi se puteau ghici lesne gândurile, căci ea se întoarse către mine:

— Tu nu știi de loc ce este iubirea, dar o femeie știe, chiar când nu e îndrăgostită.

— Asta cam miroase a metafizică...

— S'o ia naiba de metafizică! strigă Mary și se uită la Dulgheru.

— O femeie bună ca d-ta... — spuse el.

— Ca mine? Hahaha! râse actrița, cu hohote. — Nu da în mine, când zac întinsă la pământ. M'am vândut pentru fiecare rol, m'am vândut pentru giuvaerurile pe care le-am purtat azi după amiază. Acum nu le mai port.

— Nu prea pricep bine, Mary — spuse el, blând — pentru ce se vinde o femeie ca d-ta?

— Ce alta poate face? Locuiam într'o mizerabilă cocioabă, şi aş fi putut deveni servitoare, dar nu mă împăcam cu gândul acesta. M'am vândut pentru o slujbă într'un mare magazin, apoi pentru panglici şi stofe, ca să arăt frumoasă, după aceea pentru un angajament în cor, apoi pentru un rol mic — şi tot aşa mai departe. Acum joc rolurile unor femei care se vând. Ele primesc preţuri fabuloase, pe care le capăt şi eu, şi de aceea sunt o „stea". Nădăjduiesc că nu mă vei vedea niciodată pe ecran.

Priveam năucit scena aceasta. Tonul din glasul Mary-ei Magna era nou pentru mine; poate că dela ultimul ei rol minor de pe scenă nu mai vorbise aşa, şi-mi spusei că în industria filmului se va produce o criză.

— Şi ce vei face acum, Mary? întrebă Dulgheru.

— Ce pot face? Contractul meu e încheiat pe şapte ani.

— N'ai putea face ceva onorabil? De pildă, să istoriseşti ceva serios în film.

— Eu? Sfinte Dumnezeule! Spune-i asta lui T. S. şi uită-te apoi la mutra lui! Ei scotocesc prin lumea întreagă în căutarea unei rochii pe care eu s'o pot desbrăca pe scenă, a unui războiu pe care eu să-l pot deslănţui, a unui regat pe care să-l pot distruge. Să joc rolul unei femei cinstite! haha! Publicul va socoti asta drept o glumă şi cei din industria filmului vor găsi că e necuviincios.

Dulgheru se ridică şi începu să umble prin odaie încolo şi încoace.

— Mary — începu el — am trăit odinioară în imperiul roman...

— Il cunosc. Am jucat rolul Cleopatrei şi pe acela al amantei lui Nerone, în tovărăşia căreia privea oraşul în flacări.

— Roma era sălbatică, primitivă şi săracă, Mary, Roma nu era nimic faţă de lumea de acum, în care Satan stă pe tronul tatălui meu, şi îşi creează lumi noi. Eu nu pricep lumea aceasta. Trebue s'o cunosc mai bine dacă vreau s'o salvez.

O jale nespusă, o milă nemărginită se putea desluşi în glasul lui când repetă:

— Trebue s'o cunosc mai bine.

— Ştii totul! strigă Mary deodată. — Eşti însăşi înţelepciunea.

El însă urmă, ca şi cum şi-ar fi vorbit sie-şi, meditând asupra problemei:

— Să slujeşti altora, fără să-i răsfeţi, căci asta-i pricina sclaviei lor, că primeau să li se facă servicii, pe care nu le făceau înapoi. Cum însă pot predica săracilor răbdarea, când stăpânii fac din învăţătura aceasta un nou mijloc de sclavie?

Se uită la mine ca şi cum i-aş fi putut da eu răspunsul, apoi spuse, cu hotărîre bruscă:

— Trebue să iau contact cu aceia care se ridică împotriva sclaviei. Mâine mă voiu duce la grevişti, la toţi greviştii din oraşul vostru.

— Atunci veţi avea mult de lucru — replicai eu, căci eram laş şi vroiam să-l ţin departe de aceste chestiuni.

— Unde-i pot găsi? stărui el.

— Nu ştiu. Cartierul lor general trebue să fie la Casa breslelor.

— Mă voiu duce acolo. Până atunci însă vreau să rămân singur. Trebue să chibzuesc asupra celor ce-am aflat.

— Unde veţi petrece noaptea?

— Nu ştiu.

Mary spuse, codindu-se:

— Maşina mea e afară...

— In vremuri vechi — răspunse el — i-am văzut

pe tinerii patricieni străbătând străzile în caleşti; nu voiu mai umbla niciodată cu ei.

— Am o locuinţă la club — spusei eu — e loc deajuns acolo...

— Nu, nu, prietene, am văzut până acum mai mult decât trebue cu privire la stăpânii oraşului. Dacă vreţi să mă găsiţi de aci înainte, căutaţi-mă la cei săraci.

— Pot veni mâine să vă călăuzesc la Casa breslelor? întrebai, hotărît să-l ajut.

— Fireşte, dar vino devreme, nu vreau să zăbovesc.

— De unde să vă iau?

— Vino aci. Cu siguranţă că aceşti oameni îmi vor da adăpost peste noapte.

Privi în jur, apoi adăugă:

— Odaia asta văd că e locuită; dacă mi se va îngădui, însă, să rămân pe coridor, voiu putea fi singur şi de asta am nevoie.

Şi, după o scurtă pauză, mai spuse:

— Trebue să mă rog. Ai încercat cu rugăciunea, Mary?

Ea răspunse simplu:

— Nu ştiu cum trebue făcut.

— Vino cu mine, te voiu învăţa eu.

XXIV

Sosii a doua zi dimineață devreme, dar se vede că nu destul de devreme, totuşi. Mexicana îmi spuse că străinul mă aşteptase, însă în cele din urmă plecase singur. Se informase unde e Casa breslelor şi lăsase vorbă că-l voiu găsi acolo.

Urcai în taxiul care mă aştepta şi cerui şoferului să apuce pe drumul cel mai scurt.

In cursul călătoriei îl căutai cu privirea pe prietenul meu şi nu după mult timp îl descoperii. In fața noastră se îngrămădea o gloată neagră, circulația era întreruptă, şi-mi spusei: „Dumnezeule, am venit prea târziu, iar a pus ceva la cale!“ Scosei capul afară pe fereastră şi, într'adevăr, îl văzui cocoțat pe o căruță şi ținând o cuvântare mulțimii care ocupase toată strada.

„Şi abia e jumătatea drumului până la Casa breslelor“, mă gândii, descurajat.

Mă dădui jos din maşină, plătii şoferului şi-mi croii drum prin mulțime. Prindeam din când în când unele din cuvintele rostite de Dulgheru; ceea ce spunea părea cu totul inofensiv... — erau cu toții frați, trebuiau să se iubească unii pe alții, să nu-şi facă rău unul celuilalt...

Era oare într'adevăr trebuitor ca omul acesta să-şi vestească solia divină pe stomacul gol? Imi rotii privirea şi băgai de seamă că mă aflam în cartierul

evreesc al orașului; peste tot te întâmpinau literele alfabetului ebraic.

Vroia oare să-i convertească pe Evrei?

Imi croii drum mai departe și zărind un polițist, îl întrebai:

— Ce-i aci?

Vorbeam ca un om care umblă îmbrăcat după ultimul jurnal și el îmi răspunse pe tonul cuvenit:

— Dracu să știe. Am fost chemați aci să potolim o mică răscoală și când colo pare să fie vorba de o întrunire religioasă.

Polițistul mă puse la curent cu situația, alții întregiră povestirea sa: O Evreică, ducându-se să-și facă târguelile devreme, se plânsese că fusese înșelată la cântar; măcelarul cu pricina îi ceru să părăsească dugheana, la care ea îi spuse pe față părerea ei despre speculanți, ceea ce avu drept urmare că fu svârlită afară din măcelărie. Ea rămase pe trotuar, unde începu să-și strige păsul în gura mare, până se strânseră toate femeile de prin partea locului.

Furia împotriva urcării prețurilor, cu care sporirea salariilor nu ținea pas, spărsese toate zăgazurile; femeile dădură buzna în măcelărie, ca s'o jefuiască și să-i dea o lecție negustorului. Dulgheru trebuia deci să potolească încă odată o mulțime întărîtată.

— Știți d-v cum e — spuse polițistul. — Acești oameni sărmani într'adevăr că abia își pot duce zilele. Mereu se spune că prețurile scad, dar se pare că asta se întâmplă numai în ziare.

— Cred că ești bucuros că un altul a luat pe seama lui treaba d-tale? — zisei eu.

— Cât despre asta, așa e — răspunse el, rânjind. — Am avut eu destul de a face cu muierile... de lovit nu te lasă inima să lovești în ele și nici nu vrei să te alegi cu fața sgâriată. Cred că șeful care ne comandă aci îl

va lăsa pe individul ăla să sporovăiască cât i-o place, chiar dacă asta împiedecă circulaţia.

Stăturăm să ascultăm câtva timp:

— Gândiţi-vă, prieteni, că am venit la voi şi nu vă voiu părăsi. Vă voiu da dreptatea şi libertatea mea. Păsul vostru e păsul meu, din veşnicie în veşnicie. Amin!

— Sfinte Dumnezeule! exclamă poliţistul. — Dac'aţi şti câte prostii suntem siliţi să auzim noi! Ce-şi închipuie c'ar putea face individul ăsta care poartă cămaşa de noapte a lui Abraham?

Dulgheru grăi mai departe:

— Zilele jecmănitorilor sunt numărate. Tronurile celor puternici se clatină, pământul va fi al acelora care muncesc. Cine nu munceşte, să nici nu mănânce, şi aceia care s'au îngrăşat din sângele poporului, să slăbească din nou.

— Ce spuneţi de asta? întrebă păzitorul ordinei. — Dacă aceasta nu-i cuvântare bolşevică, să nu-mi spuneţi mie pe nume. Şeful nostru n'o să mai stea mult cu braţele încrucişate.

Din fericire răbdarea comisarului de poliţie nu mai fu pusă la încercare, căci vorbitorul atinsese punctul culminant:

— Impărăţia dreptăţii e aproape. Cuvântul va fi rostit, drumul netezit. Până atunci, norodul meu, urmează-ţi calea în pace. Feriţi-vă de orice turburări, pentru a nu atrage asupra voastră dispreţul acelora care nu pricep suferinţa voastră şi nu împărtăşesc durerea celor săraci. Pace vouă!

Ridică braţele, murmure îi răspunseră şi mulţimea se împrăştie încetişor.

Asta păru să-i amintească poliţistului meu că trebuia să-şi exercite autoritatea. El împinse bastonul pe care-l avea în mână, în spinările costelive ale croitora-

şilor evrei şi în burţile fleşcăite ale gospodinelor de aceeaşi rasă, strigând:

— Luaţi-o din loc! Nu opriţi circulaţia!

Mulţumită îmbrăcămintei mele izbutii să înaintez fără să fiu împiedecat, îl prinsei pe Dulgheru de braţ şi-i spusei:

— Să mergem la Casa breslelor!

XXV

Fireşte că o parte din mulţime se luă după noi, ceea ce mă îndemnă să-i cer lui Dulgheru să le dea de înţeles oamenilor că n'avem nevoie de ei. Insă nu făcusem nici câţiva paşi, că mă simţii atins pe mână şi auzii un glas:

— Iertaţi-mă, sunt reporterul ziarului „Strigătul Serii".

Ştiusem dinainte că asta era inevitabil, ştiusem că mă expuneam la acest lucru, chiar din clipa când pornisem de acasă ca să mă alătur lui Dulgheru. Avusesem de gând să-l previu, să-i explic ce înseamnă presa noastră, dar de unde puteam bănui că la o oră atât de matinală va şi găsi de lucru în stradă.

— Imi pare rău — răspunsei, rece — dar avem o întâlnire importantă.

— Vroiam numai să aflu ceva despre cuvântarea acestui domn...

— Suntem în drum spre Casa breslelor. Dacă vii peste câteva ceasuri acolo, îţi vom acorda un interview.

— Dar am nevoie de ceva pentru ediţia întâia, care apare mai înainte.

Il strânsei de braţ pe Dulgheru şi-l silii să-şi urmeze drumul. De reporter nu izbutii să mă scap, eram însă hotărît să-l previu pe tovarăşul meu fără niciun menajament, astfel că-i spusei:

— E cât se poate de important, domnule Dulgheru, ca să vă dați seama cum stau lucrurile. Tânărul acesta e reprezentantul unui ziar; orice i-ați spune va fi cetit peste câteva ceasuri de sute de mii de oameni. Dacă e ceva sensațional, atunci Agenția „Continental" o va telegrafia în toată țara și câteva sute de ziare din Statele Unite vor publica declarațiile d-v...

— Una mie două sute treizeci și șapte de ziare — interveni, prompt, reporterul.

— Vedeți deci că se impune să fiți cât mai prevăzător în cuvintele d-v, cu mult mai prevăzător decât atunci când vă adresați unei mulțimi alcătuită din muncitori mexicani și gospodine evreice.

— Nu pricep ce vrei să spui — răspunse Dulgheru. — Eu exprim doar adevărul...

— Firește.

Și-mi frământai mintea cum să-l prezint lumii pe cunoscutul meu în chipul cel mai inteligent și plin de tact. Căci știam că reporterul nu va pierde vremea, va prinde doar câteva fraze și va alerga spre cea mai apropiată cabină telefonică.

— Iți voiu spune ceea ce sunt îndreptățit să-ți spun — începui. — Domnul acesta este un tămăduitor, un om înzestrat cu puteri mari. El vindecă pe cale spirituală. M'ai înțeles?

— Da. E vorba de o nouă religie.

— Intocmai. Domnul Dulgheru predică o nouă religie.

— Aha! Un fel de profet. De unde vine?

Incercai să ocolesc răspunsul:

— Abia a sosit.

Dar copoiul presei nu se mulțumi cu atât.

— De unde veniți, domnule Dulgheru? se adresă el direct tovarășului meu.

Iar acesta răspunse fără codeală:

— Dela Dumnezeu.

— Dela Dumnezeu...!? Oh, ah... Foarte interesant! Când aţi sosit, dacă-mi e îngăduit să întreb?

— Ieri.

— Oh! Asta-i într'adevăr ceva extraordinar. Şi mulţimea căreia i-aţi vorbit? Aţi folosit faţă de ea remedii spirituale?

Vedeam de pe acum prinzând formă întreaga această poveste, titlul începu să-mi joace pe dinaintea ochilor în litere uriaşe aşternute peste toată pagina, aşa cum se obişnuieşte la ziarele noastre de seară:

„UN PROFET PROASPĂT SOSIT DELA DUMNEZEU IMPIEDECĂ O RĂSCOALĂ“

XXVI.

In momentul acesta critic luai o hotărîre bruscă. Cel mai inteligent lucru era să întâmpin atacul în mod curajos, să-l lansez adică pe Dulgheru în condiţiile potrivite. Căci era într'adevăr un om excepţional şi merita să fie tratat ca atare. Mă întorsei deci spre reporter şi-i spusei:

— Ascultă, te rog, domnul acesta este un om cu însuşiri extraordinare; el nu ia bani pentru vindecările sale; dacă ţii neapărat să scrii ceva despre el, atunci fă-o în mod demn.

— Nici vorbă. Ba chiar...

— Cred că directorul d-tale nu va fi de aceeaşi părere — îl întrerupsei eu. — Dă-mi voie să mă prezint.

Ii spusei numele şi văzui cum tânărul tresări, aproape speriat.

— D-v sunteţi domnul...

Imi aruncă o privire, apoi socoti probabil că nu mai era necesar să rostească întrebarea în întregime.

— Uite carta mea de visită — îi spusei, întinzându-i-o.

El se uită la ea şi zise:

— Voiu lămuri la redacţie cum stau lucrurile şi voiu purta de grijă ca totul să fie redat conform dorinţei d-v.

— Mulţumesc. Aşa dar ascultă: Ieri m'a prins mulţimea în faţa cinematografului „Excelsior“ şi m'a

bătut atât de crunt încât mi-am pierdut cunoştinţa. Domnul acesta a dat peste mine şi m'a lecuit. Fireşte că-i sunt foarte recunoscător şi deoarece între timp am aflat că e un predicator, care vine în ajutorul săracilor şi nu ia bani dela nimeni, aş dori să-i exprim mulţumirea mea în chip public şi să-l fac cunoscut lumii.

Fireşte, fireşte! exclamă reporterul şi din nou îmi apărură aevea înaintea ochilor literele uriaşe:

„UN BOGAT MEMBRU DE CLUB
VINDECAT IN CHIP MIRACULOS".

Sau poate că titlul va glăsui astfel:

„UN MEMBRU DE CLUB BĂTUT CRUNT DE MULŢIME, ESTE VINDECAT DE UN PROFET".
„FIUL UNEI BOGATE ŞI DISTINSE FAMILII, FIIND VICTIMA UNOR TURBURĂRI DE STRADĂ, ESTE SALVAT DE UN OM PROASPĂT VENIT DELA DUMNEZEU".

Socoteam că-i dădusem destule ştiri sensaţionale şi nădăjduiam că întreţinerea noastră va lua sfârşit, dar mă înşelasem. Copoiul presei nu se dădu bătut şi întrebă mai departe:

— Veţi vindeca în public, domnule Dulgheru?

La care tovarăşul meu răspunse:

— Vindecările nu mă interesează.

— Cum? De ce nu?

— Oameni păcătoşiţi cer dela mine minuni, ca să le dovedesc astfel puterea mea. Eu însă aduc lumii o altă dovadă: o viziune nouă, o speranţă nouă.

— Pricep. E vorba de o religie nouă. Aş putea afla ceva despre ea?

— Eşti cel dintâi care întreabă de asta; lumea va urma pilda d-tale. Spune oamenilor că am venit să

studiez esenţa prostimii voastre, şi cum ia naştere această prostime.

— Prostime? întrebă cu uimire tânărul copoiu.

— Vreau să învăţ a pricepe o ţară care e stăpânită de prostime; aş dori să ştiu cine sunt aceia care trăiesc de pe urma nebuniei altora?

— Aţi studiat azi dimineaţă o gloată? întrebă reporterul.

— Intreb: pentru ce poliţia Ţării Prostimii porneşte împotriva celor săraci şi nu a bogătaşilor? Intreb: cine plăteşte poliţia şi cine plăteşte prostimea?

— Aha! Sunteţi un radical.

Mai, mai să-mi vie rău, căci din nou mi se înfăţişă înaintea ochilor un titlu de pagina întâia:

„UN BOGAT MEMBRU DE CLUB SPRIJINĂ PE UN PROFET BOLŞEVIC".

Intervenii repede în discuţie:

— Domnul Dulgheru nu e un radical, el iubeşte omenirea.

Dar îmi dădui seama imediat că asta nu prea corespundea adevărului. Cum naiba să-l zugrăvesc pe omul acesta? Care era motivul că toate cuvintele de dragoste şi de frăţietate miroseau a socialism?

Incercai din nou:

— E un prieten al păcii.

— Ah, aşa dar un pacifist? observă reporterul.

„Câine afurisit!" mă gândii eu, căci ştiam că în sinea lui îşi spunea: „Aşa dar un filogerman!"

Tare spusei însă:

— El propovăduieşte frăţia.

Dar pe copoiu nu-l interesau generalizările mele.

— Unde aţi văzut chiaburimea, domnule Dulgheru? întrebă el.

— Am văzut-o gonind în automobile pe străzi, omorînd copiii săracilor.

— Ați văzut asta?

— Da, aseară.

Cetisem de dimineață „Times“-ul nostru, precum și „Examiner“ și observasem că în darea de seamă asupra accidentului era pomenit numai numele șoferului, nu însă și al proprietarului mașinii. Pricepusem în urma căror influențe, politice și financiare, se petrecuse asta și mă gândii că acum Dulgheru va strica totul. Ii pusei deci mâna pe braț și spusei:

— Prietene, ai fost mosafir în mașina aceea, astfel că nu poți vorbi despre asta.

Mă așteptam la împotrivire din partea lui, dar el păru să înțeleagă cuvintele mele și rămase tăcut. Tânărul reporter însă nu se dădu învins:

— Ați fost de față la un accident de automobil? Noi-am primit doar știrea unei morți cauzată de mașina doamnei Stebbins. Erați în această mașină?

Dat fiind că nici eu, nici Dulgheru nu răspunserăm, reporterul râse și adăugă:

— De fapt, lucrul n'are importanță, căci oricum n'aș putea folosi spusele d-v. Domnul Stebbins este una din „vacile sfinte“ ale noastre. Mulțumesc. Bună ziua.

Era gata de plecare și deodată mă cuprinse vechea mea spaimă de flecăreala gazetelor. Nu puteam apare în public ca ocrotitor al unui bolșevic, așa că strigai după el:

— Tinere!

Dânsul se întoarse, politicos.

— Să știi că domnul Dulgheru nu-i radical. Ia aminte!

Și văzând zâmbetul neîncrezător de pe chipul tânărului ziarist, strigai și mai tare:

— E un creștin!

Reporterul râse cu hohote.

XXVII

Ajunserăm în cele din urmă la Casa breslelor. Aci domnea mare zarvă, din pricina celor întâmplate în ajun în fața restaurantului „Princiar". Bănuisem încă atunci intervenția brutală a poliției — acum aveam dovada grăitoare în fața ochilor: capete bandajate, ochi învinețiți, mâni stâlcite. In cartierul general al salariaților ospătari, o mulțime agitată vorbea într'o duzină de graiuri despre nedreptatea ce i se făcuse. Aflarăm că opt din greviști se găseau la închisoare, iar alți câțiva la spital, dintre care pentru unii erau puține speranțe de scăpare. Și toate astea se întâmplaseră în timp ce noi ne ghiftuiam în restaurant iar Dulgheru plângea.

Cred că fiecare al treilea om ținea în mână un ziar — ziarele acelea care istoriseau cum o gloată înarmată încercase să pătrundă în restaurant și numai cu greu a putut fi oprită de bravii apărători ai ordinei. Un bărbat ceti celorlalți ceva care-i părea cu deosebire scandalos, mototoli apoi ziarul în mână și strigă:

— Ce mincinoși! Ce mincinoși nerușinați!

Mai folosi el și alte invective, care însă nu pot fi reproduse aci.

Imi dădui seama că făcusem o greșeală lăsându-l pe Dulgheru să vie încoace. Nu era acesta locul potrivit pentru un om care ar fi vrut să fie patriot sau mulțumit cu orânduirea lumii. Proletariatului i se făcuse tot felul de făgăduieli trandafirii, pentru a-și da vieața în scopul câștigării războiului, și acum el venea cu cecul pe care și-l completase singur și era svârlit în jos

pe scară cu lovituri de picior în spate. Salariile fuseseră „lichidate“, cum se spunea atât de frumos, și se produseră o mulțime de greve care se terminară toate în chip jalnic. Nu trebue să uitați că Western City este patria „atelierului deschis“. Nenorociții greviști fură concediați în masă și atacați în plină stradă; spioni trădară organizațiile lor, provocatori semănară vrajbă în rândurile lor. Și toată poporănimea aceea mizeră căreia îi dădu naștere situația aceasta, părea să se fi adunat la Casa breslelor în această frumoasă zi de Noemvrie. Făpturi triste, bărbați, femei și chiar câțiva copii, căci mulți fuseseră svârliți afară din locuințele lor, nu știau încotro să se ducă, umblau în sdrențe, erau palizi, subnutriți, unii plângeau de durere, sau strângeau pumnii de furie neputincioasă. Prietenul meu T. S., regele filmului, n'ar fi putut filma o scenă mai desăvârșită a mizeriei umane, — nici una care să se potrivească mai bine pentru a cutremura sufletul sensibil al unui profet și să-l încredințeze de faptul că America capitalistă era mai ticăloasă decât Roma imperialistă.

Apariția lui Dulgheru nu stârni aproape de loc sensație. Oamenii aceștia suferiseră prea mult abia de curând, pentru a-i putea interesa și altceva decât necazurile lor. Năzuința lor era doar să găsească un om căruia să-i poată împărtăși suferința ce-i mistuia și ei descoperiră curând că străinul acesta era cel potrivit. El puse numeroase întrebări și după câtva timp fu înconjurat de mulțime, amintind de un procuror care conduce o anchetă. Se părea că vom rămâne aci toată ziua; mă ghemuii într'un ungher, nădăjduind să nu fiu observat acolo.

Pe la prânz veni un vânzător de ziare și cumpărai prima ediție a „Strigătului Serii“. Reportajul se lăfăia pe pagina întâia și nici chiar un mare incendiu într'un port sau un cutremur catastrofal în Japonia n'ar fi putut pune în umbră sensația aceasta. Nu greșisem de

loc în presupunerile mele: reporterul subliniase dublu şi chiar triplu tot ce era senzaţional: Dulgheru îşi zicea el însuşi profet, susţinând că abia înainte cu douăzeci şi patru de ore venise dela Dumnezeu, din cer, şi îşi dovedea calitatea sa prin aceea că lecuia pe orbi şi damblagii şi-i hipnotiza pe toţi cu care venea în contact, începând cu un tânăr „clubman“ şi sfârşind cu nişte biete gospodine evreice. Numise America „Ţară a prostimii“, o ţară cârmuită de nebuni.

Ii arătai lui Dulgheru ziarul, ca să-l învăţ să fie ceva mai prevăzător: Nările lui palpitară, ochii îi scânteiară:

— Mitocan? Ziarul acesta e un mitocan! E cel mai ticălos dintre mitocanii voştri.

Şi fiindcă gazeta căzu jos, el călcă cu piciorul pe ea, apoi spuse:

— Pentrucă veni vorba de mitocani — ascultă puţintel aci!

Şi întorcându-se către unul din cei care făceau cerc în jurul lui:

— Povesteşte ce s'a întâmplat!

Omul, un croitoraş de origine rusă, numit Korwsky, istorisi într'o englezească stricată că e secretarul breslei croitorilor. De curând se puseră în grevă şi, în timpul nopţii, sediul lor fusese atacat, uşa forţată, hârtii şi documente fuseseră furate. Totul părea să fi fost pus la cale de patroni sau de agenţii lor, căci luaseră numai acele hârtii pe care le puteau folosi împotriva grevei.

— Ei au pus mâna pe lista membrilor noştri — spuse Korwsky — şi acum trimit oameni la aceştia ca să-i readucă la lucru prin diferite ameninţări. Fetele sunt concediate imediat dacă s'au angajat în vreun magazin. Suntem împinşi spre moarte.

El povesti mai departe că spargerea nu putuse fi îndeplinită decât cu ajutorul poliţiei, căci nimeni nu se mişca pentru a-i aresta pe vinovaţi. Glasul lui

tremura de revoltă. Dulgheru se uită la mine şi spuse:

— Aveţi mitocani care vin noaptea cu lanterne oarbe şi unelte de spărgători.

Observasem în mulţimea adunată acolo un om care semăna surprinzător cu Dulgheru. Era înalt şi slab, iar în loc de veşmântul alb al profetului meu purta un costum de lucrător cu mâneci prea scurte, şi acolo unde Dulgheru avea o barbă moale şi unduitoare, se vedea la cestălalt mărul lui Adam alunecând în sus şi în jos. Părea să fie un agitator de nuanţă creştină şi-l auzii spunând:

— Eu sunt creştin, dar un creştin dintr'aceia care predică împotriva nedreptăţii. Vă pot arăta texte biblice în sprijinul acesta, v'o pot dovedi prin cuvântul Domnului.

Omul se numea James şi aflai că era unul din dulgherii grevişti. Profetul se întoarse spre el şi-i ceru:

— Spune-ne povestea d-tale!

James scoase din buzunar un carneţel soios din care luă o tăietură dintr'o gazetă, cuprinzând verdictul judecătorului Wollcott împotriva breslei dulgherilor.

— Ceteşte asta! spuse el, întinzându-mi hârtia.

Răspunsei însă că eu cunoşteam chestia. Imi amintii că unchiul meu povestise la masă despre ea şi spusese în glumă că Bobbie Wollcott interzisese greviştilor totul, îngăduindu-le doar să şadă în aer şi să umble pe apă. Acum auzii din gura unui profet proaspăt sosit dela Dumnezeu o altă părere asupra lui Bobbie. El spuse:

— Judecătorii voştri sunt mitocani [1]).

---

[1]) Cuvintele mitocan, prostime, etc., care intervin atât de frecvent în cursul acestei povestiri, nu trebuesc luate în înţelesul lor pejorativ din vorbirea noastră curentă — ci în acela de oameni de rând, plebe. — N. TR.

XXVIII

Un tânăr dădu buzna în odaie şi recunoscui într'însul pe unul din secretarii lui T. S. El îmi şopti la ureche că şeful său era afară în maşină şi ţinea să ne vadă, pe Dulgheru şi pe mine. Era vorba de ceva important. Nu vroia să vie sus, căci lucrul ar fi bătut la ochi, aşa că ne poftea la o mică plimbare cu maşina.

Ii răspunsei că eu personal n'aveam nimic împotrivă, însă tovarăşul meu nu va primi invitaţia, deoarece avusese în ajun un accident de automobil şi nu mai vroia să se urce într'o maşină.

Secretarul întrebă atunci dacă nu ne putem întâlni în vreo încăpere de acolo. Rugai pe unul din funcţionari să-mi îngăduie să am o consfătuire cu un cunoscut într'o cameră separată. Cu mare greutate izbutii să-l scot pe Dulgheru din mulţime şi să-l duc în odaia care-mi fu pusă la dispoziţie şi în care, după câteva clipe, apăru Everett, secretarul, împreună cu T. S.

Regele filmului ne strânse cu căldură mânile şi, după ce privi în jur ca să se încredinţeze că nu ne auzea nimeni, şopti:

— Domnule Dulgheru, ţi-am făgăduit să dau greviştilor o mie de dolari.

Chipul slab şi palid al profetului se lumină.

— Am uitat cu totul de asta — spuse el. — Colo înăuntru sunt atâţia flămânzi... şi mă gândeam mereu cum ar putea fi ajutaţi.

— Atunci e în regulă. Poftim!

T. S. vârî mâna în buzunar și scoase un teanc de bancnote noui-nouțe de câte o sută de dolari.

— Numără, te rog!

Dulgheru luă banii în mână.

— Așa dar asta e? — făcu el, uitându-se la bancnote cu o căutătură de parcă ar fi fost cine știe ce făpturi ciudate.

— E materialul potrivit — rânji T. S.

— Materialul pentru care bărbații își vând sufletele și femeile curăția lor. Materialul de dragul căruia vă înfometați, vă bateți și vă torturați unii pe alții...

— Nu-s oare frumoase bancnotele? întrebă regele filmului, puțin cam stingherit.

Dulgheru începu să sgârie cu unghia bancnotele, așa cum ne plăcea fiecăruia din noi să facem în copilărie.

— A cui fotografie e asta? întrebă el în cele din urmă.

— Nu știu. Probabil a ministrului de finanțe.

— De ce nu e fotografia d-tale pe ele, domnule T. S.?

— A mea?

— Firește.

— Fotografia mea pe bancnote?

— De ce nu? D-ta doar faci banii și înlesnești și celorlalți să-i facă.

Aceasta era una din acele idei noi care le vin uneori copiilor sau geniilor. Băgai de seamă că T. S. nu se gândise înainte la asta și că acum lucrul îl interesa.

Dulgheru urmă:

— Dacă ar fi fotografia d-tale pe ele, ar ști fiecare ce înseamnă. Oamenii ar spune: „Dați lui T. S. ceea ce este a lui T. S.“. Când i-ai plăti pe plebeii d-tale, ai face-o cu proprii d-tale bani, și când oamenii ar cheltui banii s'ar înclina în fața împăratului, adică a lui T. S.

Spuse asta fără umbră de ironie şi nici regele filmului nu păru să bănuiască, că s'ar ascunde o batjocură în aceste cuvinte. El răspunse pe ton comercial:

— Voiu chibzui asupra acestei chestiuni. Deocamdată, dă te rog greviştilor...

Dar Dulgheru îl întrerupse:

— D-ta trebue să-i dai. Eu nu pot nici primi, nici da bani.

— Nu vrei să le duci banii?

— Nu pot s'o fac, domnule T. S.

— Dar bine, omule...

— Ai făgăduit că vei veni aci şi vei da banii. Fă-o!

— Dac'aş face aşa ceva, domnule Dulgheru, m'ar costa un milion de dolari. M'aş pune rău cu „Asociaţia comercianţilor şi fabricanţilor", care m'ar boicota şi mi-ar crea o situaţie imposibilă în toată ţara. Nici nu ştii ce-mi ceri, domnule Dulgheru.

— Pricep — eşti în legături de afaceri cu acele persoane care silesc prin foame pe oamenii aceştia să se plece, şi de aceea nu cutezi să vii în ajutorul greviştilor. Ţi-e teamă să-i hrăneşti pe săraci.

O expresie de uimire adâncă se întipări pe faţa lui.

— Toată lumea e organizată... — murmură el, ca pentru sine. — Gloata stăpânilor. Ce pot face ca să salvez poporul?

— Poţi da oamenilor o mie de dolari — spuse T. S. — şi prin asta să le ajuţi efectiv. Nimeni nu e în stare să facă totul dintr'odată.

Dulgheru însă nu se declară mulţumit; el clătină capul cu tristeţe.

— Ia-i înapoi — spuse, şi vârî în mâna regelui filmului teancul de bancnote.

XXIX

T. S. venise însă cu un scop anumit acolo şi îmi închipuiam că ştiam ce avea de gând. Işi învinse uimirea şi alte sentimente care-l stăpâneau şi spuse:

— Bine, domnule Dulgheru, nu ne vom certa pentru atâta lucru. Oamenii aceştia sunt flămânzi şi banii le vor procura hrană bună în deajuns. Vom găsi pe cineva care să-i predea iar noi doi putem rămâne totuşi buni prieteni. Billy, nu vrei d-ta să duci banii?

— Eu nu mă amestec în cearta voastră — răspunsei, râzând.

— Bine! Ştiu ce am de făcut. Mary Magna le va da banii. Ea e femeie doar.

Dulgheru îl privi surprins:

— Femeile trebue aşa dar să aibă inimă?

— Da, domnule Dulgheru. Hahaha! Noi oamenii de afaceri... — Dumnezeule, dac'ai şti ce înseamnă să faci afaceri, te-ai mira că mai avem destulă inimă ca să ne menţinem circulaţia sângelui.

— Afaceri! — făcu Dulgheru, dus pe gânduri. — Aşa dar de afaceri e vorba...

— Da, afacerile — îl întrerupse T. S. — Asta e.

Coborî glasul şi îşi roti privirea în toate părţile, apoi zise:

— De altminteri, cred că e vremea să vorbim şi noi de afaceri. Domnule Dulgheru, vreau să fiu cu d-ta cât se poate de sincer, să joc cu cărţile pe faţă, cum se

zice. Tocmai cetisem ziarele şi am aflat despre minunile pe care le poţi face — adică să lecuieşti bolnavi, să potoleşti gloatele şi aşa mai departe — şi cred c'ar trebui să urc oferta mea. Dacă iscăleşti contractul pe care-l am gata în buzunar, îţi plătesc o mie de dolari pe săptămână. Ei, ce spui de asta, prietene?

Dulgheru nu spuse nimic şi regele filmului începu să-i zugrăvească triumfurile artistice pe care le va dobândi.

— Voiu turna pentru d-ta un film cum nu s'a mai văzut. Poţi face într'însul tot ce pofteşti — poţi face orice îţi produce plăcere şi nu trebue să faci ceea ce nu vrei. Aşa ceva n'am oferit încă nimănui. Pe d-ta te cunosc însă, domnule Dulgheru, şi nu-ţi cer altceva decât să tămăduieşti bolnavi, să potoleşti gloatele, aşa cum ai făcut-o azi. Iţi dau cuvântul de onoare — şi dacă ţii neapărat voiu înscrie asta şi în contract — că voiu prezenta numai imagini inspirate din Biblie.

— Foarte drăguţ din partea d-tale, domnule T. S. şi-ţi mulţumesc pentru compliment, mă tem însă că va trebui să cauţi pe altcineva pentru rolul acesta.

— Dar gândeşte-te, domnule Dulgheru, ce-ar însemna pentru d-ta să capeţi în fiecare săptămână o mie de dolari! Ai putea ospăta pe toţi copiii greviştilor cu banii ăştia. Din partea mea, ai putea hrăni şi pe proprii mei lucrători grevişti, dacă s'ar întâmpla să izbucnească o grevă la „Oraşul Etern". O mie de dolari pe săptămână e o sumă frumuşică.

— Ştiu asta, prietene.

— Ceva mai mult: sunt dispus ca la semnarea contractului să-ţi plătesc înainte cinci mii de dolari — cu banii aceştia greviştii ar putea să învingă chiar restaurantul „Princiar".

Şi pentrucă Dulgheru continua să dea din cap negativ, el adăugă:

— Merg şi mai departe, prietene, — dar să ştii că

asta e ultima mea ofertă: sunt dispus să-ţi plătesc o mie cinci sute de dolari pe săptămână, sumă pe care n'am plătit-o încă unui artist necunoscut, şi cred că nimeni altul în branşa noastră n'a făcut-o.

Dar celălalt urma să dea din cap.

— N'ai vrea să-mi spui de ce nu primeşti oferta mea, domnule Dulgheru?

— Cu plăcere. Spuneai ca să potolesc gloatele pentru d-ta, dar sunt în afacerea d-tale gloate cu care n'aş putea-o scoate la capăt.

— Care sunt acelea?

— Printre alţii, d-ta însuţi.

— Eu?

— Da, eşti o gloată, o gloată a banului. D-ta iei cu asalt sufletele bărbaţilor şi femeilor. E nevoie de o forţă mai mare ca să-ţi vie de hac d-tale.

— Nu te înţeleg — spuse T. S.

Chibzui o clipă, apoi urmă:

— Admit că sunt un om vulgar, domnule Dulgheru, şi nici filmele mele nu-s artă superioară. Dar dacă ai vrea să lucrezi cu mine, am putea face filme educative. D-ta eşti ceea ce se numeşte un profet, şi ai misiunea de a aduce lumii o solie; de ce nu vrei ca eu să răspândesc pentru d-ta solia aceasta? Dacă te-ai folosi de aparatul meu, ai putea vorbi unui miliard de oameni. Nu glumesc; îi aduc pe toţi la d-ta, — pe Japonezi, Chinezi, pe Negrii aceia cu părul lânos care-i mănâncă pe misionarii d-v când vin la ei. Iţi ofer lumea întreagă, domnule Dulgheru, ai putea fi stăpânul ei.

Tovarăşul meu deveni deodată foarte serios şi cuvântă:

— Prietene, cu mult timp înainte trăia un profet, căruia i s'a oferit lumea. Ni se povestesc următoarele despre aceasta: „Şi iarăşi îl duse diavolul cu sine pe un munte şi-i arătă toate împărăţiile lumii şi măreţia lor, grăind către el: toate astea ţi le-oiu da, dacă îngenun-

chiezi şi mi te închini mie“. Iţi aminteşti de povestirea aceasta, domnule T. S.?

— Nu, eu nu-s literat.

T. E. băgă de seamă totuşi că povestirea nu era prea măgulitoare pentru el şi se arătă jignit.

— Cred, domnule Dulgheru — zise el — că dacă m'ai cunoaşte mai bine, nu m'ai numi diavol.

Celălalt puse mâna pe umărul regelui filmului şi replică:

— Te cred, prietene; urăsc păcatul, dar iubesc pe păcătos. Ştii ceva, vino să iei prânzul azi cu mine.

— Unde, domnule Dulgheru?

— Când am mers cu d-ta, n'am întrebat unde mă duci.

Dulgheru îmi făcu semn mie şi lui Everett, secretarul, şi toţi patru părăsirăm încăperea. Nici eu nu ştiam nimic, ca şi T. S., dar tăcui. Profetul ne duse la ascensor, apoi afară în stradă.

— Nu — spuse el lui T. S. — n'ai nevoie să foloseşti maşina d-tale. Mergem doar după colţ.

Il luă de braţ pe regele filmului şi porni cu el de-a-lungul străzii. T. S. nu prea era bucuros de asta, căci mulţimea se şi luase după noi. Oamenii cetiseră ziarele de prânz şi nu mai era cu putinţă să treci neobservat, mergând la braţ cu un profet proaspăt venit dela Dumnezeu, şi care încă înainte de micul dejun lecuieşte bolnavi şi potoleşte gloate răzvrătite... T. S. îşi muşca buzele, dar îndură totul cu răbdare, nădăjduind că asta îi va înlesni semnarea contractului.

XXX

Cotirăm după colț și când văzui ce era înaintea noastră aproape că-mi veni să strig de bucurie. Vorba aceea: era prea frumos ca să fie adevărat. Dulgheru aflase dela greviști unde e ospătăria lor și acum îl târa acolo pe regele filmului...

Intrarăm într'un șopron, în care nu se aflau decât mese lungi și bănci necioplite. Femei și copii ședeau înșirați acolo, iar în fața fiecăruia stătea o farfurie cu supă și o ceașcă cu un lichid cafeniu deschis, pe care din politețe îl numeau cafea. Figuranții din scenele de masse ale lui T. S. nici nu s'ar fi uitat la un astfel de prânz, însă acum însuși T. S. urma să stea pe o bancă dintr'acestea și să consume din mâncarea aceea.

Dar asta încă nu era totul. In timp ce ne apropiam de o masă, Dulgheru se întoarse spre regele filmului și-i spuse, fără urmă de stinghereală:

— Știi, cred, domnule T. S., că eu n'am bani, dar de plătit trebue să plătim totuși aci.

— Firește — se grăbi să răspundă T. S. — Voiu plăti eu.

— Mulțumesc.

Și Dulgheru se întoarse spre unul din funcționarii Casei breslelor pe care-l cunoscuse în dimineața aceea și după ce ne prezentă pe toți, spuse:

— Domnul T. S. e un producător de filme; i-ar face plăcere să ia masa aci, dacă-i îngăduiți.

— Mai e vorbă! încuviinţă funcţionarul, politicos.
— Va plăti mâncarea. A adus o mie de dolari în scopul acesta.

T. S. se clătină, ca şi cum l-ar fi lovit cineva în cap, iar funcţionarul tresări şi el puternic, exclamând:

— Cum?

— Va plăti o mie de dolari — repetă Dulgheru. — Poţi spune asta oamenilor de aci, dacă vrei.

— Ah, nu, nu! strigă T. S., înspăimântat de moarte.

Dar celălalt şi ridicase braţele şi ţipă cât putu de tare:

— Băieţi, se află aci d-l T. S., fabricantul de filme, care vrea să ia masa cu noi şi să plătească pentru asta o mie de dolari.

O clipă domni o tăcere mormântală, apoi însă se stârni o larmă sălbatecă, oamenii săriră de pe locurile lor şi izbucniră în urale. Bietul T. S. stătea năucit, ca şi cum ovaţiile nici n'ar fi fost pentru el.

— Dă banii! îi şopti Dulgheru.

Şi regele filmului, căruia nu-i rămânea altceva de făcut, întinse teancul de bancnote funcţionarului. Acesta urcă pe un scaun şi arătă oamenilor minunea:

— O mie de dolari! O mie de dolari!

Ii numără în faţa celorlaţi şi urlă şi mai tare:

— O mie de dolari!

Urmat de T. S., de secretar şi de mine Dulgheru porni de-a-lungul meselor, strânse mâna multora din cei care şedeau acolo, în timp ce alţii îl bătură pe el pe umăr. T. S. strânse şi el mâni şi fu bătut pe umăr.

Luarăm loc la masă şi ni se aduseră porţii duble, ca şi cum ar fi căutat să îngreuieze şi mai mult situaţia bietului rege al filmului. Mă uitai la el cu coada ochiului şi văzui că mâncarea îi pria tot atât de puţin ca aceea din ajun lui Dulgheru, la restaurantul „Princiar".

Era însă un bun jucător şi nu lăsă să-i pice nicio

lacrimă în supă, iar Dulgheru mâncă cu multă poftă, căci nu luase încă nimic în gură în ziua aceea. Greviştii, la rândul lor, mâncau de parcă ar fi flămânzit de nu ştiu câte zile. Râdeau, vorbeau, glumeau cu noi — s'ar fi putut crede că-şi sărbătoresc izbânda, că greva fusese câştigată, că toate grijile lor luaseră sfârşit.

Deodată observai la uşă doi tineri bine îmbrăcaţi. Râsei şi văzui aevea înaintea ochilor noile titluri din gazetă:

„PROFETUL LUI DUMNEZEU IL HOTĂRĂŞTE PE REGELE FILMULUI SĂ PLĂTEASCA O MIE DE DOLARI PENTRU UN PRÂNZ".

Ştiam totuşi cât se poate de bine că T. S. nu plătise încă niciodată o mie de dolari fără să capete ceva în schimb, şi de aceea nici nu mă mirai când, după ce dăduse pe gât mâncarea, îl văzui întorcându-se spre amfitrionul său şi întrebând:

— Ei, domnule Dulgheru, acum iscăleşti contractul?

La care profetul răspunse fără să se turbure:

— Trebue să mă înţelegi, domnule T. S., că nu poţi încheia cu mine niciun contract.

— De ce nu?

— Dacă-l iscălesc, nu va trece nicio săptămână şi vei regreta, rugându-mă să-l desfac.

— Pentru ce, domnule Dulgheru?

— Pentrucă am unele proiecte care fac cu neputinţă să stau în legături de afaceri cu d-ta.

— Asta nu poate fi adevărat, domnule Dulgheru.

— Ba e adevărat; îţi vei da seama singur în curând. Nu mai mult decât peste o zi te vei ruşina, numai pentrucă m'ai cunoscut şi nimic mai mult.

T. S. se uită la el, fără să ştie dacă e vorba de un adevăr crud sau de un pretext politicos.

— Domnule Dulgheru — exclamă dânsul — chiar dacă toată lumea te va părăsi, eu nu te voiu părăsi!

La care profetul replică:

— Ia aminte la ce-ţi spun: înainte să fi cântat din nou cocoşul, vei fi tăgăduit de trei ori că mă cunoşti.

Şi fără să aştepte răspunsul năucitului rege al filmului, se întoarse spre alt vecin.

T. S. rămase mut câtva timp. In cele din urmă se înturnă spre mine şi întrebă:

— Ce crezi c'a vrut să spuie cu asta, Billy?

— Cred că era de părere că vei juca rolul lui Petru.

— Petru? Petru Pan?

— Nu, ci a Sfântului Petru, care s'a lepădat de stăpânul său.

— Ştii prea bine că eu nu-s literat — replică T. S.

— Iţi voiu povesti eu odată chestia. Dacă are dreptate, atunci vei deveni cel dintâiu Papă şi vei sta în faţa porţii de aur, cu cheile împărăţiei cerurilor în mână.

— Sfinte Dumnezeule! exclamă T. S.

— Afară de asta, află că ai bătut un record: l-ai jucat în aceeaşi zi pe Satan şi pe Sf. Petru în acelaşi timp. Asta se poate numi cu adevărat un rol dublu.

XXXI

Când mă înapoiai la Casa breslelor, aflai că în seara aceea urma să aibă loc o întrunire a greviştilor. Ea fuse plănuită cu câteva zile în urmă încă şi trebuia să servească acum ca protest împotriva brutalităţii poliţiei şi arbitrarului guvernului. O gazetuţă de după amiază, care cocheta cu proletariatul, publică un manifest, semnat de un număr de fruntaşi, în care se spunea că muncitorimea nu trebue să se mai plece în faţa „stăpânirii cazacilor".

Fruntaşii aceştia vroiau să-i ceară lui Dulgheru să ia cuvântul la întrunire. Doi din ei se apropiară de mine şi mă întrebară dacă eram de părere — eu care-l auzisem vorbind — că ar fi în stare să cucerească pe ascultători. Răspunsei afirmativ, accentuând că era un om cât se poate de serios şi plin de demnitate, care nu putea decât să le facă cinste. Ei se temeau că ziarele îşi vor bate joc de el, dar întrunirea lor va fi oricum prost văzută de gazete. Unul din fruntaşii sindicali mă întrebă apoi dacă Dulgheru era ultra-„extremist", căci aveau ei şi aşa mult de furcă pentru a-i ţine în frâu pe „Roşii", iar patronii le îngreuiau tot mai mult situaţia. Va sprijini Dulgheru pe „Roşii?" mă întrebară. Răspunsei că nu cunoşteam în deajuns mişcarea muncitorească, ca să-mi pot da părerea în privinţa asta; în orice caz însă, Dulgheru era un adept al păcii şi nu va predica violenţa.

Chestia fu aranjată ceva mai târziu, când sosi Mary Magna în limuzina ei mare. Pentru întâia oară de când ne puteam aminti de ea, Mary nu mai purta toaletele ei scumpe, ci era îmbrăcată ca o quakeră [1]), ceea ce constituia un adevărat fenomen. Nu purta nici vreo bijuterie, şi aflai curând care era pricina: îşi vânduse în dimineaţa aceea unui bijutier toate giuvaericalele, luând pe ele şase mii dolari. Banii îi adusese cu sine pentru copiii greviştilor şi nu ceru nimănui să-i predea în locul ei. Mary obişnuia totdeauna să privească lumea drept în faţă şi să recunoască cinstit ceea ce făcea.

T. S. era din ce în ce mai năucit. La început încercă să împiedece această risipă nebunească, dar după ce chibzui o clipă zise, rânjind:

— Capăt eu înapoi sub formă de reclamă cei o mie de dolari ai mei.

Când întrebai ce motiv vor indica ziarele pentru atitudinea Mary-ei faţă de Dulgheru, T. S. râse şi spuse:

— Dar ce, n'are şi el dreptul să fie îndrăgostit de Mary? Toată lumea e doar îndrăgostită de ea.

Fireşte că alături de noi se afla un reporter şi cuvintele acestea luară un caracter semi-oficial.

Ediţia a doua a ziarelor de după amiază era deja vândută şi toată lumea ştia că profetul se afla la Casa breslelor. Curioşii nu întârziară să-şi facă apariţia, în frunte cu vreo duzină de reporteri şi tot atâţia fotografi. Bietul Dulgheru nu fu lăsat nici să răsufle. Unii căutară să afle când va tămădui din nou bolnavi... alţii îi cerură să se întoarcă puţintel cu faţa spre lumină, doar pentru o clipă... mulţumesc! Apoi să aibă bunătatea să pozeze în grup cu Mary Magna şi tânărul acesta din lumea bună... N'ar vrea să se lase fotografiat

---

[1]) Quakerism = doctrină religioasă cu totul simplificată.

pentru un film, înainte de a se fi întunecat prea tare? Şi câte şi mai câte!

In cele din urmă fui nevoit s'o fac pe sentinela şi să-i alung pe toţi dulăii aceştia ai publicităţii. Ii întrebai dacă era de conceput ca să se aşeze în faţa aparatului un om, care tocmai refuzase o ofertă de o mie cinci sute de dolari pe săptămână. Cu asta însă nu făcusem decât să aţâţ şi mai mult focul. Refuzase într'adevăr profetul o asemenea ofertă? mă întrebară ei. Regele filmului confirmă în totul lucrul acesta.

Dar punctul culminant nu fusese atins încă. Deodată mulţimea dădu năvală înainte, având în frunte pe Korwsky, secretarul breslei croitorilor. Acesta auzise de miraculoasele vindecări ale lui Dulgheru şi acum venise în braţe cu fiul său slăbănog. Il arătă profetului şi-i istorisi jalnica poveste a mădularelor damblagite ale copilului. Şi era un copil nespus de blând, care nu se plângea niciodată, deşi de cinci ani nu se putea ţine pe picioare.

Fireşte că Dulgheru puse imediat mâna pe fruntea copilului şi începu să se roage. Apoi îl aşeză jos şi-i strigă: „Umblă!“ Băieţaşul se holbă la el, toţi îşi opriră răsuflarea şi... ce să vezi! Copilul făcu un pas. Cei de faţă izbucniră în urale. Deodată se auzi o pocnitură ca de armă de foc, un fulger sbucni, nori albi de fum se răspândiră prin încăpere. Femei ţipară, câteva leşinară chiar, dar nu se întâmplase nimic deosebit — afară doar că reporterul Serviciului Presei Independente, care stătuse cocoţat pe o scară într'o cămăruţă alăturată, luase o poză.

— Bine aranjat! spuseră concurenţii invidioşi, iar alţii erau încredinţaţi că toată scena fusese un joc pus la cale între Dulgheru şi Korwski.

Dar fruntaşii breslelor îl cunoşteau pe croitoraş şi credeau în minunea înfăptuită sub ochii lor. Acum erau convinşi că Dulgheru va fi oratorul potrivit pentru întrunirea din seara aceea.

XXXII

Ni se făcuse foame tuturor, numai Dulgheru spuse că el vroia să se roage. Se vede că așa făcea totdeauna când se simțea obosit și avea în perspectivă o muncă oarecare. Mai zise că se duce singur la Grant Hall, localul de adunare, dar eu nu mă împăcam cu gândul să-l las să umble singur pe străzi. Ii spusei deci că mă voiu înapoia la ora șapte și jumătate și el îmi făgădui că nu va părăsi Casa breslelor până atunci.

Intr'acestea mă gândeam pe cine l-aș putea lăsa de gardă pe lângă el și mă oprii asupra bătrânului Joe. Joseph Camper — zis „Joe“ — fusese înainte vreme mijlocaș al unei echipe de football din care făcuse parte și fratele meu. Avea niște umeri ca șuncile acelea mari care se văd atârnate într'o mezelărie și te puteai bizui pe el întocmai ca pe un newfoundlandez. Știam că dacă l-aș ruga să vegheze ca nimeni să nu-i facă vreun rău prietenului meu, va prelua sarcina aceasta — deși prietenul acesta al meu nu purta pantaloni, ci un veșmânt larg. Bătrânul Joe nu știe nimic despre religie și sociologie, ci se pricepe doar la football, automobile și prețul de en-gros al hârtiei.

Ii telefonai, apoi ne duserăm la masă și fix la șapte și jumătate mașina noastră opri în fața Casei breslelor. Indată după asta îl văzui venind pe Everett, secretarul lui T. S.

— Mi-am luat libertatea — spuse el pe ton de

scuză — să viu şi eu, gândind că domnul Dulgheru vă spune lucruri importante, pe care vreau să le aştern pe hârtie.

— Foarte drăguţ din partea d-tale — răspunsei eu. — Nici nu ştiam că te interesezi de el.

— Nici eu însumi nu ştiam, totuşi aşa pare să fie. Afară de asta, el mi-a cerut să-l urmez.

Urcarăm la etaj şi-l găsirăm pe Dulgheru aşteptând. Il luai între mine şi Joe, Everett venea în urmă, şi astfel ne îndreptarăm spre Grant Hall.

Mulţi oameni se sgâiră la noi, câţiva se luară chiar după noi, însă nu se produse nicio învălmăşeală. Il introdusei pe profet în local printr'o uşă dosnică şi-l împinsei între culise. Aci se repezi la el o cocoană bătrână şi-i întinse un pamflet împotriva ororilor vivisecţiunii, iar un domn cu barbă albă şi mâni tremurânde îl pofti la o şedinţă spiritistă. Venise şi profetul mătuşii Carolina, autorul „Bibliei eterne", cu veşmintele lui albe, ondulaţii permanente şi tributul de morcovi şi cepe învelite în hârtie de jurnal. Il lăsai pe Dulgheru s'o scoată singur la capăt cu oamenii aceştia, iar eu mă dusei în sală, ca să fac cunoştinţă cu publicul.

Sala era plină până la refuz — să fi fost ca la vreo trei mii de oameni. Observai şi puternice forţe poliţieneşti şi mă întrebam ce anume se va întâmpla. Căci în zilele noastre nu se poate şti niciodată dacă o întrunire publică va putea începe şi cu atât mai puţin dacă va sfârşi cu bine. Totuşi mulţimea rămase liniştită; singurul turburător fu un socialist, care vindea broşuri de propagandă.

O văzui intrând pe Mary Magna, împreună cu o altă actriţă de cinema, Laura Lee, şi doamna T. S. Găsiră locuri şi eu mă uitai să-l descopăr pe regele filmului, pe care-l şi zării la uşă, stând de vorbă cu cineva. Apropiindu-mă de el, recunoscui în tovarăşul lui pe Westerley, secretarul „Asociaţiei comercianţilor şi fa-

bricanților“. Știam pentru ce anume venise domnul acesta acolo: ținea să-l vadă pe noul turburător al ordinei — poate chiar să și dea dispozițiile cuvenite poliției.

N'aveam de gând să ascult convorbirea dintre cei doi, dar fără să vreau prinsei câteva cuvinte — în primul rând pentrucă e cu neputință să nu auzi atunci când vorbește T. S., și apoi, pentrucă îndată după prima frază, uimirea mă făcu să ciulesc urechea.

— Sfinte Dumnezeule, domnule Westerley, de ce adică să dau bani greviștilor? Totul nu-i decât pălăvrăgeală de gazete. Am căutat să-l cunosc pe omul acela pentrucă Mary Magna îmi spusese c'ar fi un tip extraordinar și i-am oferit un contract pentru o mie de dolari. Știi prea bine cum se pricep ziarele să umfle totul.

— Așa dar omul acela nu e prietenul d-tale? întrebă celălalt.

— Asta-i bună! Dar ce, mă împrietenesc eu oare cu orice individ pe care-l angajez, numai pentrucă are o înfățișare mai deosebită?

In clipa aceasta apăru Rankin, unul din directorii lui T. S.

— Am venit să-l ascult și eu pe prietenul d-tale, profetul — zise el.

— Prieten? — exclamă T. S. — Dar cine susține că e prietenul meu?

— Ziarele scriu...

— Ziarele au luat-o razna...

Și acum apăru și unul din greviști, pe care-l cunoscusem la ospătărie, — un tânăr desghețat, și plin de voie bună.

— Ce mai faci, domnule T. S.? strigă el, pe ton amical. — Aud că prietenul nostru Dulgheru va....

— Incetează te rog! — îl întrerupse T. S., iritat. — O fi prietenul d-tale, dar al meu nu e.

Mă apropiai de el:

— Aşa dar te-ai lepădat de trei ori de dânsul, T. S.

— Ce vrei să spui cu asta, Billy?

— De trei ori şi cocoşul n'a cântat nici măcar odată. Omul acela e într'adevăr un profet, T. S.

Regele filmului se prefăcu că nu m'ar pricepe, însă chipul lui deveni stacojiu.

— Ce mai faci, domnule Westerley? îl luai acum pe celălalt în primire. — Cum îţi place d-l T. S. în rolul celui dintâi Papă?

— Dar ce, are de gând să joace? întrebă Westerley, surprins:

—Ia încetează! — strigă Rankin.

Eu însă urmai:

— Il va juca pe Sf. Petru ţinând cheile raiului în mână. Cred că ştii că plănueşte pentru acest Dulgheru un film religios. Poate că d-l Westerley s'ar potrivi pentru rolul... să zicem... lui Pilat din Pont.

— Hahaha! râse secretarul „Asociaţiei comercianţilor şi fabricanţilor". — Asta-i bună! Hahaha! Dă-mi mie numai putinţa să mă apropii de instigatorii aceia şi pun rămăşag cu d-ta că le astup gura.

XXXIII

Preşedintele întrunirii era unul anume Brown, conducătorul consiliului breslelor din oraş. Era un om destul de respectabil, plictisit şi solemn. Cu toate astea nu se împăca nici el cu brutalitatea poliţiei şi băgai de seamă că mulţimea nu aştepta decât prilejul ca să-şi exprime revolta.

Preşedintele prezentă pe conducătorul breslei ospătarilor, un cetăţean solid, pe care l-ai fi putut lua drept un negustor înstărit. El expuse ce se petrecuse în noaptea aceea în faţa restaurantului „Princiar", lămuri cauzele grevei şi zugrăvi vieaţa dindărătul culiselor marilor restaurante.

Eu însumi fusesem adesea la „Princiar", dar nu privisem niciodată îndărătul culiselor, precum nu participasem vreodată nici la o astfel de întrunire şi trebue să mărturisesc că eram năucit de cele ce auzii. Câte mai amestecă oamenii aceia în tocătură! Şi năravul acela al chelnerilor neorganizaţi de a se răzbuna pentru bacşişurile prea mici sau tratamentul prost, scuipând în supa clienţilor respectivi! Brrr!

După cuvântătorul acesta mai vorbiră câţiva sindicalişti, apoi urcă la tribună James, dulgherul religios. Avea un glas aspru, tăios, şi în timp ce vorbea arăta cu degetul spre cei din mulţime. Făcea gesturi disperate, înghiţea adesea în sec şi de fiecare dată mărul lui Adam îi juca în sus şi în jos.

— Vreau să vă cetesc ceva dintr'un ziar — începu

el şi crezui că va veni iar cu chestia aceea cu judecătorul Wollcott.

Dar de data aceasta era vorba de o doamnă Alison Pakenham, una din cocoanele din înalta societate, proprietară a patru pekinezi de rasă, fiecare preţuind şase mii de dolari, şi care cântăresc doar opt uncii — sau poate să fi fost optzeci... nu mai ştiu bine. Căţeluşii aceştia se numesc Fe, Fi, Fo şi Fum, fiecare din ei are un servitor al lui şi toţi patru împreună posedă o limuzină proprie în care ies la plimbare sau pleacă la drum, iar de mâncat mănâncă din farfurii de aur. Asta în timp ce aci sunt adunaţi sute de grevişti flămânzi, cu soţiile lor care flămânzesc şi ele, iar la mii de lucrători din fabrici li se reduc salariile. Vorbitorul cită o cuvântare a lui Algernoon de Wiggs la Camera de Comerţ, în care se spunea că readucerea prosperităţii generale, cu deosebire în agricultură, depinde exclusiv de scăderea salariilor. Şi James, dulgherul, dădu brusc drumul religiozităţii sale, ca de obiceiu:

— „Veniţi acum, voi, bogaţilor, plângeţi şi vă tânguiţi de necazurile care vor să vie asupra voastră! Bogăţia voastră a putrezit şi hainele voastre le-au mâncat moliile. Aurul vostru şi argintul au ruginit şi rugina lor va fi mărturie asupra voastră şi va mânca trupurile voastre ca focul. Strâns-aţi comori pentru zilele cele de apoi. Priviţi plata lucrătorilor care vă muncesc ţarinile; aţi reţinut-o prin înşelăciune şi plângerile secerătorilor au pătruns la urechea Domnului. Desfătatu-v'aţi pe pământ şi v'aţi desmierdat, hrănit-aţi inimile voastre ca în zilele înjunghierii. Aţi osândit şi ucis pe cei drepţi...“

Bătrânul meu prieten Joe, care stătea lângă mine, şopti îngrozit:

— Pentru Dumnezeu, Billy, ce afurisită pălăvrăgeală bolşevică mai e şi asta?

— Tacă-ţi gura, idiotule. Citează din Biblie!

XXXIV

Brown se ridică, în calitatea lui de preşedinte, şi luând cuvântul, spuse:

— Vorbitorul care urmează acum vă este necunoscut, precum şi mie îmi este străin. Nu cunosc convingerile lui, astfel că îmi declin orice răspundere. Totuşi, el e un om care şi-a dovedit dragostea pentru proletariat, nu numai prin cuvinte, ci şi prin fapte extraordinare. E o personalitate puternică şi am dori să aflăm părerea sa faţă de problemele noastre. Vă prezint prin aceasta pe domnul Dulgheru.

Profetul proaspăt venit dela Dumnezeu se ridică dela locul său şi urcă la tribună. Nimeni nu aplaudă, tăcerea generală era un amestec de curiozitate şi uimire. Făptura lui Dulgheru avea ceva sublim într'însa şi mi se păru că un nimb luminos îi înconjura capul. Lucrul acesta era atât de frumos şi interesant încât îi şoptii lui Joe:

— Vezi aureola sfântă?

— Ia încetează, Billy, începi să-ţi pierzi minţile, după cum văd.

Cineva îmi atinse braţul. Era cocoana aceea bătrână cu pamfletul împotriva vivisecţiunii, care se holbă spre tribună şi şopti agitată:

— Vezi nimbul din jurul capului său?

— Aşa dar nu m'am înşelat!

— Da, are coloare purpurie, ceea ce dovedeşte spiritualitate înaltă.

Dulgheru începu să vorbească, liniştit, în felul lui serios şi măsurat:

— Fraţilor!

Aşteptă o clipă, ca şi cum acest singur cuvânt ar fi fost deajuns, ca şi cum toate problemele din lume ar fi fost rezolvate dacă oamenii ar pricepe aşa cum trebue acest cuvânt.

— Fraţilor, după cum spunea preşedintele vostru, eu sunt un străin în lumea voastră. Eu nu pricep maşinile voastre monstruoase şi meşteşugurile voastre încâlcite. Dar eu cunosc sufletele bărbaţilor şi femeilor. Când întâlnesc lăcomie şi trufie, cruzime şi robia cărnii, ele nu se pot ascunde de mine. Am străbătut străzile oraşului vostru şi m'am găsit în faţa unui norod care rătăceşte în Pustie. Copiii mei — înşelaţi, părăsiţi, nemângâiaţi — mai săraci ca oricând atunci când sunteţi bogaţi, mai singuratici atunci când vă strângeţi împreună, mai mândri cu cât sunteţi mai neştiutori — norodul meu, te chem să păşeşti pe drumul mântuirii!

Intinse braţele spre mulţime şi pe trăsăturile lui era atâta speranţă, încât în toată adunarea aceea nu era de sigur nimeni, oricât ar fi fost de închipuit, care să rămâie neturburat.

Profetul ridică mânile şi zise:

— Să ne rugăm!

Inclină capul şi mulţi urmară pilda lui, inconştient. Alţii se uitară la el, stingheriţi: nu ştiau cum trebue să se roage. Iar alţii chicotiră.

— O, Dumnezeule, Tatăl nostru, noi copiii Tăi pierduţi, ne întoarcem înapoi la Tine, dătătorul a tot ce e vieaţă. Iţi aducem prinos prostiile şi poftele noastre, le punem la picioarele tale. Vieaţa pe care o ducem nu ne place. Vrem să fim ceea ce visăm zadarnic de ani îndelungaţi. Nu vrei să ne arăţi calea?

Mânile îi recăzură, ridică iar capul.

— Aceasta-i rugăciunea. Dar răspunsul care e?

S'a spus: cereţi şi vi se va da, căutaţi şi veţi găsi, bateţi şi vi se va deschide. Căci cine cere primeşte, cine caută găseşte, şi celui ce bate i se va deschide. Acestea sunt cuvinte vechi, de mulţi uitate. Ce înseamnă ele? Inseamnă că noi suntem copiii Tatălui nostru şi nu slugile stăpânilor noştri pământeşti. Care om ar face din propriul său copil o slugă? Şi să fie oare omul mai drept decât Creatorul lui?

„Fraţilor, sunteţi flămânzi şi nevoiaşi, iar copiii voştri strigă după pâine. Vă poruncesc eu să-i hrăniţi cu vorbe? Nu. Dar vieaţa omului este plămădită după voinţa omului, şi ceea ce astăzi e din oţel şi piatră a fost la început în gând. Dacă gândurile voastre sunt josnice şi mârşave, lumea va fi o cameră de tortură — dacă gândurile voastre sunt sincere şi mărinimoase, lumea va fi liberă.

„A fost odată un om care avea mult pământ, pe care a clădit fabrici mari şi multe mii de oameni au trudit pentru el, iar dânsul s'a îngrăşat din munca mânilor lor şi în inima lui s'a cuibărit trufia. Şi s'a întâmplat ca lucrătorii lui să se răzvrătească într'o zi, el însă a tocmit alţii, iar aceştia au împuşcat pe lucrători şi atunci cei rămaşi se întoarseră la muncă. Şi stăpânul a grăit: „Lumea e a mea şi nimeni nu se poate ridica împotrivă-mi!" Dar într'o zi se ridică unul dintre lucrători şi râse. Şi râsul său se răspândi, până când toate miile acelea de lucrători râseră şi grăiră: „Râdem la gândul că noi trebue să trudim şi tu strângi roadele muncii noastre". Atunci bogătaşul porunci cetelor sale să-i împuşte pe lucrători. Dar cetele începură să râdă şi ele, şi el nu se putu împotrivi râsului şi grăi: „Să punem capăt acestei nebunii!"

„E vreunul printre voi care să poată spune: sunt vrednic de libertate? Acesta va salva lumea. Eu însă vă spun: Pregătiţi-vă sufletele pentru frăţietate, căci se apropie ceasul, şi e lucru de ruşine dacă vreunul nu e

vrednic de ursita lui. Un om care slujeşte cu trupul poate fi totuşi liber, acela însă care în sufletul lui e sclav, admiră în sufletul său simbolurile stăpânirii şi râvneşte la roadele ei.

„Dar ce sunt aceste roade? Trufie şi fast, lux şi desfrânare precum şi strălucirea puterii. Şi cine din voi poate spune că lucrurile acestea n'ar avea rădăcini în inima lui? Cel care poate susţine asta e cu adevărat mare şi mântuirea lumii va fi fapta voinţei sale“.

XXXV

Vorbitorul tăcu, privirile sale alunecară deasupra tribunei şi oamenilor care stăteau acolo. Apoi grăi iar:

— Voi sunteţi reprezentanţii proletariatului organizat. Eu nu cunosc organizaţia voastră, de aceea vă întreb: de ce v'aţi unit? Aţi făcut-o pentru a urma pilda stăpânilor şi să încătuşaţi pe alţii, cum v'au încătuşat ei pe voi?

Aşteptă răspunsul şi preşedintele, asupra căruia se opriseră privirile sale, strigă:

— Nu!

Strigară şi alţii la fel, iar ascultătorii îşi însuşiră răspunsul şi intonară cu însufleţire:

— Nu, nu!

Dulgheru se întoarse spre ei:

— Atunci spun vouă, nimiciţi în inima voastră şi în inimile fraţilor voştri idolatrizarea lucrurilor josnice care au dat naştere poftei de stăpânire. Când unul adună alimente, vor flămânzi alţii. Nu e rău asta? Şi când o femeie se învăluie în veşminte scumpe, se înfăşoară strâns şi suferă din pricina vanităţii ei, nu e oare lucru nebunesc? Şi dacă e nebunesc, cum o puteţi admira, voi, cărora vă aduce foame şi desnădejde?

„In faţa mea stau tinere muncitoare. Voi, femei, spuneţi-vă înşivă: smulg din degetele mele inelele care sunt făurite din sângele şi lacrimile semenilor mei, şterg de pe faţa mea sulimanurile, dau jos de pe capul

şi pieptul meu penele şi panglicile caraghioase. Cutez să spun adevărul într'o lume de minciuni. Cutez să fiu ceea ce sunt. Cutez să fiu sinceră faţă de bărbaţi şi femei.

„In faţa mea stau tineri muncitori. Vă spun vouă: iubiţi femei cinstite, nu târfe, şi pe acelea care maimuţăresc târfele. Nu admiraţi femeile trândave ale clasei stăpânitoare, nici pe acelea care le imită şi prin asta le slăvesc. Nu admiraţi mădulare leneşe şi buze vopsite şi semnele trufiei şi vanităţii, care vă înrobesc.

„Un copac se cunoaşte după roadele sale, iar stăpânii se recunosc după vieaţa pe care o pregătesc slugilor lor. Se recunosc după mizerie şi lipsă de lucru, după molimă şi foamete, după războaie şi măcelărirea poporului. Osânda să fie rostită asupra lor.

„Aţi auzit spunându-se: Fiecare pentru sine şi puţin îmi pasă de cel ce vine după mine. Eu însă vă spun: Dacă un om nu munceşte, atunci să rabde de foame, dacă nu slujeşte, să fie pentru voi ca un criminal. Căci dacă unul trândăveşte, asta e o dovadă că un altul a fost jefuit, şi dacă unul se făleşte cu bogăţia lui, atunci şi-a umplut stomacul cu carnea fraţilor săi. Intr'adevăr, acela care trăieşte bine în timp ce alţii flămânzesc, e vinovat de crimă, şi acela care dispreţueşte pe semenii săi, făptueşte un păcat care nu poate fi iertat. Acela care trăieşte pentru propria sa fală, e un lup sângeros şi răzbunarea îl va urmări şi-l va culca la pământ, dar acela care iubeşte dreptatea şi îndurarea şi se strădueşte pentru ele, sălăşlueşte la pieptul tatălui meu.

„Să nu vă închipuiţi că eu am venit ca să vă aduc tihnă şi trândăvie; eu aduc lumii luptă şi nelinişte. Căci vremea muceniciei se apropie şi numai dela tatăl meu puteţi căpăta puterea de a îndura încercările. Acum sunteţi flămânzi, dar veţi fi şi mai flămânzi; acum sunteţi încarceraţi în fabrici şi ateliere, dar veţi lâncezi în temniţe; acum sunteţi bătuţi cu bice, dar veţi fi bătuţi

cu ghioage, gloanțe vor sfârteca carnea voastră, foc va arde mădularele voastre, gaze vor otrăvi plămânii voștri — asta e stăpânirea lumii. Eu însă vă spun vouă, rămâneți neclintiți în inima voastră și nimeni nu va fi în stare să vă înfrângă, căci în inima omului stă trecutul și viitorul și nu există decât o singură forță: iubirea.

„Voi spuneți: lumea e ticăloasă și oamenii sunt răi, — de ce să mor pentru ei? O, scepticilor, câți au murit până acum înaintea voastră ;vreți să înșelați omenirea? Dacă e ca bunătatea să coboare în lume, cineva trebue să facă începutul: cine vrea să-l facă împreună cu mine?

„Fraților, am venit ca să vă călăuzesc pe drumul dreptății. Vă rog să mă urmați, nu cu patimă și oarbă întărîtare, ci ca oameni a căror inimă este tare și care vor să slujească. Căci lesnicioasă e calea egoismului și anevoioasă aceea a dreptății. Totuși, vor apuca unii pe ea și numărul lor va spori, căci vieața oamenilor e cu neputință de îndurat și spiritul trebue să se nască din nou. Gândiți-vă la solia mea; eu vă voiu vorbi din nou și legea mea vă va ademeni. Puterile lumii au un sfârșit, dar bunăvoința este nemuritoare, și mai ușor îi este trupului să scape de umbra lui, decât omenirii să se lipsească de frăția".

El tăcu din nou și acum se întâmplă ceva ciudat: jumătate din ascultători se ridicară în picioare, strigând:

— Mai departe! Mai departe!

De două ori încercă Dulgheru să se așeze jos, dar și ei continuară să strige:

— Mai departe! Mai departe!

Atunci el grăi:

— Fraților, asta nu e întrunirea mea, mai sunt și alți cuvântători...

— Noi pe tine vrem să te auzim!

Și el răspunse:

— Trebue să vă sfătuiţi cu privire la chestiuni politice şi conducătorii voştri au de vorbit cu voi. Dar mâine vă voiu cuvânta iarăşi. Mi s'a spus că e îngăduit în oraşul vostru să se ţie cuvântări dumineca pe stradă. Mâine mă voiu duce la biserică, pentru a vedea cum vă închinaţi voi tatălui meu în acest oraş cu multă prostime, iar la amiază am de gând să ţiu o adunare în colţul dintre Fifth-Avenue şi Western-City-street, şi dacă vă îndeamnă inima, mă veţi putea auzi acolo. Acum însă vă rog să mă iertaţi, căci sunt ostenit.

Rămase o clipă nemişcat şi văzui că, deşi vorbise încet şi nu făcuse gesturi bătăioase, ochii lui erau întunecaţi şi înfundaţi în orbite de sfârşeală, iar fruntea îi era acoperită de sudoare.

Părăsi tribuna şi bătrânul Joe împreună cu mine venirăm repede lângă el. Stătea alături de Korwsky, croitoraşul rus pe al cărui copil îl lecuise, şi care acum îl ruga să petreacă noaptea la el; un prieten al său era cu căruţa afară şi-l va duce acolo. Il întrebai pe Dulgheru la care biserică va merge a doua zi şi, spre uimirea mea, el răspunse:

— La biserica Sf. Bartolomeu.

Ii făgăduii că voiu fi şi eu acolo, apoi pornii acasă împreună cu Joe.

— Ei? Cum îţi place — îl întrebai pe acesta.

Mijlocaşul rămase tăcut câtva timp, apoi răspunse:

— Ştii, Billy, mă gândesc că ducem într'adevăr o vieaţă fără rost.

Acesta era cel dintâiu semn pe care-l surprinsesem la Joe, că avea într'adevăr un suflet.

— Dar pentru ce? îl întrebai. — Tu vinzi hârtie şi asta e doar folositor.

— Drept să-ţi spun, nu ştiu. Vezi şi tu ce e tipărit pe ea: în cea mai mare parte reclamă şi înşelăciune. De altminteri, am observat şi eu mai târziu nimbul acela. Se vede că încep să-mi pierd şi eu minţile.

XXXVI

Cel dintâiu lucru pe care-l făcui a doua zi dimineață, duminică, fu să iau în mână „Western-City-Times", și văzui că Dulgheru bătuse recordul: pe tot latul paginei întâia se lăfăia un titlu, cu litere de-o schioapă:

„PROFETUL IN ORAȘ! EL VINDECĂ BOLNAVI. TUNĂ ȘI FULGERĂ IMPOTRIVA BOGAȚILOR, SUSȚINE CĂ AMERICA AR FI O ȚARĂ DE GLOATE ȘI SE LANSEAZĂ INTR'UN TORENT DE AȚÂȚĂRI ROȘII".

Urma apoi pe o jumătate de pagină un reportaj despre felul cum își petrecuse Dulgheru ziua în Western City, pe care o începuse cu o cuvântare bolșevică în fața croitorilor greviști. După aceea se dusese în cartierul evreiesc și întâlnind acolo o femeie care înjura pe un măcelar speculant, ținuse o cuvântare, ațâțând masele, astfel că poliția fusese nevoită să intervie. De acolo Dulgheru a mers la Casa breslelor, unde s'a prezentat reporterilor drept un profet proaspăt sosit dela Dumnezeu, având de predat o solie „Țării gloatelor". După aceea a tămăduit un copil bolnav — scenă care a fost iscusit aranjată tocmai în fața unui aparat fotografic. „Times" nu susținea chiar pe față că totul fusese o reclamă cinematografică, dar descria lucrurile în așa fel, încât asta se putea ceti printre rânduri. Pe

de altă parte, lăsa uşor să se ghicească, cum că T. S. pusese la cale totul, şi-şi bătea joc de Mary Magna care-şi amanetase bijuteriile false. Ziarul mai publica şi fotografia luată la lumina de magneziu, precum şi încă una, care-l înfăţişa pe Dulgheru mergând pe stradă, urmat de mulţime.

Apoi venea punctul culminant: cuvântarea aţâţătoare dela Grant Hall. James, dulgherul acela ţâcnit, se lansase în insulte violente şi provocări nebuneşti la adresa bogaţilor, iar noul profet întărâtase şi mai mult poporul. Ziarul publica chiar şi citate, ca de pildă: „Să nu vă închipuiţi că eu am venit să vă aduc tihnă şi trândăvie: eu aduc lumii luptă şi nelinişte". Cetii în grabă articolul de fond, care bătea la ochi prin literele uriaşe ale titlului:

„O BLASFEMIE INFAMĂ"

Poate că şi în oraşul dv. există un „Times", aşa că veţi recunoaşte cu uşurinţă stilul:

„Ieri i s'a oferit oraşului nostru un spectacol, a cărui strigătoare, neruşinată şi neîntrecută blasfemie întrece fantesia cea mai sălbatică a unui diavol.

„Ce anume a fost acest spectacol?

„Un producător de filme, mânat de oarbă şi — vrem să nădăjduim — nechizbuită lăcomie de câştig, aduce în mijlocul nostru un presupus „Profet", care în veşmintele sale maimuţăreşte făptura aceea, al cărei nume nu-l putem rosti, din respect pentru religie. El aduce printre noi fiinţa aceasta josnică şi depravantă, care se recomandă ziarelor drept „proaspăt sosit dela Dumnezeu", o pune să rostească fraze pline de veninul invidiei.

Ziarul nostru publică o fotografie a acestei infamii de necrezut. Cerem scuze cetitorilor, dacă sprijinim în

felul acesta planurile vânătorilor de glorie; totuşi numai astfel este cu putinţă să relevăm insulta ruşinoasă ce se aduce decenţei şi să împiedecăm alte atacuri îndreptate asupra celor sfinte. Se pare că acest „Dulgheru“ — notaţi ce nume sacru şi-a ales — urmează să devie stea de cinema, cea mai proaspătă sensaţie printre păpuşile cinematografice, şi publicul american va trebui să plătească pentru a vedea cum imaginile sfinte sunt schimonosite de un veritabil „Profet“ şi „Făcător de minuni“.

„Credem că nu ne înşelăm exprimându-ne credinţa că cetăţenii iubitori de ordine şi patrioţi ai oraşului nostru, vor găsi mijloacele potrivite să strivească năpârcile acestea, înainte ca ele să fi otrăvit aerul pe care-l respirăm“.

XXXVII

După ce cetisem asta luai în mână „Examiner". „Examiner"-ul nostru se preocupă mai puțin de chestiuni morale, pe el îl interesează doar tirajul. De aceea pune accentul pe sensațional, și cu deosebire pe „chestiuni de inimă", sub care el înțelege chestiunile în legătură cu sexualitatea. Și în această întâmplare găsise ceea ce dorise — lucru pe care-l dovedea însuși titlul:

„O REGINĂ A FILMULUI IȘI VINDE BIJUTERIILE PENTRU A DA PROFETULUI BANII LUAȚI PE ELE"

Urma apoi o descriere, pe al cărei prim plan stătea Mary Magna, în timp ce T. S. și eu alcătuiam planul al doilea.

Reporterul descoperise familia mexicană la care petrecuse Dulgheru noaptea și zugrăvea în colori vii cum profetul se rugase pentru Mary și o convertise la o vieață virtuoasă. Zeița milioanelor de dolari va apare de acum încolo exclusiv în filme religioase? se întreba „Examiner". Deoarece Mary păstrase tăcere asupra acestui punct, ziarul publica fotografiile ei în rolurile cele mai cutezătoare, cum ar fi de pildă în Salomeea după ce lepădase al șaptelea văl. Și alături... poza lui Dulgheru! Se putea „sensație" mai mare?

Telefonul țârâi și în aparat auzii glasul furios al lui T. S. Puțin îi păsa ce scria „Examiner", — dimpo-

trivă, asta era o reclamă bună; dar pe „Times“ îl va da în judecată, cerându-i despăgubiri un milion de dolari, iar eu trebuia să depun mărturie că nu el îl îndemnase pe Dulgheru să întreprindă acele vindecări miraculoase. Eram dispus să fac aceasta? mă întrebă regele filmului.

Apoi începu să se scuze pentru trădarea sa față de Dulgheru. Tocmai acum se găsea într'o situație mai mult decât penibilă și cei din Wall-street l-ar putea culca la pământ. Apoi îmi aduse la cunoștință ceva ciudat: în seara după întrunirea aceea, secretarul său, tânărul Everett, venise la dânsul și-l rugase să-i dea un concediu de câteva luni, renunțând la leafă; Dulgheru îl interesa atât de mult, zicea el, încât vroia să-l urmeze și să-l ajute în misiunea sa.

— Știi, Billy — spuse glasul în aparat — eram atât de uimit încât m'ai fi putut răsturna cu un fulg. Tânărul acesta era totdeauna liniștit și chibzuit și un bun om de afaceri. „Dar ce ai de gând să faci?“ l-am întrebat. „Să învăț dela domnul Dulgheru“, mi-a răspuns el. — „Ce vrei să înveți dela el?“ — „Să deviu un om mai bun“. Tăcu o clipă, apoi urmă: „Domnule T. S., el *mi-a poruncit* să-l urmez“. Ei, ce spui de asta?

— D-ta ce-ai răspuns?

— Ce era să fac? Vroiam să-i interzic, dar până la urmă i-am spus că poate pleca și să se întoarcă înainte de a-și fi pierdut iscusința în afaceri.

Mă îmbrăcai, îmbucai ceva în grabă și plecai spre biserica Sf. Bartolomeu.

Era o zi senină și însorită de Noemvrie, caldă ca în toiul verii, și-mi făcea plăcere totdeauna dumineca să privesc șirurile de domni și doamne cu maniere atât de distinse, îmbrăcați și sclivisiți ca într'o vitrină, care răspândesc în jurul lor numai pace și bună stare. Ah, simțimântul acesta minunat al tihnei: „Dumnezeu e în

cer, toate-s bune pe pământ". Ce contrast izbitor față de Casa breslelor!

O clipă începui să mă îndoiesc în privința lui Dulgheru: într'adevăr, cocoanele acestea cu pălăriile lor frumoase, cu rochiile lor roze și liliachii, cu parfumul îmbătător pe care-l răspândeau — într'adevăr, ele trebue să fie niște produse ale vieții mai de preț decât femeile acelea trudite și prost îmbrăcate. Fără îndoială că e mai bine să fii vesel, curat și amabil, decât trist, necăjit, bolnav și arțăgos. Mă simții deodată cuprins de o râvnire sălbatică, pur animală, după vieața aceasta de tihnă și frumusețe. Ce importanță are dacă cetele acelea de greviști murdari și mohorîți sunt nevoiți să-mi spele rufele și să-mi deretece prin casă! Principalul e ca eu să fiu curat și îngrijit.

Salutai câteva doamne elegante și pe însoțitorii lor cu jobene lucioase și mănuși glacé, apoi intrai în frumoasa biserică, unde privii spre fereastra de deasupra altarului. Și... ce să vezi!: acolo stătea Dulgheru!

Vă rog să mă credeți că priveliștea aceasta mă ului. El stătea acolo pe vitraliu, exact așa cum stătuse totdeauna, și avui deodată impresia că mă trezesc dintr'un vis. Imi spusei că nu existase niciun profet „proaspăt venit dela Dumnezeu", nicio întrunire la Grant Hall, niciun articol de fond în „Times". Iată însă că auzii lângă mine un glas:

— Billy, ce poznă ai pus iar la cale?

Era mătușa mea Carolina și când o întrebai ce vroia să creadă cu asta, ea răspunse:

— E vorba de acea fioroasă poveste cu profetul... numele tău e în toate gazetele.

Știam acum că lucrurile erau totuși adevărate și alături de scumpa mea mătușică pornii prin biserică, până la banca unde ședea cealaltă mătușă a mea, tanti Jenny, cu cele două lungane de fete ale ei, care de fiecare dată când le vedeam crescuseră cu încă o bucată.

Tot acolo dădui şi de unchiul Timothy, tutorele meu, faţă de care aveam oarecare respect.

Fui nevoit acum să ascult imputări rostite în şoaptă, căci primul principiu al familiei mele era de „a nu intra în gura gazetelor“. Le spusei că nu era vina mea că fusesem atacat de mulţime şi nici că Dulgheru dăduse peste mine şi mă vindecase. Cum aş fi putut să nu mă arăt recunoscător faţă de binefăcătorul meu?

Unchiul Timothy fu nespus de uimit, căci el crezuse în povestea din „Times“, că totul era reclamă cinematografică. In Western City toată lumea spune că nu crede o iotă din ceea ce scrie „Times“, însă toţi cred totuşi, căci în ceva trebue să creadă. Şi ce altceva au în care ar putea crede?

Imi frământam mintea să aflu ce-i cu imaginea de deasupra altarului. Fireşte că trebuiseră s'o înlocuiască. Mă întrebam cine l-o fi descoperit pe Algernoon de Wiggs în fereastră? Ştia oare el cine-i jucase acest renghiu?

Il căutai cu privirea pe bătrânul Peter Dexter, directorul Trustului cu acelaşi nume, şi-l descoperii stând în banca sa, ghemuit, înfofolit, cu chelia lucioasă. Şi Stuyvesant Gunning dela „Fidelity National“, şi toţi ceilalţi erau acolo — marii financiari ai oraşului, stâlpii ordinei şi legii. Un mucalit spusese cândva că îndată după o slujbă divină s'ar putea ţine un consiliu directorial în biserica Sf. Bartolomeu.

Acordurile orgei se întăriră, corul înveşmântat în alb îşi făcu intrarea, ţinând cruci de aur în mână, urmat fiind de Prea Cuvioşia Sa Dr. Lettuce-Spray, proaspăt ras, bine hrănit şi frumos, cu privirea cucernic îndreptată spre pământ. Corul intonă cu însufleţire cel mai ortodox dintre corale:

„A bisericii cea mai adevărată temelie
E Iisus Hristos, Domnul ei“.

Ştiţi şi d-v că slujba divină e frumoasă şi solemnă; de copil învăţasem s'o iubesc şi s'o preţuesc, şi aşa ceva nu se uită. Motivul dominant este ordine şi demnitate, îmbinate cu vraja simţurilor. Fiecare îşi cunoaşte precis rolul, totul se mişcă lin, ca o maşină bine unsă.

Ingenunchiai şi mă rugai, apoi rămăsei liniştit, ascultând acordurile orgei. După aceea mă ridicai şi cântai. Asta ţinu cam vreo trei sferturi de ceas. In cele din urmă fu intonat coralul care precede totdeauna predica, pe care-l cântarăm cu toţii, cu glas tare şi solemn:

„Fiul Domnului porneşte la luptă,
Coroana s'o cucerească;
Ca sângele roşu flutură steagu-i în vânt,
Cine-l urmează în luptă?“

In timp ce se cânta ultima strofă, Prea Cuvioşia Sa Lettuce-Spray urcă încetişor pe amvon. După ce corul rostise „Amin“, el ridică mânile în semn de rugăciune, şi în această clipă solemnă îl văzui pe Dulgheru păşind prin biserică.

XXXVIII

Se vede că ştia bine încotro vroia să meargă, şi păşea atât de repede, încât ajunse pe treptele altarului şi privea de acolo în jos spre credincioşi, încă înainte ca cineva să fi observat ce se petrece. Auzii un murmur de uimire: semăna atât de bine cu figura pictată de deasupra capului său, încât n'ai fi putut spune care din cele două era pictură şi care fiinţa în carne şi oase. Pastorul stătea pe amvon cu gura larg căscată şi se holba la el ca la o fantomă.

Profetul întinse braţele şi cu două degete ale mânii arătă ameninţător spre public. Aspru şi poruncitor răsună glasul său, când rosti:

— Puneţi capăt acestei batjocuri! Ce faceţi cu numele meu?

Şi arătând cu mâna în sus:

— Mă răstigniţi pe sticlă zugrăvită!

Murmure se auziră în biserică, cele dintâi semne ale unei furtuni.

— Oh! Ruşine! Blasfemie!

— Blasfemie? exclamă Dulgheru. — Nu stă oare scris că Dumnezeu nu sălăşlueşte în temple care sunt ridicate de mâni omeneşti? Aţi clădit un templu lui Mammon şi într'însul pângăriţi numele tatălui meu.

Furtuna se înteţi.

— Asta-i ceva ne mai auzit! strigă unchiul meu Timothy.

Iar Prea Cuvioşia Sa Lettuce-Spray îşi regăsi şi el glasul:

— Domnule, oricine ai fi d-ta, te rog să părăseşti biserica!

Dulgheru se întoarse spre dânsul:

— Cutezi să-mi porunceşti mie? D-ta, care i-ai adus pe zarafi în casa tatălui meu?

Şi întorcându-se brusc spre enoriaşi, strigă cu voce tremurătoare de furie:

— Algernoon de Wiggs, ridică-te!

Oricât ar părea de ciudat, bancherul se ridică totuşi în banca sa. Nu ştiu dacă făcuse asta vrăjit de majestatea lui Dulgheru, sau pentrucă avea de gând să se năpustească la el şi să-l dea afară — fapt e că chipul marelui bancher era roşu ca focul.

Şi din nou profetul arătă cu degetul către alţi enoriaşi şi zise:

— Peter Dexter, ridică-te!

Tremurând şi murmurând cuvinte fără înţeles, de care nu se putea şti dacă erau o scuză sau un protest, directorul trustului care-i purta numele se ridică.

— Stuyvesant-Gunning, ridică-te!

Şi directorul lui „Fidelity-National“ se supuse, ca un mieluşel.

Probabil că Dulgheru avea de gând să strige întreaga listă a directorilor, dar se opri în clipa când un bărbat înalt, înveşmântat în alb, se apropie de el şi-l luă de braţ. Era tânărul Sidney Simpkinson, vicarul.

— Te rog să părăseşti casa Domnului! porunci dânsul.

Dulgheru se uită la el şi grăi:

— Stă scris: Să nu iei în deşert numele Domnului, căci Domnul nu va cruţa pe acela care ia în deşert numele său.

Tânărul Simpkinson nu mai pierdu vremea cu vorba. El e un adept a ceea ce se numeşte „creştinism

musculos“ şi face antrenament de baseball. Il văzui petrecându-şi braţele viguroase în jurul lui Dulgheru, pe care-l ridică şi-l târî în jos pe treptele altarului şi apoi prin biserică. In timp ce era târît astfel, profetul strigă:

— Stă scris: Casa mea e o casă de rugăciune; voi însă aţi făcut din ea o ascunzătoare de tâlhari. Acela care fură puţin e numit pungaş de buzunare, cine însă fură mult e numit stâlp al bisericii. Adevărul e că acela care îl jefueşte pe muncitor de roadele muncii sale e mai primejdios decât tâlharul de drumul mare, iar acela care jefueşte întreg Statul şi puterile cârmuirii e tatăl tuturor hoţilor.

Intr'acestea dânsul fusese târît până pe la jumătatea bisericii şi atunci se întâmplă ceva neaşteptat. Neobservaţi de nimeni se adunaseră în biserică şi un număr din adepţii lui Dulgheru, care văzând cum e tratat acesta, strigară:

— Huo! Huo!

Printre aceşti oameni băgai de seamă că se află şi tânărul Everett, secretarul lui T. S., precum şi Korwsky, secretarul breslei croitorilor. Apoi văzui pe unul aruncându-se asupra lui Everett şi lovindu-l peste faţă. Alţi doi se năpustiră asupra Rusului şi-l trântiră la pământ.

Fără să vreau sării şi eu în picioare şi strigai:

— Huo! Huo!

Vrui să dau buzna din bancă, dar pentru asta trebuia să trec pe dinaintea unchiului Timothy, şi acesta nu vroia să mă lase să mă dau în spectacol. El îşi petrecu braţele în jurul meu, mă ţinu strâns, şi dat fiind că făcea parte dintre cei mai buni jucători de golf din Western City, nu izbutii să mă desfac din îmbrăţişarea lui. Asta nu mă împiedecă însă ca în timp ce mă luptam cu el, să răcnesc neîncetat:

— Huo! Huo!

— Ţine-ţi gura şi stai jos, idiotule! se răsti el la mine.

Mătuşa Carolina, plângând, mă ţinea de pulpana hainei, în timp ce mătuşa Jennie era gata să leşine.

Dar lupta era aproape de sfârşit. Enoriaşii masculini ai parohiei înhăţară pe cei şase intruşi şi-i svârliră afară. Câţiva se postară în faţa uşii, ca să nu mai lase pe nimeni să intre.

Mă prăbuşii înapoi pe locul meu şi unchiul Timothy mă ţinu strâns cu amândouă mânile, pentru ca nu cumva să încalec peste mătuşile Carolina şi Jennie, şi să mă liberez astfel.

In tot timpul acesta Prea Cuvioşia Sa Lettuce-Spray stătuse pe amvon. Acum, când ordinea era restabilită, el rosti cu acel calm conştient al omului care se simte stăpân pe orice situaţie:

— Să continuăm slujba divină!

Deschise portmoneul, aşeză în faţa sa manuscrisul şi cuvântă:

— Textul nostru este extras din al cincilea capitol al Evangheliei lui Matei, versetul 39—40: „Eu însă vă spun vouă să nu staţi împotriva celui rău; iar celui care te loveşte peste obrazul drept, întoarce-i şi pe celălalt. Iar celui ce voieşte să se judece cu tine şi să-ţi ia haina, dă-i şi paltonul“.

XXXIX

Stătui nemişcat în tot timpul predicii şi a restului slujbei religioase. Unchiul meu continuă să mă reţie şi mai departe, să mă admonesteze, să-mi dea tot felul de sfaturi, dar nu mai folosi forţa, şi aceasta era singurul lucru care m'ar fi putut împiedeca să plec.

Ajuns la uşă întrebai pe unul din dascăli ce se făcuse cu profetul; mă temeam să nu-l fi dus la închisoare. Răspunsul însă fu că „banda" se retrăsese, luând cu ea răniţii pe care-i avusese.

Alergai cât putui până acolo unde aştepta maşina mea, şi peste zece minute mă aflam la colţul străzii Western City, unde îşi propusese să vorbească Dulgheru.

Ziarele nu publicaseră nimic despre adunarea plănuită şi nu ştiau de ea decât aceia care fuseseră la Grant Hall. Dar se părea că aceştia înştiinţaseră pe cunoscuţii lor şi toţi care aflaseră erau acum acolo. Strada era înţesată de lume şi pe un car stătea cocoţat Dulgheru, ţinând o cuvântare.

Era cu neputinţă să-ţi croieşti drum prin mulţime. Din fericire, îmi amintii de o străduţă lăturalnică, la care puteai ajunge printr'un hotel de mâna doua. Cu oarecâre sforţare izbutii să capăt dela directorul hotelului îngăduinţa să mă alăturez la pasagerii săi, care urmăreau cele ce se petreceau în stradă, dela ferestrele etajului al doilea.

Pe fundul căruței îl văzui șezând pe Everett, care avea fața plină de sânge. Aflai mai târziu că se alesese cu trei dinți scoși și cu osul nasal fracturat. Cu toate acestea, urma să stenografieze liniștit cuvântarea profetului. Tot el îmi povesti după aceea că notase și cuvintele rostite de Dulgheru în biserică.

— Cred că nu va trăi prea mult — îmi spuse dânsul, — și când îl vor fi curățat din drum, fiecare din cuvintele sale va avea mare preț. In orice caz, nu vreau să las să se piardă niciunul din ele.

Il văzui și pe Korwski șezând în căruță. Bietul de el era cotonogit rău. Alți doi bărbați, pe care nu-i cunoșteam, stăteau ghemuiți alături, cu fețele însângerate și sdrelite.

După ce aruncasem o privire asupra tuturor acestor amănunte, începui să ascult cu luare aminte cuvintele lui Dulgheru.

Vorbea despre biserică și despre aceia care frecventează bisericile. Abia mai târziu îmi dădu în gând că această cuvântare a lui nu era, de fapt, decât o versiune modernă a capitolului 23 din Evanghelia lui Matei, raportată la condițiunile și stările de azi. Totuși, nu bănuiam asta atunci când ascultam cuvântarea, crezând că e vorba doar de un atac furibund împotriva societății de azi. Pasagerii hotelului erau revoltați la culme și cred că dacă teama pe care le-o însufla mulțimea n'ar fi fost atât de mare, ar fi svârlit în vorbitor cu tot ce le-ar fi căzut în mână.

Dulgheru spunea:

— Teologi, învățați și laici cucernici umplu bisericile trândavilor, și lucrul ar fi în cea mai bună ordine, dacă predicile lor ar fi ascultate; nu urmați însă niciodată faptele acestor oameni, căci ei înșiși nu îndeplinesc ceea ce vestesc. Cu poveri grele ca plumbul încarcă ei spinarea muncitorului, în timp ce ei înșiși nu mișcă niciun deget pentru a purta poveri, — tot ce fac se

întâmplă doar de dragul faţadei. In zilele de duminecă poartă redingote şi jobene, stau la banchetele oficiale şi în biserici cele mai bune scaune sunt ale lor. Toate faptele lor sunt trâmbiţate în ziare, care-i numesc cetăţeni de frunte şi stâlpi ai bisericii. Nu lăsaţi niciodată să fiţi numiţi cetăţeni de frunte, prietenii mei, — singurul om care are drept la vieaţă este acela care produce ceva. (Aplauze). Căci cine se înalţă el însuşi, se înjoseşte, şi cine se înjoseşte el însuşi, acela se înalţă.

„Vai vouă, cărturari, catolici, făţarnicilor! Voi cei care închideţi omului împărăţia cerurilor. Voi nu intraţi în ea iar pe cei care vor să intre nu-i lăsaţi. Vai vouă, cărturarilor, presbiterieni, făţarnicilor! Voi care sărăciţi casele văduvelor şi mai şi înălţaţi rugăciuni cu prilejul acesta. Pentru asta veţi fi cu atât mai afurisiţi. Vai vouă, cărturari, metodişti, făţarnicilor! Voi trimiteţi misionari în Africa pentru ca să convertiţi un păgân, şi când a fost convertit faceţi din el un copil al iadului, de două ori mai păcătos decât sunteţi voi. (Aplauze). Vai vouă, conducători orbiţi de învăţăturile voastre migăloase, cu transsubstantaţiunea şi consubstantaţiunea şi toată înşelătoria voastră; voi nerozilor şi orbilor! Vai vouă, cărturari, episcopali, făţarnici! Căci voi puneţi cecurile voastre în cutia milelor, dar adevăratele lucruri însemnate ale Bibliei, cum ar fi dreptatea, caritatea şi credinţa în bunătate, — pe acestea le dispreţuiţi. Vai vouă, conducători orbiţi, care sunteţi musculiţe dar înghiţiţi cămile! (Râsete). Vai vouă, cărturari, anglicani, făţarnici! Căci vă îmbrăcaţi în veşminte fără cusur, care sunt ţinute curate prin munca femeilor slabe, dar înăuntrul vostru sunteţi plini de râvniri de jecmăneală şi îmbuibare! Voi bărbaţi orbi ai „Bisericii înalte", curăţiţi-vă mai întâi inimile, pentru ca veşmintele pe care le purtaţi să fie cu adevărat mărturia curăţeniei voastre! Vai vouă, cărturari,

baptişti, făţarnici! Căci semănaţi cu mormintele împodobite, care pe dinafară arată frumoase, dar înăuntru sunt pline de oseminte de cadavre şi putreziciune. Aşa sunteţi voi, pe dinafară păreţi cucernici în faţa oamenilor, dar pe dinăuntru sunteţi plini de ipocrizie şi păcate. (Aplauze). Vai vouă, cărturari, unitarieni, făţarnici! Căci voi ridicaţi statui pentru reformiştii morţi şi încununaţi mormintele mucenicilor de mult răposaţi. Voi spuneţi, că dacă am fi trăit în zilele acelea, n'am fi ajutat la uciderea acestor oameni buni. De aceea ar trebui să ştiţi cum să vă purtaţi cu noi astăzi. (Râsete). Dar voi suneţi urmaşii acelora care i-au ucis pe oamenii buni de odinioară, de aceea ne ucideţi şi pe noi. Voi şerpi, năpârci ce sunteţi! Cum vreţi să scăpaţi de afurisenia iadului?“

XL

Când sfârşi, chipul lui Dulgheru era palid şi acoperit de sudoare. Dar mulţimea nu vroia totuşi să-l lase să plece. Câţiva ţineau să ştie de ce spunea el că venea dela Dumnezeu, — alţii întrebară dacă credea în religia creştină, alţii, iarăşi, vrură să afle părerea lui asupra situaţiei politice şi dacă credea într'adevăr că capitaliştii se vor supune de bună voie unei noi orânduiri. Unul care văzuse la ospătăria greviştilor că Dulgheru mâncase carne în supă, întrebă dacă asta nu este un „act de violenţă“ faţă de semeni. Bătrânul spiritist era şi el acolo şi puse întrebarea dacă morţii supravieţuesc, şi dacă da, unde se află ei?

Fu adus apoi un bolnav care vroia să fie lecuit, şi alţi infirmi înconjurară şi ei carul, încercând să atingă veşmintele profetului. După câteva ceasuri el spuse că nu mai putea... era sfârşit de oboseală. Nu se ştia însă cum va trece căruţa prin înghesuiala aceea şi vizitiul strigă oamenilor să facă loc.

Părăsii hotelul, urcai în maşină şi urmai carul la oarecare distanţă. Neştiind încotro se va îndrepta Dulgheru, nu puteam face altceva decât să-l urmez — un biet şi neînsemnat tânăr bogătaş, singur într'un automobil mare, nebăgat în seamă de nimeni.

Carul se îndreptă spre închisoarea oraşului. Asta mă speriă puţin, căci oricum mă temeam că prietenii mei ar putea fi arestaţi în orice moment în urma cererii

bisericii. Dar pe Dulgheru lucrul nu părea să-l îngrijoreze câtuşi de puţin. El vroia să-i viziteze pe greviştii arestaţi în faţa restaurantului „Princiar".

Ajuns la închisoare, stătu cu alţi câţiva înaintea marei porţi ferecate, cerând să fie lăsat să intre. O mulţime încremenită de uimire se adună cât ai bate din palme. Observam scena şi în capul meu sbârnâiau cuvinte pe care le învăţasem în copilărie: „Am fost bolnav, şi voi m'aţi vizitat. Am fost întemniţat, şi voi aţi venit la mine".

Se părea însă că dumineca nu era zi de vizită la închisoare şi micul grup fu îndepărtat. In timp ce urcau înapoi în căruţă, ieşiră din temniţă doi vlăjgani, pe care-i puteai recunoaşte lesne că erau poliţişti în civil.

— De ce nu-l lăsaţi să intre? strigă un glas din mulţime.

Unul din poliţişti răspunse, batjocoritor:

— N'aveţi nicio grijă, curând de tot va fi înăuntru.

Carul se puse încet în mişcare; era un vehicul cu un singur cal, şi, cum aflai mai târziu, aparţinea unui compatriot al lui Korwski. Omul acesta, căruia îi zicea Simon Carlin, îşi câştiga existenţa transportând pachete şi mărfuri prin vecinătate. Acum însă era atât de vrăjit de Dulgheru încât lăsase baltă afacerea, pentru a-l putea plimba pe profet. Pomenesc de lucrul acesta pentrucă a doua zi ziarele găsiră prilej să-şi ›ată joc, spunând că pseudo-sfântul umbla prin oraş într'o căruţă hodorogită, trasă de o gloabă bătrână şi deşălată.

Căruţa se îndreptă spre un cartier sărăcăcios şi opri într'o stradă al cărei nume nu-l cunoşteam, în faţa bordeiului unui lucrător. Aci locuia James, dulgherul. Pe trepte stăteau soţia sa, o jumătate duzină de copii, bătrânii lui părinţi şi încă vreo câţiva oameni. Mulţi urmaseră căruţa şi din toate părţile dădeau acum nă-

vală cetăţeni, rugându-l pe profet să le vorbească, să le vindece bolnavii. Făcea impresia că toată vieaţa lui ar fi alcătuită din aceste două activităţi, căci nu fu în stare să refuze rugăminţile. Până la urmă spuse totuşi că simţea nevoia să se odihnească puţintel şi intră în casă. James rămase de pază la uşă, iar eu şedeam în maşină, aşteptând să se împrăştie mulţimea. N'aveam niciun drept să cer să fiu lăsat să intru, însă James păru să se bucure văzându-mă şi îngădui să mă alăturez grupului care se adunase în locuinţa lui.

Acolo îl întâlnii şi pe Everett. Sângele îi fusese spălat de pe faţă, dar nu izbutise să-şi puie la loc dinţii lipsă şi nici să vindece tumoarea aceea umflată care fusese înanite buza superioară şi nasul. Era acolo şi Korwsky, care acum se putea ţine pe picioare şi să zâmbească slab. Ii mai zării şi pe ceilalţi doi oameni cu feţele sângerânde, însă numele lor nu-l aflai. Dulgheru începu să se roage cu mânile întinse deasupra tuturor, şi încetul cu încetul toţi deveniră mai veseli, vorbiră despre cele petrecute, povestiră ce li se întâmplase fiecăruia din ei. Băgai de seamă că Everett, cu toate durerile mari pe care le avea, continua totuşi să noteze fiecare cuvânt al profetului.

Familia fusese înştiinţată dinainte că Dulgheru va veni, astfel că toţi îşi puseseră hainele cele mai bune, şi cu toate vremurile grele şi greva, se pregătise o cină modestă. Fiecare din noi căpătă un sandviciu şi un pahar cu ceaiu rece, ba chiar şi o felie de cozonac. Era interesant să vezi cum profetul, cu toată oboseala, râdea şi vorbea în tot timpul mesei, ca un om de rând, şi nu ca unul înzestrat cu harul divin. Şi mereu chema pe copii la el, le povestea istorioare şi se bucura de râsul lor sglobiu.

XLI

Fireşte însă că mereu interveneau lucruri serioase în tot timpul acesta. Carlin avea o soţie bolnavă, şi când Dulgheru află de asta, stărui s'o vadă. După cât se vedea, la cei săraci boala şi infirmitatea erau oaspeţi nelipsiţi, ceea ce pentru mine era ceva cu totul nou: o lume populată de oameni murdari, trăind în mizerie şi desnădejde. Nici vorbă că ştiusem şi mai înainte că există săraci, însă totdeauna ei fuseseră pentru mine ceva abstract, un om izolat, sau o familie căreia îi puteai veni în ajutor. Aci vedeam însă o lume nouă, cu populaţie deasă, şi tocmai asta era ceea ce te îngrozea: întinderea monstruoasă, densitatea populaţiei în această lume a săracilor. Era ca un coşmar, ca o pribegire în pustiu, unde întâlneşti numai mizerie, beteşuguri şi durere. Aşa că îl pricepui foarte bine pe Dulgheru când îşi apăsă mâna pe frunte şi spuse, oftând:

— E atât de mult de făcut şi suntem atât de puţini! Rugaţi-vă, ca Dumnezeu să ne trimită ajutor!

Când se înapoiă dela casa lui Simon Carlin, o aduse cu sine pe soţia acestuia, pe care o lecuise de friguri — şi iată că se şi înghesuiau alţii în jurul lui, pe care de asemenea avea de gând să-i tămăduiască.

Tovarăşul Abell, unul din oamenii pe care-i văzusem la întrunirea din ajun, părea sfârşit de oboseală. Aflai că el era secretarul grupului local socialist din Western City. Ştiam că există socialişti în oraş, dar nu

zărisem niciodată vreunul, ceea ce mă făcu să-l privesc acum pe Abell cu mare interes. Era advocat, dar nu trebue să vă închipuiţi că avea tipul advocatului obişnuit: şmecher şi bine îmbrăcat; probabil că advocaţii socialişti nu fac parte din această categorie. Tovarăşul Abell era un om mărunt şi sfios, părul lung îi atârna peste urechi şi adesea îi cădea peste faţă. Avea trăsături blânde, triste chiar, iar glasul lui era nostalgic şi cald. Purta o redingotă neagră, care arăta de parcă ar fi slujit timp de douăzeci de ani. Gulerul şi butonierele băteau în verde.

Tovarăşul Abell locuia deasupra unei dugheni cu mărunţişuri din vecinătate, şi acolo se afla şi biroul lui, precum şi o mică sală unde obişnuiau să se întrunească socialiştii. In fiecare Sâmbătă seara Abell, împreună cu doi sau trei prieteni, ţinea cuvântări la colţul străzii Western City, şi împărţea manifeste şi cărţi. In biroul său avusese un morman întreg de literatură socialistă, în valoare de două mii de dolari — îi povesti el lui Dulgheru — dar cu vreo câteva luni în urmă pătrunseseră la el soldaţi împreună cu poliţişti şi detectivi, forţaseră uşile, terorizaseră soţia şi copiii, apoi goliseră toate sertarele şi luaseră cu ei întregul stoc de publicaţii. E drept că peste câteva săptămâni cărţile îi fură înapoiate, căci nu se descoperise într'însele nimic subversiv.

— Dar într'un hal — spuse Abell — că nu mai puteau fi vândute. Şi unde mai pui că cele mai multe au fost luate pe datorie şi acum nu avem cu ce să le plătim.

Şi James era socialist. Korwsky şi prietenul său Carlin desbătură ceea ce se numea „acţiunea industrială“ şi bărbaţii începură să discute despre probleme de tactică. Dulgheru puse întrebări, încercând să priceapă diferitele lor teze.

La un moment dat Korwsky fu chemat afară din cameră și se întoarse cu o mutră gravă. John Colver se găsea prin apropiere și vroia să știe dacă putea face cunoștință cu Dulgheru.

— Cine este John Colver? întrebă profetul.

I se lămuri că acest Colver este un agitator primejdios, care fusese osândit nu de mult la douăzeci de ani închisoare, dar fusese apoi eliberat pe cauțiune materială, până la judecarea apelului pe care-l introdusese. Colver era un I. W. W. [1]), fiind cunoscut ca unul din poeții acestei organizații.

— Se teme că nu v'ar face plăcere să vă întâlniți cu el — spuse Korwsky — pentrucă dacă ar afla de asta spionii, s'ar lua pe urmele d-v.

— Sunt gata să mă întâlnesc cu oricine — replică Dulgheru. — Profesiunea mea mă silește să iau contact cu toți oamenii.

După câteva minute primejdiosul Colver intră în odaie.

Din când în când cetisem în „Times“ că din nou se aflau în fața justiției un număr de I. W. W.-iști, că fuseseră obraznici înaintea judecătorilor, că se dovedise în sarcina lor multe crime și că, pe baza legii sindicale fuseseră condamnați la câte paisprezece ani temniță. Firește că nu văzusem niciodată pe vreunul din acești sălbatici, dar izbutisem să-mi fac o imagine despre ei: chipuri mohorîte, sinistre, cu gura schimonosită și ochi jucăuși, vicleni. Știam asta și din filme. Acum mă aflam pentru prima oară în fața unui astfel de om și — ce să vezi! — zării un tânăr cu figura luminoasă, plină de sănătate și cu dinți albi ca zăpada.

— Tovarășe Dulgheru! — exclamă el și întinse profetului amândouă mânile. — Tu ești un vechiu

[1]) I. W. W. = *Industrial Workers of the World*: o organizație muncitorească foarte radicală.

prieten al nostru, deşi se poate să nici nu ştii asta. In junglele noastre bem adesea în sănătatea ta.

— Adevărat?

— De fapt nici n'ar trebui să mă întâlnesc cu tine — urmă Colver — căci sunt mereu supraveghiat şi cred că ştii că întreaga noastră organizaţie e scoasă de sub scutul legilor.

— De ce e scoasă de sub scutul legilor? — întrebă Dulgheru.

— Pentrucă dumnealor susţin că noi dăm foc cerealelor, batem ţinte de aramă în pomi fructiferi şi altele la fel.

— Faceţi într'adevăr asta?

Colver râse.

— La fel cum joci tu în film, tovarăşe Dulgheru — răspunse el.

— Pricep. Dar ce anume faceţi?

— Ii organizăm pe lucrători.

— De ce îi organizaţi?

— Pentru ca să poată conduce singuri întreprinderile când sistemul acesta al exploatării se va prăbuşi datorită propriei sale putreziciuni.

— Pricep.

Şi, după o clipă de gândire, Dulgheru adăugă:

— Aşa dar o răscoală a sclavilor?

— Da.

— Eu ştiu ce li se întâmplă sclavilor răsculaţi, frate. Puteţi spune c'aveţi noroc dacă sunteţi svârliţi numai în închisoare.

— Ne mai fac ei şi altele — spuse Colver. — Iţi voiu da să ceteşti broşura noastră „Picături de sânge", din care vei afla despre schingiuiri şi linşări, despre felul cum sunt împuşcaţi oamenii în ţara prostimii. (Clipi şiret din ochi). Ai găsit un nume frumos pentru America, un nume care-i va rămâne.

Dulgheru îl descusu despre multe altele, vrând să ştie totul cu privire la organizaţia proscrisă şi la membrii ei. Era vădit că tânărul Colver îi plăcea nespus de mult. Se aşeză alături de el, ceru să asculte câteva din poeziile lui, şi găsind că versurile erau cu adevărat frumoase şi pline de vieaţă, îşi petrecu braţul în jurul gâtului tânărului poet.

Şi iarăşi se treziră în mine îndepărtate amintiri din copilărie: nu fusese printre apostoli unul de-i zicea Ioan, pe care Mântuitorul îl îndrăgise în chip deosebit?

XLII

Tânărul agitator povesti despre o anchetă pe care o făcuse în regiunea forestieră din Nord-Vest şi acum scria o broşură despre măcelul care avusese loc acolo. O ceată de ex-soldaţi atacase cartierul general al I. W. W.-iştilor, care se apăraseră şi omorîseră doi sau trei dintre agresori. O agenţie de presă răspândise apoi în toată ţara versiunea că I. W. W.-iştii atacaseră fără niciun motiv pe soldaţi.

Şi John Colver strigă:

— In felul acesta informează ziarele. Rezultatul este măcelul şi crima, şi astăzi în Statele din Vest un om îşi primejdueşte vieaţa dacă are în buzunar o carte de membru, de coloare roşie.

Prin asta ajunserăm la tema rezistenţei sau nonrezistenţei, şi ascultam cu un amestec ciudat de simpatie şi antipatie, pe aceşti rebeli de toate colorile şi nuanţele, desbătând chestiunea dacă e cu putinţă pentru proletariat să dobândească libertatea fără să folosească forţa. Blândul tovarăş Abell trebui să admită că socialiştii, prin acţiunea politică, exercitau cu adevărat o violenţă mascată. Ei încearcă să cucerească Statul prin buletinul de vot, dar Statul e un aparat de violenţă, şi prin violenţă îşi va impune voinţa.

— De sigur că eşti anarhist? se adresă advocatul către Dulgheru.

Spre uimirea mea Dulgheru nu se arătă câtuşi de puţin îngrozit de aserţiunea aceasta.

— Afară de iubire nu recunosc nicio altă forţă — răspunse el. — Cum aş putea avea de a face cu cârmuirea în vreun fel oarecare?

Mai veniră şi alţi oameni, astfel că odăiţa se umplu în curând, luând naştere o adevărată întrunire. Niciodată până atunci nu-mi fusese dat să aud idei atât de ciudate şi nici nu bănuisem că există aşa ceva. Incercai să nu mă simt atins, mă gândii însă că s'ar putea spune şi câteva cuvinte în favoarea acelor oameni care nu posedă cărţi de membru. De aceea cutezam din când în când să arunc o vorbă, de pildă că existau destui oameni pe lume care nu-i iubesc pe semenii lor şi care n'ar putea fi aduşi atât de repede pe calea iubirii, aşa că ar fi bine ca aceştia să fie puţin înfrânaţi. Apoi îmi dădui părerea că poate muncitorii n'au încă destulă experienţă pentru a conduce singuri întreprinderile şi ar avea nevoie de ajutorul actualilor stăpâni.

— Ceva mai multă cultură — îndrăznii să spun.

John Colver râse — cel dintâi râs răutăcios, urît pe care-l auzii dela el.

— Cultură cu ajutorul stăpânilor! Hahaha! Cultură cu măciuca! Hahaha!

— Tinere — spusei eu — ştiu că sunt mulţi patroni brutali, totuşi se mai găsesc printre ei şi unii oameni de treabă, care ar fi dispuşi să schimbe sistemul şi ar face cu dragă inimă ceva, dacă ar şti ce anume. Dar cine să-i înveţe ce trebue să facă? Luaţi-mă de pildă pe mine: posed o avere mare pe care n'am agonisit-o singur. Ce pot face eu? Ce spui d-ta, domnule Dulgheru?

Mă adresai lui, ca unuia care avea adevărata autoritate, şi ceilalţi priviră şi ei la dânsul. Fără să stea o clipă pe gânduri, profetul răspunse:

— Vinde tot ce ai şi dă banii şomerilor.

— Dar ar fi asta cu adevărat soluția problemei? Șomerii vor cheltui banii și totul ar fi ca înainte.

Dulgheru răspunse:

— Ei sunt șomeri, pentrucă voi le răpiți bogăția pe care n'ați agonisit-o cu propriile voastre brațe. Dați-le-o înapoi!

Și văzând că nu eram convins încă, adăugă:

— Cât de greu îi vine bogatului să priceapă ce înseamnă justiția socială! Ar fi mai lesne pentru un conducător de grevă să silească „Times"-ul vostru să scrie adevărul, decât pentru un bogătaș să înțeleagă ce înseamnă dreptatea socială.

Ceilalți râseră și eu păstrai tăcere de acum încolo, lăsându-i să-și continue discuțiile. Abia cu mult mai târziu îmi dădui seamă ce rol jucasem. Imi venise ușor să recunosc în T. S. pe Sf. Petru, dar nu recunoscusem în mine pe tânărul bogătaș, care cerea un sfat pe care apoi îl repudia. „Ci auzind acestea, tânărul plecă întristat, căci avea multe avuții".

XLIII

Mă veţi crede, de sigur, când vă voiu spune că a doua zi dimineaţa pusei imediat mâna pe „Times“, ca să văd ce mai spunea pe socoteala profetului meu. Şi, într'adevăr, chiar pe prima pagină, cu obişnuitele litere de-o şchioapă, se putea ceti:

„O CEATĂ DE ANARHIŞTI ATACĂ BISERICA SF. BARTOLOMEU.
PROFETUL ŞI BANDA LUI DE SDRENŢĂROŞI TURBURĂ SLUJBA DIVINĂ“.

Parcursei repede rândurile: Dulgheru — scria ziarul — încercase să-l culce la pământ pe venerabilul domn Simpkinson, iar adepţii profetului se năpustiseră asupra credincioşilor.

Trebue să mărturisesc că avui un simţimânt de uşurare constatând că numele meu nu era pomenit nicăieri. Se vede că unchiul Timothy telefonase redacţiei încă în cursul serii de duminecă.

Dar când luai în mână „Examiner“-ul, văzui că acesta pomenea de mine ca de „un anume tânăr bogătaş, care se ridicase ca să apere pe un profet aţâţător“. Acum îmi amintii că în urmă cu un an sau doi unchiul Timothy se certase rău cu proprietarul ziarului „Examiner“.

„Times“ închina afacerii un al doilea articol de fond. Ieri ziarul spusese publicului la ce avea să se aştepte — şi iată că azi proorocirea se şi adeverise. Şi

gazeta se întreba: „Are sau nu oraşul Western City un prefect de poliţie? Cât timp vor mai îngădui autorităţile acestui excroc să-şi continue neturburat activitatea păgubitoare? Acestui profet al lui Dumnezeu care colindă străzile într'o căruţă hodorogită şi are relaţii cu actriţe de cinema şi agitatori roşii? Va aştepta poliţia până când învăţăturile lui primejdioase vor fi aţâţat flacările furiei maselor şi incendiul va fi izbucnit? Va aştepta până când el şi alţii de soiul lui, aflaţi în slujba nebuniei şi crimei, vor fi pus la cale o răzvrătire a urii şi invidiei de clasă? Cerem autorităţilor oraşului nostru să intre imediat în acţiune, să aresteze pe acest şarlatan ticălos şi să-l ţie acolo unde îi e locul".

„Times" punea accentul şi pe altă latură a chestiunii, şi anume: după sforţări îndelungate, Camera de Comerţ din oraş, împreună cu alte organizaţiuni respectabile, izbutiseră ca Western City să fie ales ca sediu al congresului anual al „Brigăzii Patriotice". Peste trei zile congresul îşi va începe lucrările, delegaţii şi începuseră să sosească cu fiecare tren. Ce impresie vor căpăta aceştia despre ordinea şi stările care domnesc la Western City? Pentru asta şi-au vărsat ei sângele în războiul mondial — pentru ca ţara întreagă să fie aruncată în răzmeriţă prin nebunia unui şarlatan fără Dumnezeu? Ce spun de asta „Mamele Stelei de aur" din Western City? Şi ce face filiala locală a „Brigăzii Patriotice" pentru a salva onoarea oraşului? „Dacă onorabilele noastre autorităţi — încheia „Times" — refuză să acţioneze în împrejurări grave ca aceasta, ei bine, să fie încredinţate că se mai găsesc printre noi destui Americani sută la sută, care vor şti să apere morala publică, ultragiată, dreptul unui popor creştin să se roage Dumnezeului său, fără amestecul dictatorial al unui ospiciu de nebuni".

Mă preocupase atât de mult în ultimele zile Dul-

gheru şi păţaniile lui, încât uitasem cu totul de „Brigada Patriotică" şi congresul ei. Fac parte eu însumi din această Brigadă şi ar fi trebuit să mă interesez de lucrările pregătitoare ale congresului. In loc de asta însă, mă ţinusem după un profet, care se părea că-şi căuta singur beleaua. Da, Brigada venea în oraş, şi-mi puteam lesne închipui ce s'ar întâmpla dacă un grup din aceşti oameni care nu ştiau multe, ar întâlni pe stradă căruţa lui Dulgheru.

XLIV

Dădui repede pe gât o ceaşcă cu cafea, apoi luai un taxi şi pornii spre Casa breslelor. Dulgheru spusese că va fi acolo devreme, pentru a da concurs greviştilor în acţiunea lor de ajutorare a familiilor lor.

Mă dusei în camera breslei ospătarilor, unde aflai că profetul nu sosise încă. La uşă stăteau câţiva oameni şi băgai de seamă că nu mă priveau prietenos. Unul se apropiă de mine; era acelaşi care mă întrebase dacă socoteam indicat ca Dulgheru să fie lăsat să vorbească la întrunire.

— Bună dimineaţa — mi se adresă el. — Imi spuneai doar că Dulgheru acela al d-tale nu-i un Roşu?

— Dar ce, e? — făcui eu, surprins.

— I'auzi vorbă! exclamă el. — Atunci ce alta numeşti d-ta un Roşu?

Şi-mi vârî sub nas un exemplar din „Times".

— Domnul acesta se duce la biserică în timpul slujbei divine, începe să urle şi să facă scandal şi culcă la pământ un preot.

Nu mă putui opri să-i râd omului în faţă:

— Aşa dar voi sindicaliştii credeţi ceea ce cetiţi în „Times"? Intâmplător am fost şi eu în biserică şi te pot încredinţa că nici Dulgheru, nici vreunul din prietenii lui n'au opus rezistenţă. Cred că-ţi aduci aminte că ţi-am spus că el e un om al păcii; altceva nici nu ţi-am spus de altminteri, despre dânsul.

— Da — zise celălalt, ceva mai îmblânzit — dar nu putem îngădui o asemenea atitudine. In felul acesta nu vom ajunge la nimic. O parte din membrii noştri sunt catolici; cum vor privi ei purtarea lui? Noi ne dăm toată osteneala să facem opinia publică să înţeleagă că suntem o organizaţie care se supune legilor, o organizaţie iubitoare de ordine şi că fruntaşii noştri sunt oameni chibzuiţi.

— Pricep. Şi ce vreţi să faceţi acum?

— Am convocat pentru dimineaţa asta o şedinţă de comitet, în care vom adopta o moţiune, pentru ca publicul să ia cunoştinţă de faptul că noi n'am ştiut nimic despre cele întâmplate la biserică şi că suntem împotriva unor astfel de lucruri. Dacă am fi cunoscut dinainte ideile acestui domn Dulgheru, nu i-am fi îngăduit să vorbească dela tribuna noastră.

N'aveam de făcut nicio obiecţiune la asta, lucru ce-l împărtăşii interlocutorului meu. El mă privi îngrijorat şi spuse:

— Precum aud, omul acesta vrea să vie iarăşi la ospătăria noastră. E adevărat?

— Cred că da. De sigur că v'ar fi mai plăcut să n'o facă, nu-i aşa?

— Ba, cam aşa e.

— S'a bucurat de ospitalitatea cuvenită pentru o mie de dolari — spusei eu, râzând.

— Nu vrem să-l supărăm. Fireşte că ne merge prost şi am fost bucuroşi să căpătăm banii. Ar fi însă mai bine ca organizaţia noastră să facă rost prin propriile ei mijloace de sumele trebuitoare, ca să nu fim nevoiţi să plătim un asemenea preţ pălăvrăgelii gazetelor.

— Atunci să-şi facă rost singură de bani organizaţia d-v şi daţi înapoi mia de dolari domnului T. S. şi Mary-ei Magna.

El chibzui câtva timp până să-i intre în cap ideea aceasta, apoi spuse:

— N'avem nimic împotrivă dacă ar veni aci domnul T. S., şi poate veni şi domnişoara Magna...

— Adică, atâta timp cât nu calcă legea şi nu întărîtă „Times"ul împotriva lor.

Şi după o clipă adăugai:

— Fii liniştit, îl voiu aştepta jos pe domnul Dulgheru şi-i voiu împărtăşi că prezenţa lui aci nu e bine văzută.

Părăsii Casa breslelor şi începui să mă plimb în sus şi în jos pe trotuar. Fireşte, nu puteam lua în nume de rău sindicalistului faptul că indicase „motive logice", aceleaşi motive logice pe care le folosisem eu în seara trecută faţă de adepţii lui Dulgheru. Pe de altă parte, trebuia să recunosc că, dacă aş fi fost fruntaş sindicalist, nevoit să ţin în frâu un grup de oameni semiinstruiţi faţă de un oraş ca al nostru, n'aş avea atitudinea uşuratică pe care o are un anumit tânăr cu buzunarele doldora de bani nemunciţi.

Tocmai când terminasem să pun la punct în mintea mea lucrurile acestea, văzui venind spre Casa breslelor o făptură îmbrăcată în alb, braţ la braţ cu una îmbrăcată în negru. In urma lor mergea Everett, care arăta azi şi mai rău, căci faţa îi era acoperită de pete purpurii şi verzi. La oarecare distanţă urma Korwsky şi alţi doi bărbaţi. Unul era Moneta, un tânăr lucrător mexican, şomer, dintr'o fabrică de ţigări, iar celălalt Hanby; acesta din urmă se dăduse în seara trecută drept pacifist, care în cursul războiului fusese închis şi bătut crunt pentru convingerile sale. Nu ştiu de ce, însă el nu corespundea imaginii pe care mi-o făcusem eu despre pacifişti. Era un om viguros, aproape gras şi n'avea într'însul nimic dintr'un idealist. Dar Dulgheru îl acceptă ca pe oricare altul, căci el nu ştia ce-i bănuiala.

XLV

Mă apropiai de grup şi, cât mai pe ocolite, le dădui de înţeles că prezenţa lor la Casa breslelor nu era bine văzută. Tovarăşul Abell ridică braţele şi exclamă:

— Oh, ticăloşii ăştia de bonzi sindicalişti! Politicienii ăştia păcătoşi, laşi şi coruptibili! Nu se gândesc decât cum să-şi apere prestigiul, se încleştează de lefurile lor grase.

— Ce vreţi? făcu Korwsky. — Il mânaţi pe lucrător în politică, apoi îl luaţi în nume de rău că devine politician.

— Banii însă nu cred să-i dea înapoi — spuse Everett, cu amărăciune.

— S'a vorbit despre asta — zisei eu. — Totuşi nu cred că vor da banii înapoi.

Dulgheru luă cuvântul:

— Banii au fost daţi pentru ospătarea celor flămânzi. Dacă vor fi folosiţi în scopul acesta, atunci totul e în regulă. Cât priveşte de chestia cealaltă, apoi atunci când un om vesteşte o nouă învăţătură, nu trebue să se aştepte să fie întâmpinat cu voie bună. Noi vroiam să fim proscrişi, aşa că nu avem dreptul să ne plângem acum. Să mergem mai bine la închisoare, poate că acolo e locul cel mai potrivit pentru noi.

Şi micul grup porni mai departe.

In cursul drumului vorbirăm despre mişcarea muncitorească. Tovarăşul Abell fu de părere că Dulgheru

avea dreptate: nenorocirea era că și proletariatul era pătruns încă de spiritul stăpânilor. El face grevă pentru cutare sau cutare îmbunătățire a situației sale, dar după aceea se duce la urne și-și dă votul pentru candidatul patronilor.

Korwsky fu și mai pornit în cele ce spuse; el era ceea ce se numește un „unionist industrial", socotea breslele complet nefolositoare, le numea o mică grupă a aristocrației muncitorești, care urmărea propriile ei interese pe socoteala maselor, a lucrătorilor neorganizați și neinstruiți și a marei mulțimi de lucrători ocazionali. De aceea și bonzii dela Casa breslelor au atât de puțină înțelegere pentru Dulgheru și învățătura sa despre înfrățirea tuturor. In țara aceasta fiecare vrea să ajungă pe culme, cățărându-se pe spinarea altuia.

Ajunsesem pe Broadway. Micul nostru grup stârni atenția, curioșii se luară după noi.

„Se va strânge iarăși lumea și Dulgheru va ține din nou o cuvântare" — gândii eu, și odată mai mult mă găsii într'o dilemă morală: să rămân acolo, sau s'o șterg ca un laș, de dragul bunului renume al familiei mele?

Deodată strada răsună de muzică, bătăi de tobă și sunete de tilinci: *„...și tu, comoara mea rămâi aci"*. Dulgheru, care mergea înaintea mea, se opri și păru să dea înapoi din fața a ceea ce venea, până se izbi cu spatele de o vitrină și nu mai putu merge îndărăt.

Pe stradă mărșăluia o companie de foști luptători, alcătuită din vreo două sute de oameni; toți aveau puști cu baioneta înfiptă în vârf, sclipind în soare. In frunte mergeau doi toboșari și doi tilinciști, iar două drapele fluturau în vânt: drapelul Brigăzii și cel național. Imi amintii acum că cetisem în ziarele de dimineață că urma să sosească în oraș comandantul Brigăzii și fără îndoială că aceasta era delegația care se ducea să-l întâmpine.

Soldații trecură pe lângă noi, apoi dispărură în josul străzii. Mă uitai la Dulgheru și văzui că ochii lui erau lărgiți, chipul său trăda durere. „O, Dumnezeule, tatăl meu!“, îl auzii șoptind, și fiecare din pașii aceia grei păreau că-l fac să se cutremure. După ce iureșul trecu, el rămase nemișcat, cu suferința întipărită încă pe față.

— Asta-i Roma, Roma! murmură el.

— Ba nu — spusei eu — e Țara prostimii.

El urmă însă, de parcă nici nu m'ar fi auzit:

— Roma, Roma eternă. Roma, care nu moare niciodată.

Intoarse spre mine ochii speriați:

— Chiar și vulturii.

Nu-l pricepui pe moment, dar apoi îmi amintii de vulturul de aur care tronează cu aripile întinse în vârful drapelului nostru.

— Noi n'avem decât un singur vultur — spusei, cu sfială.

— Sufletul unui singur vultur e la fel cu sufletele a doi vulturi — răspunse el.

Știusem eu dinainte că Dulgheru nu se va împăca cu Brigada, și acum hotărîrea mea se întărise: trebuia împiedecat să vie în atingere cu oamenii aceștia. Acum, imediat chiar, ni se punea sarcina de a-l scoate din mulțimea înconjurătoare, căci el și începuse să vorbească:

— Sulițele acelea ascuțite! Nu vedeți cum sunt înfipte în măruntaie omenești? Nu vedeți cum picură din ele sângele fraților voștri?

Mă sfătuii în șoaptă cu Everett, pe care-l socoteam cel mai chibzuit dintre toți entuziaștii aceștia.

— Trebue să-l scoatem de aci! îi spusei.

Everett puse ușurel mâna pe umărul profetului și zise:

— Ne aşteaptă puşcăriaşii.

Apoi îl luă pe Dulgheru de braţ, eu îl luai de celălalt, şi astfel pornirăm cu el de-a-lungul străzii, silindu-l să meargă din ce în ce mai repede, până când, în cele din urmă, mulţimea rămase îndărătul nostru şi doar câţiva curioşi ne urmau dela distanţă.

XLVI

Ne oprirăm în fața închisorii și cerurăm să fim lăsați înăuntru. Dar se părea că autoritățile erau prevenite, căci nu i se încuviință profetului intrarea. Micul grup rămase pe trepte, nehotărît.

In ceea ce mă privește, găseam că e cât se poate de bine că Dulgheru nu era lăsat în închisoare; știam ce-ar fi văzut acolo. Mătușa mea Jenny făcea parte din câteva asociații feminine, care nu încetează de ani de zile să tune și să fulgere împotriva închisorii orașului nostru, dar după cât se pare fără niciun rezultat.

Clădirea fusese ridicată cu mulți ani în urmă, atunci când orașul avusese abia o zecime din întinderea sa de azi; zidurile sunt atât de vechi și dărăpănate, încât de mult ar fi trebuit dărîmate. De obiceiu închisoarea e așa de populată că într'o singură celulă trebue să doarmă pe jos șase oameni. Nenorociții sunt literalmente mâncați de paraziți și zac în întunerec; în unele celule înghiață aproape, în altele se înnăbușă. Foarte adesea rămân luni întregi arestați preventiv, fără ca cineva să se sinchisească de ei, pentrucă tribunalele sunt supra-aglomerate, și dacă ar fi să dăm crezare celor spuse de tovarășul Abell, fiecare e tratat ca un vinovat, până când se dovedește nevinovăția lui. Adesea am auzit-o pe mătușa Jenny vorbînd cu furie despre situația aceasta. Băncile noastre sunt adăpostite în palate de marmoră, Camera de Comerț, Bursa și

alte întreprinderi financiare se lăfăesc în clădiri elegante — numai arestaţii noştri lâncezesc în mizerie cruntă şi nimeni nu le vine în ajutor.

Ştia Dulgheru despre toate acestea? Ii povestiseră greviştii sau agitatorii despre ele?

Deodată îl auzii spunând:

— Să ne rugăm!

Şi acolo, pe treptele închisorii, el ridică implorător mânile şi se rugă cu glas tare pentru toţi cei închişi. Când isprăvi, tovarăşul Abell începu să cânte. N'aş fi crezut niciodată că dintr'un trup mărunt şi slab ar putea ieşi un glas atât de puternic, dar tovarăşul Abell îşi cultivase vocea în nenumărate colţuri de stradă. El făcea parte din tagma „evangheliştilor răcnitori", numai că acum vestea o altă Evanghelie:

„Sculaţi voi oropsiţi ai vieţii,
Voi osândiţi la foame, sus!
Să fiarbă 'n inimi răzvrătirea,
Să 'nceapă-al vechii lumi apus.

Dacă aş fi ştiut ce înseamnă cântecul acesta, dacă aş fi bănuit că fanaticii aceştia cântau „Internaţionala" pe treptele închisorii, aş fi fost şi mai speriat decât eram. Norocul lor, marele lor noroc, era că gardianul cunoştea la fel de puţin ca mine cântecul.

Micul grup cântase câteva strofe, când uşa de fier se deschise şi un poliţist ieşi afară. El se adresă lui Dulgheru, care nu cânta, şi-i strigă:

— Spune-le nerozilor ăstora să-şi ţie gura!

La care profetul răspunse:

— Dacă oamenii aceştia ar tăcea, zidurile de piatră ale închisorii ar începe ele să ţipe.

Intoarse capul, privi în josul străzii şi văzui că plângea.

— O, Țară a prostimii, Țară a prostimii! Ce bine ar fi să-ți dai seama și tu în vremurile acestea, de ceea ce slujește păcii tale! Dar asta e ascuns privirilor tale. Căci va veni vremea când grozăviile luptei de clasă se vor abate asupră-ți. Pierzania și distrugerea sunt aproape de tine. Turnurile trufiei tale se vor prăbuși, proprii tăi copii te vor nimici, nu vor lăsa piatră pe piatră, din pricină că n'ai recunoscut că a sosit vremea dreptății.

Din nou se deschiseră porțile închisorii și vreo patru, cinci polițiști apărură, cu bastoanele în mână.

— Ia cărați-vă de aici! răcniră ei și începură să împingă în jos pe scări pe profet și adepții săi, mânându-i apoi mai departe în stradă, până fură siguri că întemnițații nu mai puteau auzi cuvintele acelea ațâțătoare.

Nimeni nu fu arestat însă, ceea ce mă uimi nespus, și mă întrebai cât timp vor mai putea umbla liberi oamenii aceștia. Mă gândeam cu groază că, cu cât mai mult le va fi îngăduit lucrul acesta, cu atât mai înspăimântător va fi sfârșitul.

Iarăși se luă după noi mulțimea, nădăjduind să vadă ceva sensațional. Dintr'o casă veni fuga o femeie, trăgând după ea un bărbat orb. Ea îl imploră pe Dulgheru să redea vederea omului. Profetul se opri ca să-i împlinească dorința, și în aceeași clipă ne împresurară fotografi și reporteri.

Pornirăm apoi mai departe și ajunserăm în strada aceea în care se află cinematografele ieftine și Casele de amanet, dughenile cu haine vechi și ospătăriile populare. Puțintel mai departe se vedea o mișuneală neagră; simții teama încleștându-mi inima. O nouă gloată!

XLVII

Se auzi larmă asurzitoare, oameni alergau în toate direcţiile. Mulţimea tălăzuia încolo şi încoace.

— Ce s'a întâmplat? întrebai pe unul.

— Ii mătură pe Roşii! — fu răspunsul.

Şi tovarăşul Abell, care cunoştea bine cartierul, strigă:

— Librăria lui Erman.

— Cine-s oamenii ăştia? întrebai eu.

— Brigada. Curăţă oraşul înainte de congres.

Tovarăşul Abell îşi apăsă mâna pe frunte şi se tângui:

— Asta se întâmplă pentrucă vindeau „Liberator"-ul. Erman îmi povestea săptămâna trecută că a fost prevenit să nu-l mai ţie.

Nu ştiam dacă Dulgheru cunoştea ceva despre această revistă radicală; un lucru însă ştia: aci e o gloată, aci sunt oameni în nevoie.

Se desprinse de noi, care încercam să-l reţinem şi îşi croi drum prin mulţime, care-i făcu loc, fie din curiozitate, fie din respect pentru înfăţişarea lui plină de demnitate. Aflai mai târziu că mulţimea îl scosese pe bietul librar în curte, împreună cu cei doi vânzători ai lui, şi acolo îi bătuseră crunt. Din fericire, Dulgheru nu văzuse asta. El văzu numai vreo duzină de foşti luptători în uniformă, care cărau în piaţetă mormane întregi de cărţi şi reviste. Acolo le făcură grămadă şi unul din ei turnă petrol pe deasupra.

— Prietene — întrebă Dulgheru — ce se întâmplă aci?

Omul se holbă la el.

— Ce naiba te priveşte pe d-ta asta? Dă-te la o parte!

Şi turnă petrol şi pe veşmântul profetului.

— Ştii d-ta ce este o carte? — întrebă Dulgheru, neturburat. — Unul din poeţii voştri a numit-o „sângele preţios al unui spirit mare, sânge care a fost îmbălsămat şi păstrat posterităţii".

Celălalt râse batjocoritor:

— Iţi închipui că a crezut cu asta cărţi bolşevice?

— Eşti d-ta îndrituit să judeci aceste cărţi? replică Dulgheru. — Ai cetit d-ta cărţile pe care tocmai vrei să le distrugi?

Şi deoarece omul, fără să ţie seamă de cuvintele profetului, se lăsase în genunchi şi aprinse un chibrit, ca să dea foc tipăriturilor, Dulgheru strigă:

— Vedeţi ce este războiul! Aţi fost învăţaţi să-i ucideţi pe semenii voştri; fiara din inimile voastre a fost deslănţuită şi acum sbiară în voi.

— Aha! Care va să zică eşti şi d-ta unul din pacifiştii aceia afurisiţi, ai? — răcni fostul soldat şi ridică pumnul.

Dulgheru nu se dădu înapoi din faţa lui, ci se uită doar la el şi în clipa aceasta apăru atât de sublim, încât omul nu cuteză să-l lovească; puse doar mânile pe pieptul profetului, încercând să-l împingă înapoi.

— Dă-te la o parte! — îi strigă.

Ştiam bine căror neplăceri mă expun, dar nu mă mai puteam stăpâni.

— Ascultă, camarade! începui.

El se întoarse spre mine:

— Eşti şi d-ta unul din hunii ăştia?

— Eu am fost în Argoni — îi răspunsei, liniştit — şi fac chiar parte din Brigadă.

— Oho! Atunci dă-mi o mână de ajutor să scot afară afurisita asta de literatură anarhistă.

Dădui să răspund, dar auzii glasul lui Dulgheru. El se întorsese și întindea mânile către mulțime. Atât soldatul cât și eu ascultarăm fără să vrem cuvintele sale:

— Vreți să fiți lupi sau oameni? Alegerea a fost în mâna voastră și ați ales să fiți lupi. Mânile voastre sunt mânjite de sângele fraților voștri și în inimile voastre sălășluește crima. I-ați învățat pe tineri să-și ucidă frații și acum nu mai cunoașteți decât legea nebuniei.

O duzină de soldați auziră aceste cuvinte și eram încredințat că nu vor trece cu ușurință peste ele. Deodată unul din ei începu să cânte, iar ceilalți îl acompaniară, râzând și urlând:

„Tineri suntem noi,
Plecăm la război.
Vrem să luptăm, să sângerăm,
De asta nu ne săturăm".

Apoi:

„Hura! Hura! Suntem toți aci!
Pe Kaiser mergem să-l luăm!"

Mulțimea începu să acompanieze și ea și cuvintele profetului se pierdură. După câteva clipe auzii îndărătul meu un glas aspru:

— Dar ce-i acolo?

Era un polițist, care-și croia drum.

Omul cu bidonul de petrol răspunse:

— Afurisitul ăsta de profet anarhist a ațâțat mulțimea, predicând înaltă trădare. Ia-l de aci, domnule sergent, și du-l undeva la răcoare; soldații mei nu rabdă aiureala bolșevică.

Când am chibzuit mai târziu, la toate acestea, am văzut partea umoristică, care atunci nu-mi bătuse la

ochi. O mână de oameni pătrunseseră într'o librărie, bătuseră pe librar şi pe funcţionarii lui, ardeau în plină stradă cărţi şi reviste în valoare de o mie de dolari, — dar toate astea poliţistul nu le observa, nici nu bănuia măcar că aşa ceva se întâmpla. El vedea doar un profet, din al cărui veşmânt alb şiruia petrolul şi care predica împotriva războiului.

Inhăţându-l pe Dulgheru de braţ, spuse:

— Haide, destul ţi-ai făcut de cap până acum!

Şi-l târî pe bietul om de-a-lungul străzii.

— Arestează-mă şi pe mine! strigă Moneta, Mexicanul, în prada unei iritaţii de nedescris.

Poliţistul îl apucă cu cealaltă mână şi porni cu amândoi.

XLVIII

Nu mai aveam niciun chef să mă amestec. Ba, eram chiar bucuros că apăruse poliţistul, căci cel mai rău lucru pe care l-ar fi putut face el, era totuşi mai puţin rău decât cel mai bun lucru de care era în stare prostimea. Jumătate din mulţime se luă după noi, însă cântecul soldaţilor încetase. Şi acum, tovarăşul Abell ridică iar glasul şi în drum spre comisariat cântă întâi „Internaţionala", apoi „Steagul roşu" şi după aceea:

„Furtuni duşmane vuiesc prin aer,
Lumina o 'ntunecă nori fioroşi.
Durerea şi moartea chiar de ne-aşteaptă,
Impotriva inamicului datoria ne cheam'.
A libertăţii flaçără strălucitoare
Deasupra capetelor noi am aprins..." [1])

Când ajunserăm la comisariat, poliţistul îi dădu un brânci lui Moneta şi-i spuse că putea pleca, pentrucă el nu făcuse nimic şi nu era demn de cinstea unei arestări. Apoi îl împinse pe Dulgheru printr'o uşă şi nouă ne porunci să rămânem afară.

— Eu sunt advocat — spuse Abell.

— Drace! Şi eu care te ţineam drept un cântăreţ de Operă!

---

[1]) Marsilieza.

— Advocat pledant — repetă Abell — îl reprezint pe arestat, astfel că am dreptul, cred, să intru cu el.

— Şi eu sunt gata să depun cauţiunea cerută — spusei eu, ascultând de o inspiraţie subită. — Dă-mi voie şi mie să intru!

Intrarăm şi arestatul fu dus în faţa comisarului de serviciu.

— Despre ce e vorba? întrebă acesta.

— Turburarea liniştei publice şi stânjenirea circulaţiei — răspunse sergentul.

— Domnule comisar — intervenii eu — lucrurile nu prea stau aşa. Arestatul a încercat doar să împiedece mulţimea să distrugă bunuri străine.

— Toate astea le vei putea expune mâine în faţa judecătorului — spuse comisarul.

— La ce sumă se ridică cauţiunea? — întrebai.

— Vrei să depui cauţiune?

— Da.

Dulgheru luă acum cuvântul pentru prima oară:

— Vrei să dai bani ca să mă liberezi pe mine? Dar eu nu vreau să se plătească bani pentru mine.

— Dă-mi voie să-ţi explic, domnule Dulgheru. Nu vei folosi nimănui dacă vei petrece noaptea într'o celulă poliţienească, pentrucă nu vei avea prilejul să stai de vorbă cu arestaţii. Te vor închide singur într'o celulă.

— Tatăl meu va fi cu mine — răspunse el.

Apoi, privindu-l drept în faţă pe comisar:

— Iţi închipui că sunteţi în stare să construiţi o celulă în care tatăl meu să nu poată intra?

Comisarul era un bărbat în vârstă; şuviţe de păr cărunt îi încadrau chelia şi cu siguranţă că, în cursul anilor îndelungaţi de slujbă, auzise multe întrebări ciudate. Singura sa replică fu să-l întrebe pe arestat de nume, dar neprimind niciun răspuns din partea ace-

stuia, scrise: „John Doe Dulgheru". Apoi se informă mai departe:

— Unde locuieşti?

Profetul răspunse:

— Vulpile îşi au vizuinile lor, iar pasările aerului cuiburile; acela însă care luptă pentru dreptate n'are cămin în lumea voastră a lăcomiei.

Comisarul notă: „Fără domiciliu stabil".

Făcu apoi semn unui gardian, care-l luă pe profet de braţ şi intră cu el printr'o uşă prevăzută cu zăvoare de fier.

Eu şi Abell părăsirăm localul şi ne înapoiarăm la ceilalţi. Nimeni din noi nu ştia ce să facă; afară de Everett care, şezând pe trepte, îmi ceru să-i repet fiecare cuvânt al lui Dulgheru, notând totul în carnetul său.

XLIX

Tovarăşul Abell ne explică unde era judecătoria contravenţională şi ne înţeleserăm ca a doua zi dimineaţa la ora nouă să ne întâlnim acolo. Apoi mă despărţii de el şi de ceilalţi şi plecai cu o maşină acasă.

Mă simţeam trist şi părăsit. Nimic din vieaţa mea trecută nu mă mai interesa. Era tocmai după amiaza când mă duceam de obiceiu să boxez la Clubul Atleţilor; acum însă mă întrebam ce va spune Dulgheru de o asemenea maimuţăreală războinică?

Hotărîi în cele din urmă să rămân câtva timp singur, să ies la plimbare şi să chibzuesc în tihnă. De multă vreme nu mă mai mulţumea vieaţa pe care o duceam,* strălucirea tinereţii începuse să pălească, şi presimţeam în chip nelămurit că întreaga mea existenţă era nefolositoare şi fără rost. Şi iată că acum devenisem perfect conştient de aceasta şi mai ştiam pe deasupra că lumea e un sălaş de suferinţă şi jale.

Mă înapoiai acasă târziu în cursul după amiezii şi peste câteva minute ţârîi soneria telefonului.

— Alo, Billy! — auzii glasul lui T. S. — Mi s'a spus că Dulgheru ăla a fost arestat. De ce nu depui cauţiune?

— Nu vrea el.

— Nu vrea? Ei, poate că e totuşi mai bine să stea închis o săptămână, până va fi trecut congresul acela al Brigăzii.

— Ai dreptate. Aşa m'am gândit şi eu.

— Ascultă-mă, Billy, mă simt nu ştiu cum să zic, pentrucă le-am spus oamenilor acelora că nu-l cunosc. Crezi că el ştie că am spus asta?

— Dat fiind că ştia că o vei spune, de sigur că va fi ştiind şi că ai spus-o.

— Poate că vei râde de mine, dar mă gândisem să-i trimit dracului pe toţi.

— Pe care toţi?

— Pe toată lumea asta afurisită. Trebue să mărturisesc că Dulgheru a început să-mi placă. N'am întâlnit niciodată un astfel de om. Crezi că mi-ar îngădui să-l vizitez în arest?

— Cu siguranţă că se va bucura să te vadă, dar mă tem că direcţia închisorii nu va permite.

— Cu ea o scot eu la capăt, n'avea grijă.

— Dar să ştii că nu cred că va semna contractul.

— Mă... pe contract, Billy. Vreau doar să-l văd pe el şi nimic mai mult. Crezi că n'aş putea face nimic pentru dânsul?

Chibzuii o clipă, apoi spusei:

— Ai putea face ceva pentru unul din prietenii săi, pentru tânărul Everett. A fost grav rănit şi se încăpăţânează să transcrie toate cuvintele lui Dulgheru. Are nevoie de un medic şi de un stenograf care să-i ajute. Mai ai un secretar la fel de bun ca el?

— Nu ştiu. Nu găseşti atât de uşor un băiat ca Matt Everett.

Tresării.

— Cum ai spus că-l cheamă?

— Matei. Dar de ce întrebi?

— Ei, doar aşa, pentrucă mi-a dat ceva în gând.

Convorbirea noastră luă sfârşit prin aceea că T. S. declară că se va duce la comisariat, unde va cere să-l vadă pe Dulgheru.

Peste cinci minute telefonul sună din nou. Era tot T. S.

— Billy, cineva a depus cauţiunea; e liber acum.

— Ce? Doar nu vroia...

— Cineva a făcut-o fără să-l întrebe. Banii au fost plătiţi şi i s'a dat drumul.

— Cine a făcut-o?

— Ghici!

— D-ta?

— Eu n'am îndrăznit. Tocmai am aflat-o. Mary Magna a făcut-o şi l-a luat cu ea.

— Sfinte Dumnezeule!

Pe dinaintea ochilor mei începu să dănţuiască un nou titlu:

„O FERMECĂTOARE STEA DE CINEMA IL SCOATE DIN AREST PE PROFETUL AMORULUI LIBER"

Făgăduii să descopăr imediat ascunzătoarea lui Dulgheru. Nu putea să fi ajuns departe, căci refuza să se urce într'o maşină şi nici nu putea să umble cu Mary pe străzi fără să fie văzut de reporteri.

Luai cartea de telefon şi căutai adresa lui Abell. Numele lui nu e prea comun şi găsii doar un singur advocat căruia îi spunea aşa. (Imi bătu la ochi că avea prenumele Marcu). Formai numărul şi cunoscutul glas armonios îmi răspunse. Da, tocmai venise tovarăşul Dulgheru cu domnişoara Magna la el. Era o mică societate adunată acolo şi ar fi bucuroşi dacă aş veni şi eu. Da, fireşte că şi d-l T. S. ar fi binevenit.

Ii telefonai deci regelui filmului şi-l poftii — nu fără să zâmbesc în sinea mea — să-şi petreacă seara la cartierul general al partidului socialist din Western City.

L

Când ajunsei acolo găsii pregătit un mic banchet. Nu ştiu cu ce a fost plătit, — poate, cum susţin duşmanii, cu aur bolşevic, sau cu câştigul dobândit pe cale necinstită de milionara stea de cinema. Oricum, câteva mese erau acoperite cu feţe curate, deşi cârpite pe alocuri, pe care se aflau flori şi fructe. Dulgheru şedea în fruntea mesei şi băgai de seamă cu surprindere că, în locul veşmântului plin de praf şi mânjit cu petrol, purta un altul, alb ca zăpada. Aflai că el fusese adus de doamna T. S., lucru ce-i venise uşor, deoarece în atelierele studiourilor de cinematograf se găsesc tot felul de costume.

Veşmântul acesta fu cel dintâi subiect de discuţie. James, Dulgherul, care era un ascet, avea ceva de cârtit împotriva lui şi găsi nimerit să spuie că ar fi fost mai bine ca doamna T. S. să fi dat săracilor banii care-i cheltuise pe el. Dar profetul replică:

— De ce-i faceţi inimă rea femeii? Ea a făcut un lucru bun. Voi aveţi totdeauna săraci printre voi, pe mine însă nu mă aveţi decât un timp foarte scurt. Femeia a ajutat să fie veselă serbarea noastră, despre care se va vorbi încă mulţi ani.

Totuşi, ascetul nu se declară mulţumit şi se retrase într'un ungher, bombănind:

— Ştiu eu ce se va întâmpla, vom întemeia o nouă biserică şi vom repeta vechiul sistem de mituire. Un

om n'are dreptul să spuie aşa ceva. Vor lua obolul văduvei ca să cumpere pentru el veşminte de mătase şi de catifea şi potir de aur din care să bea. Şi înainte ca să-ţi dai seama îi vor reproduce chipul pe ferestre zugrăvite şi preoţii vor purta odăjdii împodobite cu nestemate şi vor spune că totul e cum se cuvine să fie şi vor cita cuvintele lui ca mărturie.

Băgai de seamă că nu era atât de uşor în zilele noastre pentru un profet, ca să-şi mulţumească discipolii.

Se părea însă că disputa aceasta n'o turbura câtuşi de puţin pe doamna T. S. Fericită şi mulţumită ea trebăluia prin bucătărie, făcând totul ce-ar fi făcut cu atâta plăcere acasă, dacă poziţia socială a soţului ei n'ar fi cerut ca o duzină de servitori să ia pe seama lor munca aceasta. Mai băgai de seamă că Mary Magna, în loc să stea la dreapta profetului, cum s'ar fi cuvenit pentru o regină, îşi pusese un şorţ şi dădea o mână de ajutor „mamei" şi doamnei Abell. Mai uimitor însă era că T. S. se aşezase modest la un colţ de masă, alături de un puşcăriaş, asupra capului căruia atârnau douăzeci de ani de închisoare, — alături de John Colver, poetul I. W. W.-ist. Şi din nou îmi veni în minte o sentinţă învăţată în copilărie: „Răsturnat-a pe cei puternici de pe tronuri şi i-a aşezat pe cei smeriţi".

Se adunaseră aci agitatori de toate nuanţele, — Korwsky, al cărui prenume, cum aflai acum, era Luca, şi compatriotul său, căruţaşul Simon Karlin, şi Tom Moneta, tânărul lucrător din fabrica de ţigări. Era acolo şi Matei Everett, care se putea odihni, bietul de el, în seara asta, deoarece T. S. adusese cu sine un stenograf. Marcu Abell invitase şi pe un alt socialist, un tânăr Irlandez cu numele de Andrei Lynch, care făcuse războiul şi se întorsese vindecat cu totul de militarism; acum îşi petrecea timpul împărţind broşuri socialiste şi ţinând cuvântări lucrătorilor, oriunde putea

pune mâna pe doi sau trei. Venise și Hamby, pacifistul, care nu-mi prea plăcuse, și încă un I. W. W.-ist, un tânăr căruia îi zicea Philipp, care de curând fusese condamnat și acum era fugar, și pe al cărui cap se pusese un premiu.

Ușa se deschise și un bărbat intră înăuntru: o figură bătătoare la ochi, înalt și slab, murdar îmbrăcat, nebărbierit. Purta o pălărie veche neagră, roasă pe margini, iar fața lui era atât de blândă și tristă încât amintea de trăsăturile lui Dulgheru. Totuși era o veritabilă figură de Yankeu, tipul dârz și colțuros pe care-l cunoaștem cu toții atât de bine. Când privirea noului sosit căzu asupra lui Dulgheru, chipul lui se lumină. Puse jos geamantanul ponosit pe care-l avea în mână și se îndreptă cu mânile întinse spre profet:

— Dulgherule, te caut peste tot.

— Fratele meu!

Cei doi își strânseră mânile cu căldură și mă întrebai uimit de unde îl cunoștea profetul pe acest om.

Il întrebai în șoaptă pe Abell cine era străinul și aflai că e un om despre care cetisem în gazete: Bartolomeu Howard, „milionarul vagabond". Era nepotul și moștenitorul unui mare industriaș, urmase întocmai sfatul profetului, își vânduse toată averea și dăduse banii șomerilor. Acum pribegea prin țară, trăind laolaltă cu vagabonzii, pe care încerca să-i organizeze. S'ar fi putut crede că el și Dulgheru se cunoșteau de când lumea. Observându-i, mă întrebai: „unde sunt clerul și stâlpii bisericii Sf. Bartolomeu?"

Niciunul din ei nu venise la cina aceasta.

LI

T. S. adusese şi el ceva: o tortă de căpşuni, aproape jumătate aşa de mare cât el însuşi, precum şi câteva sticle de coloare purpurie, care, judecând după etichetă, păreau să conţină zeamă de struguri. Când sticlele acestea fură destupate, se iscă un sgomot suspect, ceea ce ne făcu să râdem cu toţii, aşa cum obişnuesc să râdă oamenii în asemenea prilejuri, în epoca aceasta de prohibiţie. Băgai de seamă că Dulgheru râdea şi el şi părea să se bucure de toată petrecerea aceea.

Soarta mă aşezase lângă James şi fui nevoit să ascult iarăşi cuvântări ascetice.

— Nu trebue să facă astfel de lucruri. Oamenii vor spune că-i place să mănânce şi să bea bine. Asta e rău pentru mişcare.

— Fii liniştit, prietene! — îi răspunsei eu, râzând. — Cu siguranţă că şi bolşevicii fac din când în când câte o mică petrecere.

— Vei vedea ce-or scorni mâine gazetele din asta — mormăi el. — Atunci n'o să mai găseşti de râs chestia.

— Nu-ţi face griji, că doar nu-s reporteri aci.

— Reporteri n'or fi, în schimb iscoade. In vremea noastră întâlneşti peste tot iscoade. Vei vedea d-ta.

Dulgheru îi rugă pe cei de faţă să ţie cuvântări. Bortolomeu să vorbească despre şomeri, explicând ce face organizaţia acestora, ce anume planuri are. Apoi îl rugă pe John Colver, care şedea la dreapta lui, să declame câteva din poeziile sale. John şi prietenul său

Philipp, un tânăr pistruiat şi cu ochi albaştri, care arăta de parcă tocmai atunci ar fi ieşit din liceu, povestiră aventuri din vieaţa agitatorilor ilegali. De câteva luni lucrau amândoi în întreprinderi forestiere şi în mine, îi adunau în taină în păduri pe lucrători, cărora le predicau noua Evanghelie a eliberării. Patronii erau organizaţi în întreaga ţară, pe când lucrătorii cu slabele lor sindicate erau ca nişte oameni care luptau cu arcul şi săgeata împotriva tunurilor şi mitralierelor. O singură corporaţie mare, acesta era cuvântul de ordine, pe care însă dacă-l propagai, te puteai aştepta în orice moment la o soartă, în comparaţie cu care paisprezece ani de închisoare era floare la ureche.

— Nu strică unei cauze dacă slujitorii ei sunt svârliţi la închisoare — spuse Dulgheru.

— E drept, — râse tânărul cu ochi albaştri — însă noi căutăm totdeauna ca să rămâie câţiva afară, pentru ca să poată povesti de ce stau închişi ceilalţi.

Mai târziu John Colver istorisi o chestie hazlie despre prietenul său. Povestirea avea mai puţin de a face cu propagandă decât cu zeamă de struguri, totuşi ea îmi plăcu, pentrucă era o dovadă pentru umorul acestor oameni. In timpul unei furtuni se adăpostiseră amândoi într'un staul, unde stătură îngropaţi în fân, pe când ploaia răpăia deasupra. Deodată îl auziră venind pe ţăran, ca să-şi mulgă vacile. Omul părea să se fi certat tocmai cu nevastă-sa, faţă de care nu cutezase să-şi spuie părerea, şi acum îşi descărcă obida pe bietele vite. „Na, na, na!“ răcni el furios. „Aşa, aşa! Dă-i înainte cu gura cât poţi! Să nu cumva să taci, căci atunci s'ar putea să apuc şi eu să scot o vorbuliţă. Da, fireşte că viu târziu acasă. Dar ce, ai vrea să umblu cu ceasu în mână? Oiu fi uitat într'adevăr de zahăr, ei şi? Ţi-ei fi închipuind că nu mai am altele la ce mă gândi decât la comisioanele tale!... Whisky?... Poate să fi fost whisky, poate rachiu, poate zeamă de struguri!“

Țăranul puse jos donița și, amenințând vacile cu pumnul, spuse: „Sunt bărbat, da, asta sunt, și ți-oiu arăta că eu îs stăpân aci în casă. Oiu bea ce-mi place, oiu sta de vorbă cu vecinii dacă mi-o veni la socoteală, oiu cumpăra zahăr dacă n'oiu uita, și dacă nu-ți convine, poți să ți-l cumperi singură!" Și lucrurile continuară tot așa, țăranul deveni tot mai vorbăreț, poate datorită propriei energii, poate inspirat de zeama de struguri, — până când tânărul Philipp, uitând orice prevedere, ieși din fân și strigă: „Bravo, nenicule! Apără-ți dreptul d-tale! Nu te lăsa ținut sub papuc de o muiere! Hura!" Țăranul rămase cu gura căscată, în timp ce cei doi I. W. W.-iști o sbughiră afară din staul, prăpădindu-se de râs, astfel că abia simțiră ploaia care cădea peste ei.

LII

Curând însă, mica societate redeveni serioasă. Dulgheru îi spuse lui Colver să nu rămâie acolo, deoarece el, Dulgheru, atrăsese prea mult atenția prin înfățișarea lui și cu siguranță că era supraveghiat. Korwsky fu de aceeași părere; fără îndoială că și aci sunt iscoade, spuse el. Niciodată nu-l vor scăpa din ochi, vor încerca mereu să-l încurce în vreo chestie, și dacă asta n'ar reuși, vor căuta să născocească altceva. Când Dulgheru întrebă ce vroia să spună cu asta, Korwsky răspunse:

— Ar putea ascunde dinamită în locul unde te afli d-ta, sau să ticluiască scrisori care să constitue o dovadă că pui la cale un act terorist.

La care profetul replică:

— Un om trebue să trăiască astfel încât lumea să-l creadă pe el și nu pe dușmanii lui.

Apoi adăugă aceste cuvinte ciudate:

— Unul dintre voi mă va trăda.

Firește că toți se uitară uimiți unul la altul, strigând care mai de care, după cum îl numeau fiecare:

— Tovarășe!

— Frate!

— Camarade!

— Eu sunt?

Iar când vânjosul Hamby, care se dădea drept pacifist, întrebă și el:

— Eu sunt?

Dulgheru răspunse:

— Ai spus-o chiar tu.

Fireşte că toţi se ridicară ca unul şi vrură să-l alunge pe Hamby, dar profetul le porunci să se aşeze la loc, spunând:

— Lăsaţi ca lucrurile să-şi urmeze cursul lor, căci forţele lumii sunt mai repede nimicite când li se îngăduie să se ucidă ele înşile.

Se vede că socotea că nu există niciun motiv pentru a turbura petrecerea. Mary Magna intră, râzând, în odaie, puse torta de căpşuni pe masă şi începu s'o împartă. După ce-i servi pe toţi, Dulgheru luă cuvântul:

— Eu nu voiu mai sta mult la voi, prieteni, dar vă veţi aduce aminte de mine ori de câte ori veţi vedea această frumoasă poamă roşie şi vă veţi gândi la mine şi la solia mea, ori de câte ori veţi bea din acest gustos suc de struguri, care probabil a stat două zile prea mult în sticlă.

Câţiva râseră, dar alţii aveau lacrimi în ochi, şi băgai de seamă că Hamby se ridică şi ieşi din odaie.

Indată după asta se împrăştiară şi ceilalţi. Karlin se scuză, spunând că bătrâna lui iapă muncise toată ziua şi nu căpătase încă nutreţ. Colver părea să se simtă neliniştit, nu pentrucă s'ar fi temut de persoana lui, ci a prietenului său; tresărea ori de câte ori se deschidea uşa. T. S. şi Mary Magna plecară să asiste la o filmare de noapte. In cele din urmă Dulgheru îi rugă şi pe ceilalţi să plece, spunând că vroia să se retragă în biroul lui Abell, pentru ca să se roage. Abell, Lynch şi Moneta spuseră că-l vor aştepta afară. Noi ceilalţi plecarăm, cu inima grea de griji.

LIII

Trebue să vă fac o mărturisire, pe care până acum am tot amânat-o: pe vremea aceea eram logodit. Printre fetele din „lumea bună“ era una care avea toate motivele să creadă că mă gândeam adesea şi cu tandreţe la ea. Şi iată că eu mă ţineam acum de trei zile după un profet, izbutisem ca numele meu să fie pomenit în ziare şi nu cutezasem să dau un telefon tinerei fete, ca să mă scuz faţă de ea.

In seara aceasta urma să aibă loc o mică serată dansantă în casa părinţilor ei, şi presupusesem că s'ar fi cuvenit să fiu şi eu acolo; n'am fost însă invitat şi nici n'aş fi ştiut nimic de asta, dacă n'aş fi cetit în ziare. Plecai deci acasă, mă schimbai de haine şi cu un taxi pornii spre casa logodnicei mele.

Poate că v'ar interesa să aflaţi că, ajuns acolo, nu mă bucurai de loc de o primire prea strălucită, şi că Miss Betty îmi dădu de înţeles chiar că nici nu fusesem invitat. După ce însă i-am prezentat scuzele de rigoare, ea catadixi să danseze cu mine şi, timp de un ceas, încercai să uit că sunt pe lume şi oameni care au altceva de făcut decât să fie fericiţi. Dar tocmai când îmi izbuti aceasta, servitorul mă chemă la telefon şi recunoscui cu uimire glasul lui Joe. Incă dela primele sale cuvinte, uimirea mea se schimbă în încremenire:

— Billy, prietenul tău Dulgheru e în primejdie.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Vor să-l răpească în noaptea asta.

— Sfinte Dumnezeule! De unde ştii?

— E o poveste cam lungă. N'am acuma timp să-ţi istorisesc. Cineva m'a pus în cunoştinţă. Unde te pot găsi? Fiecare clipă e preţioasă.

— Unde eşti?

El răspunse că se află acasă, nu departe de locul unde eram eu. Făgăduii să viu imediat, şi mă dusei s'o caut pe Betty, cu care avui iarăşi o scenă; ea jură, cu lacrimi în ochi, că nu vroia să mă mai vadă. Părăsii casa în grabă, sării în maşina mea şi pornii în goană, fără să mă sinchisesc de regulile circulaţiei. După câteva minute ajunsei la locuinţa lui Joe şi aflai dela el ce se întâmplase.

Lucrurile se petrecuseră în restaurantul unde luasem masa eu cu Joe înainte de întrunire. El întâlnise acolo o fată pe care o cunoştea foarte bine, cum se întâmplă de obiceiu cu băieţii de vieaţă. Stând de vorbă cu ea, pomeni că se ducea acum să-l asculte vorbind pe profet, intrarea fiind liberă. Din simplă curiozitate se duse şi fata, care rămase vrăjită de frumuseţea lui Dulgheru.

Fata aceasta însă trăia cu un slujbaş din Serviciul Secret, dela care află ce se punea la cale împotriva profetului. In după amiaza acelei zile avusese loc o consfătuire între Algernoon de Wiggs, preşedintele Camerei de Comerţ, Westerley, secretarul „Asociaţiei comercianţilor şi fabricanţilor“, şi Gerald Carson, organizatorul „Ligii“. Cei trei bărbaţi puseră la dispoziţia agenţilor Serviciului Secret suma de şase mii de dolari, cu indicaţia ca până în douăzeci şi patru de ore Dulgheru să se afle la închisoare.

Fusese alcătuit un plan, pe care Joe îl aflase, cuvânt cu cuvânt, dela fată. Un număr de foşti combatanţi, membri ai Brigăzii, fuseseră tocmiţi ca să-l „altoiască“ pe profet. Ei erau dispuşi să facă asta, căci

ziarele publicaseră cuvântarea lui Dulgheru din strada principală, imprecaţiile lui împotriva războiului, şi scriseseră că-i denumise pe soldaţi „ucigaşi“ şi „lupi”.

Dar asta nu era încă totul, spuse Joe, şi văzui că mânile sale tremurau. Printre partizanii lui Dulgheru exista unul căruia îi spunea Hamby...

— Dumnezeule! — izbucnii. — Bănuiam eu că individul acela e o iscoadă!

— Da, el a transmis telefonic tot ce făcea şi vorbea Dulgheru. Şi acum se luase hotărîrea de a se introduce o maşină infernală la cartierul general al socialiştilor, unde poposise profetul.

O clipă rămăsei mut; apoi bâiguii:

— Crezi că vor să-i arunce în aer?

— Nu chiar aşa — vor să arunce în aer numai renumele lor. Hamby trebue să-l ademenească în stradă pe Dulgheru şi îndată ce oamenii vor tăbărî asupra lui, Hamby va slobozi o împuşcătură; în mulţime se vor găsi câţiva agenţi provocatori, care vor purta de grijă ca Dulgheru să fie nu numai bătut, ci şi linşat.

LIV

Acesta era deci planul. Ce era de făcut?

Telefonai lui Abell, ca să aflu dacă se întâmplase ceva între timp. Dar — vai! — nu putui căpăta legătura. Zadarnic rugai Centrala să mai încerce odată — răspunsul era acelaşi: „Sun tot timpul, dar fără rezultat“. Fără îndoială că Dulgheru se ruga, dar ceilalţi ce făceau? In cele din urmă renunţai la telefon.

Să fie cu putinţă ca mulţimea să şi fi pus mâna pe ei? Joe spuse că nu, căci fusese stabilită o oră anumită: precis la miezul nopţii urmau să se adune acolo foştii combatanţi. Mai aveam timp un ceas, deci.

Propusei să mergem repede la cartierul general al socialiştilor, ca să-l scoatem de acolo pe Dulgheru şi să-l ducem undeva la adăpost, dar prietenul meu obiectă că în mod sigur casa era împresurată şi era cu putinţă să fim opriţi de poliţişti înarmaţi. Fără îndoială că ei nu vor lăsa să le scape prada. In acelaşi timp îmi dădui seama că încercarea de a-l scoate pe Dulgheru prin acoperiş sau curtea interioară va da greş, căci el va stărui să rămână acolo şi să-i întâmpine pe prigonitorii săi.

Chibzuii cu încordare. Aveam nevoie de o gloată, da, aveam nevoie de propria noastră gloată. Şi deodată îmi veni o inspiraţie: gloata pe care o angajase T. S. pentru „Cetatea eternă“. Imi amintii că în urmă cu vreun an văzusem un film grozav de plictisitor, în

care salvarea țării era reprezentată prin organizația secretă Ku-Klux-Klan. Fără îndoială că mai existau costumele acelea. In felul acesta îl puteam salva pe profetul nostru, în felul acesta ne puteam atinge țelul.

Telefonai la „Cetatea eternă“, de unde mi se răspunse că regele filmului era acolo, dar ceruse să nu fie deranjat. Spusei că era vorba de o chestie foarte gravă și-mi dădui numele, cerând ca T. S. să vie la telefon. După câteva minute răsună în aparat glasul regelui filmului. Ii povestii totul, expunându-i și planul meu. Trebuia să vie și el personal, pentru a veghia ca totul să se petreacă așa cum îi spun eu; să aducă câteva autobuze pline cu oameni, travestiți în membri ai celei mai mari organizații secrete a Țării prostimii. Precis la miezul nopții trebuiau să se afle în fața casei lui Abell. Eu personal eram dispus să dau câte cinci dolari fiecăruia din oameni și dacă izbutea salvarea profetului, mai căpătau câte zece dolari de cap.

Spre uimirea mea îl auzii pe T. S. răcnind:

— Nu vei plăti nimic! Afurisiți să fie ticăloșii aceia, îi pun eu cu botul pe labe, chiar dacă ar trebui să mă coste un milion!

Trebuia să recunosc că profetul mai convertise un om.

— Ai autobuzele acelea cu megafoane? — întrebai.

— Da.

— Bine. Prin megafon să fie dat semnalul. Indată ce-l vom auzi, Joe și eu îl vom scoate pe Dulgheru în stradă, și când Brigada va fi sosit la fața locului, va fi sarcina voastră să dovediți că voi sunteți gloata mai mare și mai puternică.

Apoi, împreună cu Joe, pornii cu toată iuțeala la cartierul general al socialiștilor, și în drum puserăm la punct planul nostru de războiu. Adevărata primejdie o constituia Hamby, agentul secret, — pe el trebuia să-l înlăturăm din cale. Cu toată poza lui de pacifist, cu

siguranță că era înarmat și Joe fu de părere că trebuia să căutăm a aranja lucrurile fără să facem uz de arme. Dacă se ajungea la împușcături, se va face din asta o chestie de spânzurătoare.

Ii numii pe oamenii care rămaseră cu Dulgheru. Andy Lynch, fostul combatant, putea fi de folos, așa că aveam nevoie de ajutorul lui. Intâi ne vom scăpa de Hamby, apoi vom aștepta semnalul lui T. S.

Ajunserăm la locuința lui Abell. La etaj se vedea o cameră luminată și ușa era deschisă. Strada părea pustie, și fără să ne sinchisim de eventualele iscoade, părăsirăm mașina și ne furișarăm în casă.

LV

Tovarăşul Abell stătea la masă, cu capul înfundat în mâni şi dormea. Lynch şi Tom Moneta sforăiau întinşi pe podea. Iar pe un scaun lângă uşă şedea Hamby, care nu dormea însă. Indată ce ne zări, sări în sus.

— D-v sunteţi?! — exclamă el şi băgai de seamă că glasul lui trăda spaimă.

Ii făcui semn să vie spre mine:

— O clipă, te rog!

El mă urmă în vestibul, în timp ce Joe se apropie de Lynch şi-l trezi, ca să-l lămurească asupra primejdiei.

— Unde-i domnul Dulgheru? — îl întrebai pe Hamby.

— In birou; se roagă.

— O femeie bolnavă are nevoie de ajutorul lui. Crezi că l-am putea deranja?

— Nu ştiu. Sunt de un ceas aci şi n'am auzit niciun sgomot dinăuntru. Poate că doarme.

— Ce să fac? — spusei, prefăcându-mă că mă aflu în încurcătură. — Fireşte că rugăciunea este o îndeletnicire folositoare şi importantă şi ştiu că profetul pune mare preţ pe asta, iar noi, care-l iubim, trebue să ţinem seamă de dorinţele lui.

— Nici vorbă! răspunse Hamby.

— Pe de altă parte însă femeia e grav bolnavă; e vorba de o otrăvire...

— Crezi că e în stare să vindece și asta? întrebă Hamby, cu nevinovăție.

In clipa aceasta Joe și Lynch se apropiară. Hamby dădu să se întoarcă, dar era prea târziu: brațele lui Joe îl înșfăcară și-i apăsară cotul în jos, cu o mișcare de adevărat campion mondial. In același moment eu mă lăsai în genunchi și-i strânsei cu putere încheieturile mânilor. Lynch aruncă o față de masă peste capul „pacifistului“ și în felul acesta îl împiedecă să strige.

Scosei din buzunarul lui Hamby un revolver, dar Joe nu se declară mulțumit cu atâta.

— Scotocește-l mai bine! — îmi spuse el.

Ii urmai sfatul și descoperii într'un alt buzunar o a doua armă. Intr'un dulap găsii o frânghie, cu care-i legarăm mânile și picioarele, apoi îi astuparăm gura cu un căluș. Acum ne simțeam liniștiți, — devenise cu adevărat un „pacifist“.

Il duserăm în odăița alăturată, în care se păstrau cărți și broșuri. Și deodată îmi veni o idee: broșurile, revistele și cărțile acestea erau acelea pe care gloata le furase tovarășului Abell. De vreme ce oricum nu mai puteau fi vândute, puteau servi la altceva: începui să le car teancuri, teancuri și le asvârlii peste Hamby, până ce dispăru cu totul sub ele.

Intr'un ungher al odăiței observai o lădiță de lemn. Incercând s'o ridic, descoperii că era neobișnuit de grea. „Cu siguranță că e mașina infernală“, șoptii și ridicând-o cu luare aminte ieșii în vârful picioarelor din odaie, trecând apoi prin bucătărie, spre scara de serviciu. Ajuns jos, deschisei ușa, și văzui că acolo, în umbră, stătea ghemuit un om, întocmai cum mă așteptasem.

— Alo! șoptii.

— Alo! răspunse el, părând nespus de speriat.

— Asta e a lui Hamby. Mi-a spus să ţi-o dau dumitale. Fii atent, e foarte grea.

Ii dădui lădiţa, închisei uşa şi mă furişai înapoi, râzând în sinea mea de renghiul pe care i-l jucasem. El nu va şti ce înseamnă toate astea şi nici nu va putea afla, căci n'avea voie să-şi părăsească postul. Afară de asta îi rămânea prea puţin timp, deoarece uitându-mă la ceas văzui că mai erau numai trei minute până la miezul nopţii.

Lynch şi Joe îl încuiaseră pe Hamby în odăiţă şi mă aşteptau în vestibul. Le şoptii că totul era în regulă. Peste o clipă auzirăm sgomot din birou, apoi uşa se deschise şi în faţa noastră se ivi Dulgheru, strălucind în veşmintele-i albe. Iarăşi văzui deasupra capului său nimbul acela luminos, pe care-l văzusem şi în cursul întrunirii, dar mai văzui în acelaşi timp broboane de sudoare acoperindu-i fruntea, ca unui om care avusese de înfruntat o aprigă luptă sufletească. Şi picăturile acestea de sudoare erau mari şi roşii ca sângele.

Mă simţii străbătut de fiori în faţa acestui om. Nu mai cutezam să acţionez aşa cum avusesem de gând, dar nici nu vroiam să dau înapoi. Privii năucit la el în timp ce se apropia de cei ce dormeau, contemplându-i.

— N'aţi putut veghia un ceas cu mine! spuse el cu glasu-i blând şi trist.

Şi punând mâna pe umărul tovarăşului Abell, adăugă:

— A sunat ceasul.

Abell sări în sus şi încercă să se scuze. Dulgheru nu zise nimic şi-l trezi şi pe Moneta. In aceeaşi clipă răsună din stradă o fluierătură ascuţită.

— Brigada! şopti Joe.

LVI

Coborîi în goană scara şi privii prin crăpătura unei uşi: într'adevăr, în faţa casei opriseră patru sau cinci maşini, venind din direcţii diferite. Mai văzui cum săreau afară oameni în uniforme kaki, apoi alergai îndărăt. Ii lăsai de pază pe Joe şi Lynch pe scară şi urcai în odaia unde era profetul.

El nu păru surprins văzându-mă. Se vede că gândurile îi erau în altă parte. Tremuram de încordare şi abia mă puteam ţine pe picioare. Când va sosi T. S. cu ai lui? Ştiam cât le trebuia ca să ajungă dela „Cetatea eternă“ până aci, dar îmi spusei că s'ar fi putut să-i oprească ceva. Şi cât timp vor aştepta soldaţii afară semnalul lui Hamby? De sigur, numai câteva minute, apoi vor lua cu asalt casa şi se vor năpusti asupra victimei lor. Şi dacă-l duc de acolo înainte ca ceilalţi să sosească?...

Aveam în buzunar cele două revolvere ale lui Hamby. Să le folosesc sau nu? Se vede că Joe avu în aceeaşi clipă acelaşi gând, căci îl auzii şoptindu-mi:

— Dă-mi mie pistoalele, Billy.

I le dădui, şi el se duse cu ele în altă odaie, apoi se întoarse şi şopti iar:

— Le-am descărcat şi le-am aruncat pe fereastră.

In clipa aceasta ţipătul megafonului sfâşie tăcerea nopţii.

Mă apropiai de Dulgheru. Imi venea greu să-l

mint, şi-apoi aveam simţimântul că oricum mi-ar ghici gândurile. Totuşi, încercai:

— Domnule Dulgheru, Hamby m'a trimis cu o solie la d-ta; el a fost nevoit să se ducă jos şi te roagă să vii la el.

— Bine!

Şi, fără să mai spuie un cuvânt, porni spre uşă şi începu să coboare scara. Il urmarăm, întâi Abell şi Moneta, care nu ştiau nimic, — apoi Lynch, Joe şi eu.

Dulgheru ieşi în stradă şi fu imediat înconjurat de o duzină de soldaţi. El nu se împotrivi, nu spuse o vorbă. Tovarăşul Abell protestă vehement, în timp ce Moneta, Mexicanul, ascultând de chemarea sângelui, duse repede mâna la buzunar şi un cuţit sclipi în pumnul său. Un soldat îl înhăţă, dar Moneta strigă la el:

— Pleacă, sau îţi retez urechea!

Dulgheru se întoarse spre dânsul şi rosti cu asprime:

— Nimeni să nu folosească forţa de dragul meu!

Mexicanul lăsă mâna jos. Lynch, Joe şi eu rămaserăm nemişcaţi, în timp ce soldaţii îl duseră pe profet spre maşină.

Nu ajunseră însă prea departe. In strada liniştită răsună un glas; era un glas de femeie, dar aci, în împrejurările acestea, părea aproape supranatural. Cuvintele ieşeau întocmai ca dintr'o trâmbiţă care răsună deasupra câmpului de luptă — aţâţător, majestuos, hipnotizator:

— Fa... ceţi loc pen.. tru ma... re... le stăpân împă... rătesc al Ku-Klux-Klan-ului!

Toţi rămaseră ca împietriţi, iar eu eram şi mai năucit decât ceilalţi, căci recunoscusem vocea. Mary Magna juca un rol în care trebuia să vorbească.

Stăteam pe trepte, de unde puteam cuprinde cu privirea mulţimea. Patru din uriaşele autobuze ale

„Cetăţii eterne“ se apropiau din două direcţii. Făpturi încotoşmănate în alb, purtând măşti, care lăsau să se vadă numai ochii, săriră afară din maşini, formând imediat un semicerc, în care-i închiseră pe soldaţi. In mijlocul semicercului stătea căpetenia Ku-Klux-Klan-ului, având o stea roşie în frunte, cu braţele albe întinse şi ţinând în mână un toiag, cu o lumină roşie în vârf. Intinse toiagul asupra oamenilor din Brigadă, şi se vede că asta avu un efect magic, căci toţi rămaseră ca înţepeniţi şi holbară ochii la el.

LVII

Şi iarăşi se auzi glasul acela argintiu:

— Faceţi loc, gloate! Predaţi-vă! Retrageţi-vă! Lăsaţi cale liberă pentru gloata gloatelor, pentru neînvinsa, imperiala, cea mai înaltă supragloată! Ascultaţi-l pe comandantul cohortelor esoterice, pe nemuritorul şef al Ku-Klux-Klan-ului!

Marea căpetenie imperială se adresă apoi cu glas aspru, poruncitor mulţimii:

— Membri ai Klan-ului! Amintiţi-vă de jurământul vostru! Ceasul judecăţii a sunat! Ticălosul vinovat tremură. Marea sentinţă irevocabilă a fost rostită. *Coelum animum imperiabilis senescat. Simila similibus per quantum imperator. Inexorabilis ingenium parasimilibus esperantur! Saeva imparatus ignotum indignatio. Salve. Suppositio! Indurato!* Ingenunchiaţi, membri ai Klan-ului!

Toţi căzură în genunchi, ca unul singur.

— Juraţi, membri ai Klan-ului! *Si fractus illibatur orbis, impavidum ferient ruinae.* Aţi auzit sentinţa. Care e pedeapsa? Moartea?

Un glas din mulţime strigă:

— Moartea!

Iar ceilalţi repetară strigătul, care răsună sălbatic în noapte:

— Moartea! Moartea!

Şi marea căpetenie a Klan-ului grăi:

— *Arma virumque cano, tou poluphlesboi ou thalasses!*

Apoi se întoarse spre ex-soldații năuciți:

— *Thelathi mater emé kai anaskeo ko-omeneper!*

Şi arătând cu brațul alb spre Dulgheru, care stătea acolo palid dar liniştit, strigă:

— Moarte tuturor trădătorilor! Moarte tuturor duşmanilor Ku-Klux-Klan-ului! *Condemnatus. Incomparabilis! Ingenitis exequator.* Inaintați voi devotaților, paznici neîndurători, şi voi mari şi sfinți seneşali! [1]).

Şase făpturi mascate înaintară. Marea căpetenie a Klan-ului grăi:

— Inhățați-l pe vinovat!

Iar către ex-soldați:

— Lăsați-l pe acest ticălos în seama Tribunalului secret al Klan-ului, care singur se pricepe să pedepsească pe astfel de criminali.

Nu ştiu ce-or fi crezut uluiții „Brigadieri" din toată această şarlatanie. Mai târziu, după ce întreaga aventură se consumase, o întrebai pe Mary Magna:

— De unde ai luat toată pălăvrăgeala aceea?

La care ea îmi răspunse că jucase cândva într'o piesă pentru copii, în care apărea un vrăjitor bătrân, care-i vrăjea pe toți oamenii. Timp de aproape un an ascultase de opt sau zece ori pe săptămână formulele sale magice, care i se întipăriseră în memorie. Şi iată că acum asta îi ajutase ca să vîre spaima în nişte copii mari.

Poate că şi soldații crezuseră că toată mascarada aceea făcea parte din piesă, cum s'ar zice. Dar orice ar fi crezut, un lucru era sigur: ei erau în minoritate. Unei gloate nu-i rămâne decât să se supuie în fața unei gloate mai mari. Ceea ce şi făcură. Acei care stăteau în

[1]) Inalți magistrați.

fața lui Dulgheru se dădură înapoi, devotații paznici și seneșali îl luară de braț pe profet și plecară cu el. De noi se vede că uitaseră cu totul. Joe, Lynch și eu îi prinserăm de braț pe Abell și Moneta, și pornirăm mai departe, amestecându-ne printre oamenii Klan-ului.

Fără nicio altă solemnitate Dulgheru fu vârît în primul autobuz, urmat de căpetenia Klan-ului și de noi ceilalți. Lângă șofer ședea, strălucind de bucurie, T. S. El îmi luă mâna și mi-o strânse cu putere.

Nu eram în stare să scot o vorbă; dinții îmi clănțăneau de turburare. Dulgheru, care ședea în spatele nostru, trebue să fi prins acum înțelesul acestei păcăleli, dar nu spuse nimic. Klaniștii mascați urcară în celelalte autobuze, claxonul urlă și mașina noastră porni cu toată vitesa în noapte. T. S., Joe și eu ne băturăm pe umăr unul pe altul, prăpădindu-ne de râs. Ceilalți Klaniști hohotiră și ei, afară de Marea Căpetenie a Klan-ului, care ședea lângă Dulgheru și plângea.

LVIII

Mă sfătuii în şoaptă cu T. S. şi hotărîrăm să-l ducem pe profet la vila regelui filmului, situată la câteva poşte de „Cetatea eternă", afară din oraş. Acolo va fi în deplină siguranţă. Dădurăm drumul Klaniştilor, pe Joe îl trimiserăm acasă cu o maşină, iar ceilalţi trei tovarăşi urmau să petreacă noaptea într'un hotel. Apoi îl rugai pe Dulgheru să ia loc în maşina lui T. S. Profetul nu scosese tot timpul niciun cuvânt, acum însă spuse:

— Aş vrea să rămân singur.

Iar eu îi răspunsei:

— Te voiu duce într'un loc unde vei putea fi singur cât vei pofti.

El urcă în maşină şi peste câteva minute ajunserăm la locuinţa somptuoasă a regelui filmului.

Nu ne simţeam la largul nostru, căci tăcerea lui Dulgheru avea un efect apăsător asupra noastră.

— Aş vrea să rămân singur — spuse el din nou.

Il conduserăm într'un dormitor dela etaj, unde-l lăsarăm singur. Pentru orice eventualitate însă avurăm grijă să încuiăm uşa.

Ajunşi jos ne uitarăm unul la altul ca doi elevi care trăseseră la fit dela şcoală şi se temeau de clipa când urmau să dea ochi cu profesorul.

— Rămâi aci, Billy! — mă rugă regele filmului. — Trebue să vorbeşti dimineaţă cu el, căci eu n'o pot face.

— Voiu rămâne.

Mă uitai la ceas: trecuse de unu.

— Dă-mi un deşteptător! — îi cerui. — Căci Dulgheru se scoală odată cu găinile şi nu trebue să-l lăsăm s'o şteargă prin fereastră.

Indată ce miji de ziuă bătui la uşa profetului, încetişor de tot, ca să nu-l trezesc în cazul c'ar fi dormit. Dar el răspunse imediat:

— Intră!

Şi când intrai, îl văzui stând la fereastră şi privind afară.

Rămăsei cu sfială în mijlocul odăii şi începui:

— Fireşte că ştiu, domnule Dulgheru, că mi-am îngăduit cam mult...

— Aşa e! răspunse el şi ochii lui svârleau scântei.

— Dar — încercai să mă scuz — nu-i cunoşti pe oamenii aceştia. Ştii d-ta că au ascuns în fiecare odaie o maşină infernală şi că a doua zi toate ziarele ar fi scris că aveai de gând să arunci pe cineva în aer?

— Ar fi fost oare pentru întâia oară că s'ar fi răspândit minciuni despre mine? replică el.

— Ştiu asta, dar ceea ce am făcut...

— D-ta nu poţi pricepe asta, eşti prea neştiutor.

Lăsai capul în pământ, ruşinat. Imediat glasul lui deveni mai blând:

— D-ta însuţi eşti o părticică din Ţara prostimii. In această ţară nu e cu putinţă nici măcar un calvar cum se cade.

Il privii uimit:

— Dar la ce foloseşte calvarul?

— Oamenii nu pot fi influenţaţi pe altă cale. Ei se găsesc încă în faza copilăriei, de vreme ce pretind o jertfă de sânge.

— Da, însă gândeşte-te ce fel de calvar — obiectai eu. — Nedemn, lipsit de glorie. Să ţi se mânjească trupul cu catran fierbinte... să fii spânzurat ca un criminal de rând.

Abia rostisem aceste cuvinte, că-mi şi dădui seama cât de lipsite de tact fuseseră ele. Dulgheru răspunse:

— Sunt deprins să fiu tratat ca un criminal de rând.

— Dacă ţii neapărat să fii spânzurat — spusei eu aproape cu desnădejde — dacă îţi este mai plăcut asta decât toate celelalte...

Mă oprii din vorbă, căci îl văzui acoperindu-şi faţa cu mânile şi-l auzii şoptind:

— Noaptea trecută m'am rugat ca să fiu cruţat de cupa amărăciunii şi ruga mi-a fost ascultată.

— Ei vezi — încercai să-l mângâi — eu am jucat doar rolul providenţei. Ingădue-mi să-mi joc rolul acesta câteva zile, până când gloata acestor soldaţi înnebuniţi va fi părăsit oraşul. Mi-e ruşine de ei, dar eu însumi fac parte din rândurile lor şi-i pot pricepe. Ei într'adevăr au luptat şi au învins. Nebunia războiului e încuibată într'înşii, patimile sălbatice, oarbe...

Dulgheru se ridicase.

— Ştiu! — zise el. — Ştiu, n'ai nevoie să mi-o spui. Nici nu-i dojenesc pe soldaţi, ci pe oamenii care-i pun la cale — pe oamenii aceia bătrâni cu mâni moi şi albe care din birourile lor de afaceri abat nebunia asupra lumii. Care să fie pedeapsa pentru aceşti oameni?

— Sunt oameni aşpri — încuviinţai eu.

— I-am văzut. Bărbaţi cu chipuri de piatră. Sunt lupi, mânaţi de o maşină. Sunt sălbatici cu unghiile lustruite. Au făcut din ţară o patrie a smintiţilor. Au făcut din ea o ţară a prostimii.

Tăceam, aşteptând să se potolească furtuna care bântuia într'însul, apoi spusei:

— Ai dreptate, domnule Dulgheru, dar aşa e lumea şi nu poţi d-ta s'o schimbi...

El ridică braţul:

— Niciun om nu trebue să rostească în prezența mea această cea mai mare blasfemie împotriva vieții.

Fireşte că nu răspunsei şi Dulgheru se aşeză la fereastră, contemplând răsăritul soarelui.

Intr'un târziu, cutezai să iau iar cuvântul:

— Prietenii d-tale te roagă un singur lucru, domnule Dulgheru: să rămâi aci până se va fi sfârşit congresul. După aceea vei putea iarăşi să expui oamenilor învățătura d-tale. Atâta timp însă cât Brigada se află aci, lucrul acesta este cu neputință. Oamenii sunt sălbatici şi cruzi, ei au pus stăpânire pe oraş şi fac ce vor. Dacă te întâlnesc pe stradă te vor umili, te vor maltrata...

La care Dulgheru replică:

— Nu vă temeți de aceia care ucid trupul, ci de aceia care ucid sufletul.

Şi, după o clipă, adăugă:

— Frate, doresc să rămân singur.

— N'ai vrea să-mi făgădueşti, domnule Dulgheru...

— Numai tatălui meu i-aş putea făgădui ceva. Lasă-mă singur, te rog!

LIX

Coborîi la parter, unde-l găsii pe T. S. plimbându-se într'o pijama stacojie. Arăta ca un călugăr dolofan. Era şi „mama" acolo, dar ea purta o pijama roz, înflorată cu crizanteme albe. Puteţi fi siguri, că nu le venise prea uşor celor doi să se scoale la şase dimineaţa. Când mă zări, regele filmului se repezi la mine.

— Ce spune? — întrebă el.

— Nu vrea să spuie ce are de gând.

— Nu făgădueşte să rămâie aci?

— Nu vrea să făgăduiască nimic.

— Ai încuiat uşa?

— Da.

— Billy — interveni cu grabă „mama" — trebue să rămâi aci şi să veghezi asupra lui. Dacă ar coborî şi mi-ar porunci ceva ar trebui să mă supun.

Ii făgăduii.

După câtva timp „mama" aduse o ceaşcă cu cafea, un pahar cu lapte, franzeluţe şi unt, precum şi fructe, şi mă rugă să le duc pe o tavă în odaia profetului.

Când intrai la el, spusei cu veselie prefăcută, căci vroiam să-i ascund grijile mele:

— Am adus dejunul.

Dulgheru se uită la mine şi întrebă:

— Ai încuiat uşa?

Imi adunai tot curajul şi răspunsei:

— Da.

— Ce deosebire este pentru mine dacă sunt prizonierul vostru sau al stăpânilor voştri?

— Domnule Dulgheru, deosebirea constă în faptul că noi n'avem de gând să te spânzurăm.

— Şi cât timp vrei să mă ţii închis aci?

— Cred că vreo patru zile, până se va fi încheiat congresul. Dacă îmi făgădueşti să aştepţi până atunci, poţi umbla liber în acest loc minunat, şi când va fi trecut primejdia îţi făgăduesc tot sprijinul cu putinţă pentru ca solia d-tale să ajungă la popor.

Zadarnic aşteptai un răspuns din partea lui. Pusei jos tava şi părăsii încăperea, încuind uşa la loc.

Jos dădui peste unul din secretarii lui T. S. care adusese ziarele de dimineaţă. Luai repede „Times"-ul şi cetii:

„KU-KLUX-KLAN-UL RĂPEŞTE PE PROFETUL ROŞU, CARE DISPARE CU MAŞINA"

Fireşte că agenţia secretă care pusese la cale linşarea lui Dulgheru, trimisese dinainte ziarelor de dimineaţă dările de seamă, în care se vorbea despre descoperirea maşinii infernale şi de un atac asupra soldaţilor, îndeplinit de partizanii înarmaţi ai profetului roşu. Acum însă toate acestea erau depăşite de evenimente şi ziarul ridica în slavă Klan-ul, ca salvator al oraşului. Se vede că nicio gazetă nu ştia că făpturile acelea încotoşmănite nu erau membri adevăraţi ai Ku-Klux-Klan-ului. „Times"-ul folosea litere de-o şchioapă, felicitând populaţia din Western City pentru repeziciunea şi hotărîrea cu care intervenise pentru cauza legii şi ordinei.

Dar adevărul nu putea rămâne prea mult timp cocoloşit. Când angajezi o sută de figuranţi, în câteva ceasuri secretul trebue să răzbată în vreuna din redacţii. După două ore, „Strigătul serii" telefonă chiar regelui filmului, întrebându-l unde-l dusese pe profetul răpit.

N'avea niciun rost să tăgăduiască ceva, observă redactorul, căci prea mulţi oameni îl văzuseră pe Dul-

gheru urcând în mașina lui T. S. Secretarul lui T. S. minți cu toată convingerea, totuși știam prea bine cu toții că acum adevărul va ieși la iveală. Căci erau aci șoferi, grădinari și servitori, care știau că misteriosul personaj în alb se afla acolo. Li se va oferi bani și unii din ei se vor lăsa înduplecați.

In următoarele două ceasuri o duzină de reporteri asediară vila. Fotografi o fotografiară, curioși o contemplară dela distanță cu binocluri... și eu văzui aevea alte titluri de gazetă:

„REGELE FILMULUI IL ASCUNDE DE MANA LEGII PE PROFETUL AȚÂȚĂTOR"

La această latură a chestiunii nu ne gândisem încă. Dulgheru urma să se prezinte azi dimineață la ora nouă în fața judecătorului Ponty. Se va duce? întrebau reporterii. Și dacă nu, pentru ce nu? De sigur că Mary Magna ar fi dispusă să piardă cauțiunea de două sute de dolari, dar judecătorul avea dreptul să-l citeze pe acuzat cu mandat de aducere. O va face?

Indărătul culiselor autorităților din Western City începu un duel aprig. Noi nu știam cine era acela care ținea cu orice preț să-l scoată pe Dulgheru din ascunzătoarea lui, dar știam foarte bine cine vroia să-l ție acolo.

Telefonai unchiului meu Timothy, lămurindu-i situația. Ii spusei să-și cruțe înjurăturile la adresa mea, dar eram hotărît să stau de partea profetului meu. Dacă vroia să puie capăt scandalului, atunci să poarte de grijă ca Dulgheru să fie lăsat în pace.

— Dar ce pot face, Billy? — întrebă el. — Chestia asta privește justiția.

— Ași, de unde! Știi foare bine că orice judecător și primarul orașului sunt gata să facă ce li se spune — cu condiția ca s'o spună omul potrivit. Vorbește cu de Wiggs, cu Westerley, Carson și toată banda aceea și lămurește-le că nu le folosește la nimic dacă-l scot

pe Dulgheru din ascunzătoarea lui. Ce anume vor? Cred că nu urmăresc decât ca liniştea să fie restabilită, nu? Noi am făcut paşii trebuitori pentru aceasta, fără vărsare de sânge. Dacă însă îl târăsc pe profet în faţa judecătorului, se va stârni iar agitaţie, tumult, şi nimeni n'ar putea spune cum se vor sfârşi lucrurile.

Mai telefonai câtorva oameni influenţi şi T. S. se ocupă cu redactorii gazetelor de seară. Le spuse că profetul fusese făcut nevătămător pentru tot timpul congresului. De ce nu se declarau mulţumiţi cu asta? N'aveau destule ştiri senzaţionale? Cinci până la zece mii de eroi ai războiului vizitau oraşul, — ce nevoie mai aveau să se ocupe de un biet maniac religios?

Când tragi o încărcătură de alice asupra unei raţe şi raţa cade, nu stai să te întrebi care anume din boabele de alice au nimerit raţa. La fel era şi cu strădaniile noastre. Una din alice trebue să fi nimerit, căci atunci când în faţa judecătoriei contravenţionale fu strigat numele lui John Doe Dulgheru şi el nu răspunse, judecătorul declară simplu că cauţiunea era pierdută şi trecu la cazul următor. Iar trei din ziarele de seară publicară ştirea foarte pe scurt, într'un loc nu prea vizibil. Profetul roşu era mort şi înmormântat.

LX

La ora unu îi dusei lui Dulgheru mâncarea în odaia lui şi văzui cu uimire că nici nu se atinsese de micul dejun. Incercai să-i vorbesc, el însă privea în gol şi nu mă luă în seamă.

La ora şase îi adusei din nou de mâncare şi văzui că nici acum nu pusese nimic în gură. Dusei deci tava înapoi şi-i spusei lui T. S.:

— Ne-am luat pe cap pe unul care face greva foamei.

Fireşte că în asemenea condiţiuni nici nouă nu ne prii mâncarea. T. S. îşi neglijă afacerile, umbla fără rost încolo şi încoace, se aşeza, se ridica iar, apoi se aşeza din nou. La fel făceam şi eu.

Cam pe la ora opt spusei:

— N'ar fi bine să telefonăm ziarelor de dimineaţă şi să le cerem s'o lase mai moale?

T. S. se duse la telefon şi ceru legătura cu primul redactor al lui „Times". El începu prin a-i pomeni de numeroasele anunţuri pe care le dădea ziarului şi că rareori ceruse vreun serviciu în schimb dela acesta, acum însă pretindea unul: „Times" să nu se mai ocupe de profet, şi cu deosebire de legătura dintre el şi industria filmului. Totul era în regulă, profetul nu supăra pe nimeni...

Deodată, în toiul convorbirii, T. S. sări ca muşcat de şarpe şi strigă:

— Cum?

Apoi:

— Omule, ai înebunit?

Se întoarse spre mine, cu o expresie de năuceală pe figură:

— Billy, ăia spun că tocmai ar fi primit ştirea că Dulgheru se află pe treptele Primăriei, de unde vorbeşte mulţimii.

Regele filmului nu mai aşteptă să mă vadă şi pe mine făcând o mutră năucită, ci răcni iar în aparat:

— Sfinte Dumnezeule... omule... eu nu ştiu nimic de asta. Acum două ceasuri i-am trimis mâncarea în odaie. Nu vroia să mănânce, nici să vorbească...

Mai mult nu auzii, căci mă năpustii afară din cameră şi urcai în goană scara la etaj. Uşa dela odaia lui Dulgheru mai era încuiată, dar încăperea era goală, pasărea sburase.

Cum izbutise să şteargă putina? Ieşise pe fereastră şi se lăsase în jos pe uluc? Sau reuşise să câştige de partea lui un servitor? Ori era la mijloc mâna unui reporter sau a unuia din duşmanii noştri?

Alergai jos, scosei maşina din garaj şi pornii în goană spre oraş. Nu era greu de priceput cum ajunsese Dulgheru atât de repede în oraş, căci prin ţinutul acesta treceau nenumărate automobile şi orice şofer e gata să ia un străin.

Ajunsei în oraş şi văzui că într'adevăr Brigada sosise în păr. Toată ziua veniseră zeci de trenuri speciale, din toate direcţiile şi acum străzile mişunau de oameni în uniformă, care mărşăluiau braţ la braţ, cântând, chiuind, urlând, căutând aventuri. Mâine era prima zi a congresului, ziua marei parade; seara de azi era închinată veseliei fără frâu. Astăzi totul stătea la dispoziţia oamenilor Brigăzii şi oricui era în stare să-şi împrumute o uniformă. Atmosfera care stăpânea oraşul era redată în „Times“:

„Noroc, băieţi! Vreţi o ţigaretă? Mai luaţi una! Luaţi tot ce vă place! Tot oraşul e al vostru! Luaţi-l cu voi în tabără! Faceţi cu el ce vreţi! Daţi-i ordine! Mâncaţi pe socoteala lui! Puneţi-l să vă lustruiască cismele! Cereţi-i să vă ţie haina, dacă vă este prea cald!

„Noi aşteptăm poruncile voastre. Inlăturaţi-ne din cale dacă vă stingherim! Alungaţi-ne din stradă. Daţi-ne să vă ducem bagajele! Aveţi nevoie de ceva, vă putem face vreun serviciu? Dacă vreţi să mergeţi undeva, nu întrebaţi de direcţie, ci urcaţi-vă pur şi simplu într'o maşină!

„Mai luaţi o ţigaretă înainte de ne despărţim. Puneţi banii înapoi în buzunar, aci n'aveţi nevoie de ei. Western City plăteşte“.

Imi dădui seamă că nu voiu izbuti să răzbesc prin înghesuială; coborîi aşa dar din maşină şi pornii pe jos mai departe. In drum văzui că Brigada ascultase de invitaţia „Times“-ului, punând cu totul stăpânire pe oraş. Abia de puteai face un pas. Fiecare al doilea om din gloata aceea desordonată, purta uniformă. Pretutindeni se vindea alcool. Intâlneai pe câte unul cu o sticlă în mână şi urmele altor sticle pe faţă, încercând să îmbrăţişeze pe un camarad sau oferind altuia o înghiţitură. Ceva mai departe, un altul ceru unuia să cinstească pe toţi cei de faţă. Dacă marei Republici a prostimii nu-i izbutise să dea eroilor reîntorşi din războiu acea lume nouă pe care le-o făgăduise la plecare, dacă nu le putuse reda nici măcar slujbele, munca pe care o pierduseră, atunci cel puţin le îngăduia să se îmbete.

Mereu trebuia să mă feresc din calea a zece sau douăzeci de oameni „afumaţi“, care jucau zaruri sau rişca pe trotuar, în timp ce „sugeau“ şi cântau:

„Doar adeziunea o semnăm,
Cât despre cenţi, nu căpătăm“.

Ceva mai departe câteva automobile încercau să-şi croiască drum, şi mulţimea se distra îngrămădind înaintea lor sticle goale. Cineva urlă:

— Cine a câştigat războiul?

Şi răspunsul glăsui:

— Chiulangiii.

Sau:

— Afurisiţii de ofiţeri.

Apoi oamenii porneau mai departe, cântând în mers:

„Acum eşti la oaste,
Nu mai eşti la plug,
O, tu fiu de târfă,
Nu mai eşti chiabur.
Acum eşti la oaste".

Şi din altă stradă se auzea:

„Fetiţa mea în Baltimor' trăieşte,
Tramvaiu 'n poarta ei opreşte..."

Uneori se mai putea vedea şi câte o partidă de trântă dreaptă, sau o luptă cu sticlele, şi mulţimea încerca să-i despartă pe adversari. Umblam cu inima plină de teamă şi griji. Când ajunsei doar la câţiva zeci de metri de Primărie, văzui ceea de ce mă temusem — îl văzui pe prietenul meu Dulgheru în mânile gloatei.

LXI

In piață se afla o căruță cu coviltir din pânză de sac, dintr'acelea care se mai întâlnesc din când în când pe șoselele de țară, și în care trăiesc familiile de țigani nomazi. Se vede că una din aceste familii avusese neprevederea să vie în oraș tocmai în timpul congresului. Mulțimea își așezase victima pe acoperiș, după ce o mânjise mai întâi cu vopsea roșie, pentru ca toți să-l recunoască pe profetul roșu, despre care ziarele scriseseră atâta. De oiștea căruței legaseră o funie lungă, la care se înhămaseră vreo două sute de oameni, trăgând astfel căruța pe străzi, dansând, țopăind, chiuind, proferând amenințări la adresa Roșilor. Câțiva alergau în frunte, ca să croiască drum, apoi venea căruța, legănându-se și hurducănindu-se, astfel că bietul profet era asvârlit dintr'o parte într'alta. Din fericire, în acoperământul de pânză era o gaură și el se putea ține de unul din căpriorii de lemn.

Cortegiul opri în fața mea. De fiecare parte mărșăluia garda de onoare în pas de paradă, fiecare om ținând mâna pe umărul celui din fața sa, și cântând cu toții în cor:

— Hi, hi, profetul bolșevic! Hi, hi, profetul bolșevic!

Iar alții sbierau:

— Nu vreau să muncesc! Nu vreau să muncesc! (Aceasta e porecla dată I. W. W.-iștilor: *I won't work!)*

Cineva scrisese cu vopsea roşie literele acestea pe căruţă. Un beţiv, care stătea lângă mine pe trotuar, îl amenința cu pumnul pe profet, urlând ca o sirenă răguşită:

— Ei, anarhist afurisit! Dacă eşti într'adevăr profet, dă-te jos din căruţă şi vindecă-mi sculamentul!

Mulţimea râdea să se prăpădească şi beţivul era atât de încântat de succesul său, încât începu să păşească alături de căruţă, repetând necontenit cuvintele sale.

Deodată auzii îndărătul meu un zăngănit puternic şi, întorcându-mă, văzui pe un soldat, care se afla în „Royal Hotel", spărgând cu un scaun geamul uşii dela intrare. In spatele lui stăteau vreo douăzeci sau treizeci de uniformaţi, care vroiau să asiste la reprezentaţia cu profetul, şi pentrucă mulţimea bara uşa, căutară astfel o ieşire.

Fireşte, ştiam că nu puteam face nimic; tot aşa de puţin aş fi putut opri o furtună doar cu răsuflarea mea. Dulgheru îşi dorise calvar, — acum îl avea, un calvar după felul special al ţării noastre libere şi independente. Sunt la noi mulţi agitatori şi turburători ai suveranităţii noastre, care ajung şi ei într'un fel sau altul la mucenicie, — totuşi niciunul nu se făcuse vreodată atât de duşmănit ca „profetul bolşevic", care acum îndura calvarul „său".

Stăpânit de aceste gânduri mă luai după căruţă, spunându-mi că mai curând sau mai târziu voiu putea fi folositor la purtarea tărgii.

Ajunserăm la „Palace Hotel", din al cărui hall se revărsau mulţi oameni în uniformă. Auzii o femeie ţipând, sării pe ciubucul unei ferestre şi de acolo puteam acum cuprinde cu privirea mulţimea. O jumătate duzină de zurbagii puseseră mâna pe o fată; nu ştiam ce anume îi imputau — poate că purta rochia prea scurtă, sau îl repezise pe unul din ei — fapt e că-i

smulgeau îmbrăcămintea de pe trup. După ce o lăsară numai în pantofi, ciorapi şi o panglică în jurul părului, o cocoţară alături de profet, răcnind:

— Asta e ceea ce-ţi trebue!

Şi beţivul, găsind o nouă glumă, urlă:

— Ei, bolşevic afurisit, de ce n'o naţionalizezi?

Oamenii se strâmbară de râs, jucând ca nebunii în jurul căruţei, căci cunoşteau de sigur cât se poate de bine toate amănuntele „naţionalizării femeilor în Rusia", şi mai cetiseră şi în ziare despre Mary Magna şi preferinţa profetului pentru actriţe de cinema şi alte femei uşoare.

Dulgheru întinse fetei mâna ca să nu cadă, ceea ce făcu ca mulţimea să scoată nişte răgete care aminteau de animalele sălbatice dintr'o arenă. Şi prin creierul meu aprins, zumzăiau cuvintele profetului: *„Asta-i Roma, Roma, Roma care nu moare niciodată"*.

Ajunserăm la „Hypodrom", cel mai mare teatru al oraşului nostru, care, ca toate localurile de petrecere, fusese pus la dispoziţia Brigăzii. Cineva din mulţime trebue să fi cunoscut localul acesta şi să fi îndrumat carul încoace. La „Hypodrom" se dau şi reprezentaţii de circ, el posedă un soiu de pistă pentru automobile, unde sunt expuse şi cuştile cu animale sălbatice. Smintiţii duseră acum căruţa pe pistă.

Fata despuiată alunecă depe acoperământ, cineva o prinse în braţe şi avu milostenia s'o ducă de acolo. Căruţa porni mai departe, răsturnă decoruri, artişti şi spectatori, oamenii care erau înhămaţi la funie trecură peste scenă, urmaţi de căruţa cu literele roşii şi cu bietul profet mânjit şi el cu roşu, care se ţinea din toate puterile ca să nu cadă. Cârdul uniformat începu să dănţuiască în jurul lui, urlând asurzitor:

— Hi, hi, profetul bolşevic!

Stăteam destul de aproape ca să pot vedea totul. Nu ştiu dacă Dulgheru leşinase, sau nu se mai putea

ţine — fapt e că se rostogoli de pe acoperiş şi câţiva îl prinseră. Apoi alţii smulseră o perdea de pe un perete, se aşezară vreo treizeci în cerc, îl aruncară pe profet ca dintr'o plasă la vreo cinci metri în aer, îl prinseră înapoi, îl aruncară iar, şi aşa mai departe.

Nu mai puteam suporta priveliştea aceasta şi ieşii din teatru printr'o uşă dosnică.

Strada era pustie. Stătui o clipă locului, cu capul prins în mâni, stăpânit de scârbă. Aproape fără să-mi dau seama repetam cuvintele profetului: *„Asta e Roma, Roma, Roma care nu moare niciodată“*.

Peste câteva clipe auzii un zăngănit de sticlă spartă. Mă aplecai repede, scăpând astfel de o ploaie de cioburi. Când ridicai iar privirea, văzui îngrozit capul vopsit cu roşu, precum şi umerii mânjiţi cu roşu şi alb ai lui Dulgheru ivindu-se deasupra mea. Din fericire, între el şi pământ se afla o ieşitură îngustă a zidului. El căzu pe aceasta, apoi se rostogoli mai departe, iar eu îl prinsei şi-l depusei nevătămat pe pământ.

LXII

Mă așteptasem să fie mai mult mort decât viu și vrui să-l iau pe umeri ca să-l duc în vreo ascunzătoare. Spre uimirea mea însă, îl văzui ridicându-se pe picioare. Fața nu i-o puteam vedea din cauza vopselei care-i curgea pe ea, observai totuși că era schimonosită de furie. Imi amintii de trăsăturile acelea blânde, pline de milă... Niciodată n'aș fi crezut să-l văd așa.

Ridică pumnii încleștați și spuse:

— Am vrut să mor pentru oamenii aceștia. Acum însă, să moară ei pentru mine!

Și, brusc, îmi prinse mâna cu un gest aproape sălbatic:

— Vreau să scap de ei! Oriunde, oricum. Vreau să mă întorc acolo de unde am venit, acolo unde nu văd, nu aud, nu gândesc. Vreau să mă întorc în biserică.

Cu aceste cuvinte începu să gonească de-a-lungul străzii. N'aș fi crezut niciodată că picioarele-i desculțe pot alerga atât de repede. Mă luai după el, spunându-mi că dacă fusesem până acum alături de dânsul, trebuia să văd și sfârșitul, oricum ar fi fost acesta.

Ajunserăm pe Broadway și nimerirăm printre soldați; profetul gonea ca un câine căruia i se legase o tinichea de coadă. Alerga nebunește pe stradă, cu mine după el, răsturnând oameni, svârlindu-i în lături. Oamenii răcneau, mașinile claxonau, soldații ne fugăreau, chiuind. In cele din urmă îmi pierdui răsuflarea,

căpătai ameţeli, pretutindeni vedeam prostimea, mâni se întindeau spre mine, gata să mă înhaţe. Totuşi, continuam să alerg după profetul meu, cotirăm în fugă pe după un colţ de stradă şi văzui înaintea mea ţinta spre care gonea sufletul acesta torturat: biserica Sf. Bartolomeu.

El urcă treptele câte trei dintr'odată, şi eu după dânsul, încălecând câte patru. Trânti uşa de perete, şi înainte să-l pot ajunge din urmă, el şi străbătuse jumătate din biserică. Câţiva credincioşi aflători acolo săriră speriaţi în sus, cineva mă prinse de braţ, dar izbutii să mă smulg din strânsoare. Profetul făcu trei sărituri mari: prima îl aduse pe treptele altarului, a doua pe altar, iar a treia... înapoi în fereastra pictată.

De acolo îşi întoarse faţa şi se uită la mine. Veşmintele-i pline de vopsea căzură în jurul picioarelor goale, chipul schimonosit de mânie deveni atât de blând pe cât îngăduia vopseaua. Cu un gest îmi dădu de înţeles că vroia să rămâie singur, cerându-mi să plec. Apoi mâna îi căzu în jos şi rămase nemişcat. Sleit, cuprins de ameţeală, mă prăbuşii pe una din băncile din biserică şi-mi îngropai faţa în palme.

LXIII

Nu ştiu cât timp să fi trecut, dar simţii deodată o mână pe umăr, şi că cineva mă sgâlţâie. Nu-mi place să fiu atins de mâni străine, astfel că încercai să dau la o parte mâna aceea. Totuşi, ea urma să mă sgâlţâie şi auzii un glas spunând:

— Trebue să te scoli, prietene, căci biserica se închide. Nu te simţi bine?

Ridicai capul şi privii mai întâi spre imaginea de deasupra altarului. Ea stătea nemişcată acolo şi — oricât de necrezut ar suna asta — pe chipul şi veşmintele ei nu se mai vedea urmă de vopsea roşie. Era o figură demnă şi iluminată, cu un nimb în jurul capului, — obişnuita figură a lui Crist, pe care o contemplasem în anii copilăriei mele.

— Ce-ţi lipseşte? întrebă din nou glasul.

Intorsei privirea şi-l recunoscui pe abatele Simpkinson. Şi el mă recunoscu şi exclamă:

— Billy! Pentru Dumnezeu, ce s'a întâmplat?

Eram ca ameţit. Dusei mâna la falcă, care mă durea. Şi capul mă durea.

— Păi... m'a... — îngâimai. — Aşteptaţi o clipă, cred că sunt rănit.

Incercai să-mi adun gândurile. Visasem oare? Şi dacă era aşa, cât fusese vis şi cât realitate?

— Spuneţi-mi, vă rog, e prin apropiere un cinematograf?

— Da, „Excelsior“.

— Şi s'a întâmplat acolo un fel de... cum să zic... o turburare a liniştii?

— Da, câţiva foşti combatanţi vroiau să împiedece lumea să intre în sală. Se mai agită şi acum, îi poţi auzi până aci.

Ciulii urechea. Intr'adevăr, de afară se auzea larmă. Acum pricepui ce se întâmplase.

— Am fost rănit de mulţime şi, pe jumătate ameţit, m'am refugiat aci.

— Bietul băiat! — făcu pastorul, compătimitor.

Apoi, luându-mă de umăr, mă ajută să mă ridic.

— Mă simt mai bine acum — îi spusei — numai falca mă cam doare. Cât o fi ceasul?

— Aproape şase.

— Dumnezeule! — exclamai. — Toate astea le-am visat în răstimp de un ceas. Am avut visul cel mai ciudat, şi nici acum nu ştiu dacă a fost vis sau realitate.

Stătui să chibzuesc o clipă.

— Spuneţi-mi, vă rog, are loc acum un congres al foştilor luptători... vreau să zic un congres al Legiunii Americane, la Western City?

— Nu ştiu nimic de asta. Congresul cel mare a avut loc de curând la Kansas City.

— Aşa e. Mi-aduc aminte c'am cetit despre asta în „Nation“. Au cam fost turburări... oamenii s'au îmbătat şi s'au dedat la orgii.

— Da, am auzit şi eu despre aşa ceva.

— Incă ceva: atârnă în sacristie un portret al domnului de Wiggs?

— Ce-ţi dă în gând! — râse pastorul. — Şi asta ai visat-o? Te gândeşti poate la portretul care atârnă la Academie.

— Da, aveţi dreptate. Am visat lucruri încâlcite despre oameni pe care-i cunosc şi despre lucruri cetite în ziare. Stătusem de vorbă cu un critic german, d-rul

Henner. Stați puțin... n'o fi și asta un vis? Nu, cu el am vorbit într'adevăr înainte de a intra la cinematograf. Il va interesa să asculte pățaniile mele din vis. Știți, filmul pe care l-am văzut are ca temă delirul unui nebun, și când am căpătat lovitura aceea în cap, m'a cuprins și pe mine un delir, întocmai ca în film. Era ceva uimitor... atât de viu și real! Trebue acum să mă gândesc la toți cunoscuții, dacă nu cumva sunt doar plăsmuiri de vis. Chiar și d-v mi-ați apărut în vis.

— Și ce făceam?

Mă gândii c'ar fi mai bine să nu i-o spun.

— Nu prea era un vis frumos — răspunsei. — Voiu încerca acum să merg.

Făcui câțiva pași.

— Da, sunt iarăși „în regulă“, cum s'ar zice.

— Nu crezi că mulțimea s'ar putea lega din nou de d-ta? N'ar fi bine să te însoțesc puțin? întrebă apostolul creștinismului musculos?

— Nu, nu, nu chiar pe mine mă căutau ei. Voiu apuca pe o stradă lăturalnică.

Imi luai rămas bun dela abatele Simpkinson și ieșii din biserică.

Aerul proaspăt îmi făcu bine. Văzui mulțimea forfotind în stradă, foștii soldați continuau să urle și să-și facă de cap, gonind lumea care vroia să intre la cinematograf. Privii o clipă mișuneala aceea, apoi cotii repede pe după colț.

Tocmai pe când treceam prin fața unei clădiri mari, opri o limuzină din care coborî o femeie, — o frumusețe brună, provocatoare, încărcată cu bijuterii, și într'o toaletă în care se amestecau toate colorile curcubeului. Pe cap purta o pălărie mare neagră, care pe una din părți avea o adevărată grădină de flori, iar pe cealaltă un întreg cuib de pasări...

Zărindu-mă, femeia alergă cu mânile întinse spre mine și strigă:

— Dumnezeule, pe cine întâlnesc! Billy, ticălosule, nu te-am văzut de două luni! Vrei să mă părăsești cu totul, numai pentrucă te-ai îndrăgostit de o fată din lumea bună, o fată cu chip de păpușă japoneză? Dar ce-i cu mine... îmi pierd adoratorii mai repede decât îi găsesc. Tocmai l-am întâlnit pe Edgar Rosythe, ăla cel puțin are o scuză bună, trebue să recunosc: eu mă tem de nevastă-sa aproape tot atât cât se teme el însuși de ea. Dar aș dori totuși să am odată putința să mă satur de un bărbat. Nu vrei să vii cu mine sus, ca să vezi ce face doamna Planchet cu bunică-mea, în atelierul ei de scalpare? Inchipuește-ți că o jumătate duzină de femei din tribul Sioux muncesc timp de trei zile ca să jupuiască pielea de pe spatele unei femei bătrâne! Și o săptămână ca să-i ridice colțurile gurii, pentru a-i da un zâmbet veșnic! Dar bunicuța trebue să fie frumoasă, așa că i-am spus Planchetoaiei: „Fă-o ca nouă, dela mijloc în sus, căci nu se poate ști niciodată cum va fi moda, ce anume va trebui să fie arătat".

Acum nu mai aveam nicio îndoială că mă înapoiasem în lumea reală.

SFÂRȘIT

Atelierele Grafice SOCEC & Co., S. A. R., Bucureşti
Of. Reg. Com. Soc. 463/931

E R A T A

Citilorul e rugat să ție seama de următoarele rectificări, sugerate traducătorului după tipărirea cărții::

La pag. 19: în loc de ...„figurile de pe ferestrele pictate ale bisericilor“, se va citi: „ferestrele pictate de biserică“.

Tot la pag. 19: în loc de ...„cu barba castanie“, se va citi: „cu barba neagră“.

La pag. 91: în loc de ...„Nu știu cum trebue să fac“,... se va citi: „Nu știu cum trebue făcut“.

La pag. 117: în loc de ...„al Sf. Petru“, se va citi: „a Sf. Petru“.

La pag. 169: în loc de ...„cât privește chestia cealaltă“, se va citi: „cât privește de chestia cealaltă“.

La pag. 171: în loc de ...„ ochii lui erau măriți“, se va citi: „ochii lui erau lărgiți“.

La pag. 189: în loc de ...„o tortă de căpșuni aproape cât el însuși de mare“, se va citi: „aproape jumătate așa de mare cât el însuși“.

Tot la pag. 189: în loc de ...„Atunci n'o să mai găsești nimic de râs în asta“, se va citi: „n'o să mai găsești de râs chestia“.

Tot la pag. 189: în loc de ...„Reporteri n'or fi, în schimb trebue să fie câteva iscoade“, se va citi: „în schimb iscoade“.

La pag. 190: în loc de ...„John Colvér istorisi o întâmplare hazlie a prietenului său“, se va citi: „istorisi o chestie hazlie despre prietenul său“.

Tot la pag. 190: în loc de ...„o dovadă a humorului acestor oameni“, se va citi: „o dovadă pentru humorul acestor oameni“.

La pag. 219: în loc de ...„mai luați o țigaretă înainte de a ne despărți“, se va citi: „înainte de ne despărțim“.

La pag. 220: în loc de ...„văzui lucrul de care mă temusem“, se va citi: „văzui ceea de ce mă temusem“.

PREȚUL LEI 160.—